

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΔΙΚΑΙΟ &
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**

MASTER IN LAW & ECONOMICS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΠΜΣ «ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – MASTER IN LAW AND ECONOMICS»

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**«Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια στην Ελληνική αγορά.
Ανάγκη συνεργασίας οφειλετών-τραπεζών. Τρόποι
συνεργασίας»**

ΠΡΑΣΣΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Αρτίκης Παναγιώτης

ΠΕΡΑΙΑΣ 2019

**Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο «Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια στην Ελληνική αγορά. Ανάγκη συνεργασίας οφειλετών- τραπεζών. Τρόποι συνεργασίας», έχει συγγράφει από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού
Φο

Όνοματεπώνυμο ...ΠΡΑΣΣΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Ημερομηνία 24/10/2019

Αφιερώνεται στο σύζυγό μου Πρόδρομο

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το τέλος ενός κύκλου που άνοιξε 2 χρόνια πριν με την έναρξη της φοίτησής μου στο ΔΠΜΣ «Δίκαιο και Οικονομία» του Πανεπιστημίου Πειραιώς. Όλη αυτή η πορεία μου δίδαξε αναρίθμητα πράγματα και με γέμισε εφόδια για το επαγγελματικό και προσωπικό μου μέλλον.

Οφείλω λοιπόν ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους καθηγητές μου για τις γνώσεις που μου προσέφεραν. Κυρίως όμως ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κο Αρτίκη Παναγιώτη που με στήριξε σε όλη την προσπάθεια συγγραφής της παρούσας εργασίας, με καθοδήγησε και κατένευσε τα άγχη μου.

Δεν θα μπορούσα να παραλείψω τις ευχαριστίες μου προς τους γονείς μου Δημήτρη και Σοφία που μου δίδαξαν ότι η γνώση δεν σταματά ποτέ και επέμεναν πάντα να διευρύνω τις γνώσεις μου και να συνεχίζω την εκπαίδευση, όποια εμπόδια και αν εμφανιστούν.

Το πιο ιδιαίτερο όμως ευχαριστώ το οφείλω στον σύζυγό μου Πρόδρομο καθώς χωρίς την παρότρυνση και τη στήριξη του σε όλα τα επίπεδα δεν θα μπορούσα ποτέ να κάνω αυτό το βήμα. Στάθηκε δίπλα μου αλλά και απέναντί μου όταν το απαιτούσαν οι καταστάσεις προκειμένου να με εμπυχώσει και να με παροτρύνει να ολοκληρώσω αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών.

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα γίνει μια αναδρομή στη δανειοδότηση στην Ελλάδα από την εποχή της δημιουργίας του τραπεζικού συστήματος ως σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό θα αποτυπωθεί η άρρηκτη σχέση που έχει δημιουργηθεί σε όλα αυτά τα χρόνια μεταξύ των τραπεζών και των δανειοληπτών.

Κατόπιν παρατηρώντας το φαινόμενο της υπέρμετρης δανειοδότησης που συντελέστηκε στη χώρα στις αρχές του 2000 θα φτάσουμε στην πτώση όλου αυτού του εγχειρήματος και τη δημιουργία των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ως τη γιγάντωσή τους.

Στο πλαίσιο αυτό θα αναζητηθεί η φύση της σχέσης των μερών υπό το πρίσμα των αντικρουόμενων πλέον συμφερόντων και κατόπιν θα διαπιστωθεί ότι όποια και αν είναι η φύση, η λύση είναι η συνεργασία. Έτσι θα αποτυπωθούν οι τρόποι συνεργασίας που συναντώνται σήμερα αλλά και οι δυνατότητες που υπάρχουν και ο ρόλος του κράτους.

Στο τελευταίο κεφάλαιο θα διατυπωθούν νέοι τρόποι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να συμβάλλουν στη θεραπεία του προβλήματος που προκαλούν τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα σε όλα τα μέρη.

Περιεχόμενα

1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Συνοπτική περιγραφή της εξέλιξης της σχέσης τραπεζικών ιδρυμάτων-πελατών.....	2
1.3 Τα κόκκινα δάνεια στην Ελληνική αγορά.....	7
1.4 Πότε και πώς διογκώθηκε το πρόβλημα?.....	9
Συμπεράσματα	12
Βιβλιογραφία	13
2.1 Εισαγωγή	14
2.2 Συνεργασία οφειλετών-τραπεζών. Μύθος ή πραγματικότητα?	15
2.3 Τρόποι αντίδρασης τραπεζών	20
2.4 Τρόποι αντίδρασης οφειλετών	26
Συμπεράσματα	32
Βιβλιογραφία	32
3.1 Εισαγωγή	35
3.2 Ρυθμίσεις και Διευθετήσεις.....	36
3.3 Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών	50
3.4 Εξωδικαστικός Μηχανισμός Ρύθμισης Οφειλών επιχειρήσεων και Διαμεσολάβηση	54
Συμπεράσματα	62
Βιβλιογραφία	63
4.1 Εισαγωγή	65
4.2 Διαχωρίζοντας τους στρατηγικούς κακοπληρωτές από τους οφειλέτες	65
4.3 Η ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών των τραπεζικών ιδρυμάτων σε συνδυασμό με την ανάγκη ύπαρξης κρατικής παρέμβασης.....	70
4.3.1 Πρωτοβουλίες τραπεζών	70
4.3.2. Κρατικές Πρωτοβουλίες.....	74
4.4 Ενισχύοντας τη διαμεσολάβηση και άλλες λύσεις.....	78
Συμπεράσματα	84
Βιβλιογραφία	85
Συνολική Βιβλιογραφία	86

Πίνακες

1. Πίνακας 1, Τίτλος: «NPL (2002-2018)» σελ 11
2. Πίνακας 2 Τίτλος: «Χαρακτηριστικά συγκέντρωσης οφειλών σε πιστωτικές κάρτες» σελ 17
3. Πίνακας 3 Τίτλος: «Πίνακας Κατάταξης Τύπων Ρύθμισης» σελ 39
4. Πίνακας 4 Τίτλος: «Πίνακας ποσού μηνιαίων δόσεων σύμφωνα με το οικογενειακό εισόδημα του δανειολήπτη» σελ 52

Διαγράμματα

1. Διάγραμμα 1 Τίτλος: Καμπύλη Προσφοράς και Ζήτησης ,σελ 8
2. Διάγραμμα 2 Τίτλος: NPL (2002-2018)σελ 12
3. Διάγραμμα 3 Τίτλος: Στόχοι για την 3ετία 2016-2019 σελ 26

Εικόνες

1. Εικόνα 1, Τίτλος: «Διακοποδάνεια» σελ. 5
2. Εικόνα 2 Τίτλος: «Πυραμίδα Ιεράρχησης Αναγκών του Maslow», σελ 19
3. Εικόνα 3 Τίτλος:«Definition of forbearance», σελ 37-38
4. Εικόνα 4 Τίτλος: «Πως λειτουργεί το SPV», σελ 72

Ακρωνύμια

Π.Δ.= Προεδρικό Διάταγμα

Ν. = Νόμος

Ν.Δ. = Νομοθετικό Διάταγμα

Ο.Ν.Ε. = Οικονομική Νομισματική Ένωση

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

Α.Ε.Π. = Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Ε.Κ.Τ = Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Γ.Ο.Σ = Γενικοί Όροι Συναλλαγών

Μ.Ε.Α = Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα

NPE = Non Performing Exposure

Μ.Ε.Δ. = Μη εξυπηρετούμενα δάνεια

NPL = Non Performing Loans

ΤτΕ = Τράπεζα της Ελλάδος

Ο.Τ.Α.= Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Ε.Γ.Δ.Ι.Χ. = Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγή

Μια από τις κύριες λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος¹, μεταξύ άλλων, είναι να διοχετεύει πόρους από τους θετικούς αποταμιευτές της οικονομίας (καταθέτες), στους αρνητικούς αποταμιευτές (δανειολήπτες). Η κατανόηση του ρόλου που έχουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε μία οικονομία είναι ιδιαιτέρως σημαντική καθώς είναι αυτός που υπαγορεύει όλες τους τις ενέργειες και εξηγεί τις συνέπειες που έχουν αυτές.

Για το λόγο αυτό θα ήταν ορθό να ειπωθεί αρχικά ο ορισμός της τράπεζας. Η επικρατέστερη εκδοχή του είναι η εξής: «Τράπεζα είναι ένας οργανισμός του οποίου η τρέχουσα δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων και στη χορήγηση δανείων»². Ως εκ τούτου η δανειοδότηση αποτελεί έναν από τους λόγους ύπαρξης ενός τραπεζικού ιδρύματος.

Το δάνειο τώρα ,σύμφωνα με τον Μ. Αγγελάκη (Μιχάλης Ε. Αγγελάκης , 2005),είναι η σύμβαση με την οποία ο ένας εκ των συμβαλλομένων (ο δανειστής) μεταβιβάζει κατά κυριότητα στον άλλο (οφειλέτη) χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα , που προσδιορίζονται στις συναλλαγές κατά αριθμό ,μέτρο ή σταθμά , και αυτός (ο οφειλέτης) έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας .

Κατανοώντας όλα τα παραπάνω ,μπορεί κανείς να αναρωτηθεί: πώς προέκυψαν τόσα μη εξυπηρετούμενα στις Ελληνικές τράπεζες ? Τι πρέπει να γίνει για να συνεχίσει η ομαλή ροή εργασιών?

Η απάντηση όμως δεν είναι απλή καθώς απαιτεί κατανόηση όλης της λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων τη διερεύνηση της απαρχής του προβλήματος και την αναζήτηση των λόγων που δημιούργησαν τα «κόκκινα» δάνεια.

¹ Χ. Γκόρτσος (2009), *Διεθνές Δίκαιο Συναλλαγών, Νομική Βιβλιοθήκη*, Αθήνα

² Γ. Προβόπουλος - Χ. Γκόρτσος (2004), *Το νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Τάσεις και προοπτικές, Σάκκουλα-ΕΕΤ, Αθήνα*

1.2 Συνοπτική περιγραφή της εξέλιξης της σχέσης τραπεζικών ιδρυμάτων-πελατών

Παρά το γεγονός ότι ο τραπεζικός τομέας έστω και σε εμβρυακό στάδιο υπάρχει στη χώρα μας από τη σύσταση του κράτους ,στον πρώτο νόμο για τα πιστωτικά ιδρύματα ,Ν.5076/31 , παρατηρούμε ότι στον ορισμό στο άρθρο 10 ότι δεν αναφερόταν καθόλου στη μία εκ των 2 δραστηριοτήτων τους (καταθέσεις – δάνεια). Συγκεκριμένα ορίζεται στο άρθρο αυτό η υπόστασή τους ως εξής : «Τράπεζες, κατά την έννοια του παρόντος νόμου, είναι οι επιχειρήσεις, οι οποίες, ανεξαρτήτως ετέρου σκοπού αυτών, δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών»³ . Η παράληψη αυτή διορθώνεται στο αρ.16 §5⁴ όπου αναφέρεται στη δανειοδότηση για σκοπούς που σχετίζονταν με το σιτάρι , τον καπνό και τη σταφίδα, ενώ στην αμέσως επόμενη παράγραφο ορίζεται ότι μπορεί να δοθεί δάνειο και στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου⁵ .

Λίγο αργότερα και συγκεκριμένα περί το 1946⁶ ,λίγο μετά τον ΄Β Παγκόσμιο Πόλεμο παρατηρείται έντονη παρέμβαση του Κράτους στη λειτουργία των τραπεζών με τη δημιουργία της Νομισματικής Επιτροπής ⁷,οι κύριες αρμοδιότητες της οποίας ήταν να ελέγξει την κατανομή και την κατεύθυνση των πιστώσεων. Από αυτό μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η δανειοδότηση έστω και σε αρχικό στάδιο υπήρχε στη χώρα και ήταν αυτή που κινούσε την πραγματική οικονομία. Άλλωστε ,μεταξύ άλλων, ο σκοπός της λειτουργίας της επιτροπής ήταν να καθορίσει το ύψος των επιτοκίων και τα ποσά των χορηγήσεων. Παράλληλα ιδρύεται και η Επιτροπή Βιομηχανικών Πιστώσεων της Τράπεζας της Ελλάδος με αρμοδιότητα την παροχή πιστώσεων στο βιομηχανικό και βιοτεχνικό κλάδο για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών τους σε πρώτες ύλες ,καύσιμα και επισκευές εξοπλισμού. Στο νομοθέτημα ν.δ. 588/1948 «περί ελέγχου πίσσεως» και το ν.3074/1954 γίνεται και η πρώτη προσπάθεια θέσπισης συγκεκριμένων κανόνων δανεισμού.

³ ΝΟΜΟΣ 5076 της 30 Ιουν./7 Ιουλ. 1931 (ΦΕΚ Α' 186)

⁴ ΦΕΚ Α 186: «Ωσαύτως η απαγόρευσις της παρ. 2 δεν ισχύει, προκειμένου περί παροχής δανείων επί σίτου, καπνού και σταφίδος, καθώς και προκειμένου περί παροχής δανείων εις το Δημόσιον, δήμους και κοινότητας, άλλα πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή κοινωφελή ιδρύματα»

⁵ ΦΕΚ Α 186: «Παροχή πιστώσεων πάσης φύσεως υπό των Τραπεζών εις τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου άνευ των επαρκών εμπραγμάτων ασφαλειών επιτρέπεται μόνον, κατόπιν ειδικής αποφάσεως της γενικής συνελεύσεως των μετόχων, μη δυναμένης να ισχύση πέραν της χρήσεως εντός της οποίας ελήφθη αύτη»

⁶ Μ. Ψαλιδόπουλος (2014), Η ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος ,Κέντρο Πολιτισμού & Έρευνας ,Τράπεζα της Ελλάδος , Αθήνα

⁷ Ν.Δ.588/1948

Ανεξάρτητα με την προσπάθεια δημιουργίας θεσμικού πλαισίου σε ότι αφορά τις πιστώσεις, και τη συμβολή τους στην ανάπτυξη και την εξέλιξη της πραγματικής οικονομίας, το κράτος τις χρησιμοποίησε για να εξυπηρετήσει τους δικούς του σκοπούς. Σε μια προσπάθεια ανασυγκρότησης της οικονομίας την περίοδο μετά τη δικτατορία, εφαρμόζει μια σειρά από αναπτυξιακούς νόμους για την περιφέρεια όπου επιδοτεί τις επενδύσεις με δάνεια. Στο ν.849/1978 γίνεται σαφής μνεία της δανειακής ενίσχυσης εκ μέρους του Δημοσίου επί δαπανών επενδύσεων που θα πραγματοποιούσαν οι εγχώριες βιομηχανίες, βιοτεχνίες και μεταλλευτικές επιχειρήσεις⁸. Ομοίως η πρακτική αυτή ακολουθείται και στα ν.δ. 1116/81,2601/98,κ.α.

Δεν είναι υπερβολή λοιπόν να λεχθεί ότι η ικανοποίηση αναγκών επιχειρήσεων και πολιτών με τη χρήση δανειακών κεφαλαίων γίνεται μέρος της καθημερινότητας τους και έτσι όλη η δραστηριότητα χτίζεται γύρω από αυτόν τον τρόπο ροής χρήματος .

Σταδιακά τα επιτόκια απελευθερώνονται και οι πολίτες μπορούν ολοένα και περισσότερο να απολαμβάνουν το νέο προνόμιο που τους δίνεται με πιο συμφέρουσες συμφωνίες σε σχέση με το παρελθόν. Στο π.δ.2286/94 γίνεται και συγκεκριμένη αναφορά πλέον στην καταναλωτική πίστη και τη χορήγηση δανείων σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη προσωπικών αναγκών αλλά και για τις αγορές μέσω πιστωτικών καρτών⁹ .

Στην Ελλάδα η έκρηξη της δανειοδότησης παρατηρήθηκε ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ,όταν η χώρα πλέον έγινε μέλος της ΟΝΕ υπογράφοντας τη συνθήκη της Λισσαβόνας και πέρασε επίσημα στην «οικογένεια» του Ευρώ (€) . Τα χαμηλά επιτόκια δανεισμού και η εξωστρέφεια που συνόδευσε την είσοδο της χώρας στο νέο νόμισμα, έδωσαν το έναυσμα στους πολίτες να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους σε όλα τα επίπεδα επενδύοντας φθηνό πλέον χρήμα. Ο δανεισμός έγινε μέρος της ζωής όλων, πολιτών και επιχειρήσεων, και οι τράπεζες ήταν πλέον διατεθειμένες να ικανοποιήσουν κάθε καταναλωτική-επενδυτική διάθεση του πελατολογίου της. Η ζήτηση αυξήθηκε κυρίως σε εισαγόμενα προϊόντα και άδηλες πληρωμές και αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 2009 το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών να φτάσει το 15% του ΑΕΠ¹⁰.

Οι τράπεζες από την πλευρά τους εκμεταλλεύόμενες τον «φθηνό δανεισμό» ,αφού πλέον δανείζονταν με επιτόκια από την ΕΚΤ όπως και τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, που ήταν σαφώς χαμηλότερα σε σχέση με την εποχή πριν την ΟΝΕ, είχαν την ικανότητα να

⁸ Γ. Κορρές – Γ. Πολυχρονόπουλος, *Το Πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής μέσα από τους Αναπτυξιακούς Νόμους*

⁹ Μ. Σταθόπουλος (2004), *Τραπεζικά Θέματα ,Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα*

¹⁰ Κ. Στεφάνου, *raper, Ελλάδα – Ευρώπη :Η ατελής συσσωμάτωση*

ικανοποιήσουν με τη σειρά τους την αυξημένη ζήτηση για κατανάλωση που είχε δημιουργηθεί και σχεδίασαν δεκάδες προϊόντα προσαρμοσμένα στις ανάγκες των πελατών .

Χαρακτηριστικό παράδειγμα των προϊόντων αυτών αποτελούν τα «διάσημα» διακοποδάνεια. Τα πιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιώντας τις τρέχουσες συνθήκες ανταγωνίζονταν σε ευρηματικότητα ως προς το είδος του προϊόντος και ως προς τους όρους που προσέφεραν στο πελατολόγιό τους.

Σε μια προσπάθεια καταγραφής των προϊόντων αυτών παρατηρούμε τα εξής¹¹:

- Η Εθνική Τράπεζα παρείχε το προϊόν «Ανοικτές Εθνοδιακοπές» με σταθερό επιτόκιο 3% για τους πρώτους έξι μήνες, ενώ για το υπόλοιπο του δανείου έφτανε στο 11,25%.
- Η Alpha Bank προσέφερε προσωπικό δάνειο για καλοκαιρινές διακοπές ίσο με το πενταπλάσιο του μισθού του κάθε δανειολήπτη με επιτόκιο 9,90% ,δίνοντας μάλιστα και ως δώρο μία βαλίτσα ταξιδιού με την εκταμίευση του ποσού. Για όσους δε είχαν τη μισθοδοσία τους στην Alpha Bank, προσέφερε ακόμη χαμηλότερο επιτόκιο που έφτανε στο 9,4% με την προϋπόθεση η ελάχιστη καταβολή να ανέρχεται στο 10% του μηνιαίου μισθού.
- Η Τράπεζα Πειραιώς διέθετε για τον ίδιο σκοπό το δάνειο «Καλοκαιρινή Επιλογή», χορηγώντας ποσά μέχρι 10.000 ευρώ και με επιτόκιο 3% για τους πρώτους έξι μήνες. Το προϊόν αυτό παρέχονταν χωρίς ετήσια συνδρομή για τον πρώτο χρόνο, ενώ μέσω του ταξιδιωτικού πρακτορείου Mayfair Travel προσέφερε ταξίδια με άτοκες δόσεις με χρήση πιστωτικής κάρτας.
- Η Αγροτική Τράπεζα με επιτόκιο 9% παρείχε δάνειο διακοπών μέχρι 6.000 ευρώ με περίοδο χάριτος μέχρι έξι μήνες και διάρκεια αποπληρωμής μέχρι 60 μήνες.
- Το αντίστοιχο προϊόν της Aspis Bank χορηγούσε μέχρι 8.000 ευρώ για καλοκαιρινές διακοπές με επιτόκιο από 8,1%, ενώ έδινε και τη δυνατότητα επιλογής επιτοκίου (σταθερό ή κυμαινόμενο ή συνδυασμός αυτών).
- Η Τράπεζα Αττικής από την πλευρά της προσέφερε δάνεια διακοπών ¹²με ποσά άνω των 1.500 ευρώ και επιτόκιο 7,5% για τους πρώτους έξι μήνες και 11,25% ως τη λήξη του δανείου. Παράλληλα έδινε και δώρο μια προπληρωμένη κάρτα «Attica Gift Visa» αξίας 30 ευρώ.

¹¹ Λ.Στεργίου (2004), *TA NEA GR*, <http://www.tanea.gr/news/economy/article/4345166/?iid=2>

¹² Το προϊόν της Τράπεζας Αττικής ονομαζόταν «Attica summer 2004»

- Η Γενική Τράπεζα με το δάνειο ίδιας χρήσης, «Γενική Διακοπών», προσέφερε επιτόκιο 6% για τους πρώτους έξι μήνες και περίοδο χάριτος για δύο μήνες. Το δώρο που συνόδευε το διακοποδάνειο της Γενικής Τράπεζας ήταν ένα πακέτο δωρεάν ασφάλισης ζωής έως 3.000 ευρώ.

Στην παρακάτω φωτογραφία από ηλεκτρονική εφημερίδα της εποχή παρατίθεται πίνακας με τις παραπάνω πληροφορίες.

Εικόνα 1

Διακοποδάνεια

Δάνεια για καλοκαιρινές διακοπές			
ΤΡΑΠΕΖΑ	ΠΡΟΪΟΝ	ΕΠΙΤΟΚΙΟ	ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ
 ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Ανοικτές εθνοδιακοπές	3,00% μέχρι 31/1/05 μετά 11,25%	Περίοδος χάριτος
 ALPHA BANK	Alpha x 5	9,40% έως 9,9%	Δώρο μία βαλίτσα ταξιδιού
 ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	Καλοκαιρινή επιλογή	3,0% για τους πρώτους 6 μήνες	Προσφορές για ταξίδια μέσω του Mayfair Travel
 ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Δάνειο διακοπών	9,0%	Περίοδος χάριτος μέχρι 6 μήνες
 ASPIS BANK	Δάνειο διακοπών	Από 8,1%	Περίοδος χάριτος 3 μηνών
 ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	Attica Summer 2004	7,5% για τους πρώτους 6 μήνες, μετά 11,25%	Δώρο 30 €
 ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Γενική διακοπών	6,0% τους πρώτους 6 μήνες	Περίοδος χάριτος 2 μηνών
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	Καλοκαιρινό	από 7,3%	Περίοδος χάριτος 3 μήνες

Πηγή: ΤΑ ΝΕΑ GR, <http://www.tanea.gr/news/economy/article/4345166/?iid=2>

Τα παραπάνω δάνεια έρχονται απλά να συμπληρώσουν μια μεγάλη λίστα προϊόντων που προέτρεπαν τους πολίτες να χρησιμοποιήσουν τον τραπεζικό δανεισμό για να ικανοποιήσουν μια πρόσκαιρη ανάγκη τους όπως οι διακοπές .

Στην ίδια λογική κινήθηκαν και οι χορηγήσεις πιστωτικών καρτών από τα τραπεζικά ιδρύματα προς τους πελάτες του , χρησιμοποιώντας μάλιστα ευφάνταστα ονόματα και συνεργασίες με επιχειρήσεις που συνδυάζονταν με δώρα και εκπτώσεις ,ώστε να προωθήσουν τα προϊόντα αυτά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι παρακάτω κάρτες:

- Η κάρτα Ολυμπιακός Citibank Mastercard¹³ που προσέφερε στους οπαδούς της ομάδας ,πέραν του πιστωτικού ορίου, προτεραιότητα στην αγορά εισιτηρίου διάρκειας για το γήπεδο Γ .Καραϊσκάκης, ενώ με κάθε αγορά με τη χρήση της κάρτας ο κάτοχος συνέλεγε πόντους οι οποίοι εξαργυρώνονταν σε δώρα με διακριτικά της ομάδας. Στο ίδιο πλαίσιο κινούνταν όλες οι πιστωτικές κάρτες με τα διακριτικά της όλων των ποδοσφαιρικών ομάδων όπως η Red Club Mastercard- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος , η Olympiacos B.C. World Mastercard & Gold – Τράπεζα Πειραιώς, η AEK F.C. Mastercard & Gold - Τράπεζας Πειραιώς, η Aris B.C. Mastercard - Τράπεζας Πειραιώς¹⁴, η PAO Basket Mastercard- Eurobank.
- Οι κάρτες που εκδίδονταν σε συνεργασία με super market όπως η AB Plus Mastercard credit, η AB Visa – Εθνική Τράπεζα και η Μασούτης Visa – Eurobank.
- Προϊόντα πιστωτικών καρτών που τονίζουν την κοινωνική ευθύνη του συνόλου όπως η WWF Visa – Eurobank και η EuroLine Style Mastercard- Eurobank (στηρίζει την εκστρατεία κατά του καρκίνου του μαστού) .
- Οι πιστωτικές κάρτες που εκδόθηκαν σε συνεργασία με καταστήματα ηλεκτρικών ειδών και εμπορικά καταστήματα, όπως η Korassidis Visa – Eurobank, Electronet- Εθνική Τράπεζα, YES VISA – Eurobank , Reward World Mastercard – Eurobank.

Τα παραπάνω προϊόντα απλά συμπληρώνουν ένα μακρύ κατάλογο προϊόντων που προσέφεραν οι τράπεζες, όπως στεγαστικά και επισκευαστικά δάνεια για αγορά ή επισκευή κατοικίας, προσωπικά καταναλωτικά δάνεια ανακυκλούμενης πίστωσης όπου ο δανειολήπτης μπορούσε να δανείζεται από έναν «ανοιχτό» λογαριασμό όσες φορές και ότι ποσό επιθυμούσε

¹³ <http://www.olympiacos.org/sites/default/files/points2012013.pdf>

¹⁴ <http://www.piraeusbank.gr/el/idiwtes/kartes/pistotiki-karta>

καταβάλλοντας μόνο τόκους περιοδικά και προσωπικά καταναλωτικά δάνεια τακτής λήξης για αγορά αυτοκινήτου ή απλών καταναλωτικών προϊόντων.

1.3 Τα κόκκινα δάνεια στην Ελληνική αγορά

Πριν την απελευθέρωση της οικονομίας στην Ελλάδα, η οποία συντελέστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι τράπεζες λειτουργούσαν κάτω από αυστηρούς ρυθμιστικούς κανόνες που δεν τους επέτρεπαν να επεκτείνουν τον κύκλο εργασιών τους χρησιμοποιώντας τη δανειοδότηση της εγχώριας αγοράς. Σύμφωνα με την άποψη του σημερινού Υπουργού Οικονομικών Ε.Τσακαλώτου που διατυπώθηκε την ίδια εποχή¹⁵ οι τραπεζικές χορηγήσεις ως τότε παρέχονταν συχνά ως αποτέλεσμα προσωπικών επαφών και κοινωνικής πίεσης και πάντως όχι με τραπεζικά κριτήρια. Το γεγονός αυτό καθιστούσε αναποτελεσματικό το risk management των τραπεζών και άνοιγαν το δρόμο στη δημιουργία μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.

Παράλληλα με την αλλαγή όμως του οικονομικού σκηνικού στη χώρα και την απελευθέρωση των επιτοκίων, οι τράπεζες κλήθηκαν να επαναπροσδιορίσουν τη διαχείριση κινδύνου συνολικά καθώς προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να εισέλθουν στην ελεύθερη αγορά που ανοίγονταν, θέτοντας υψηλούς στόχους και προσπαθώντας να επιβιώσουν ανάμεσα στα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα. Δημιουργήθηκε λοιπόν μια ανταγωνιστική αγορά ανάμεσα στα προϊόντα χορηγήσεων που καλούσε τις τράπεζες να αναπτύξουν το πελατολόγιο τους κάνοντας προσφορές και προσελκύνοντας όσο το δυνατόν περισσότερους πελάτες, ώστε να δανείσουν και να επωφεληθούν εν τέλει από το περιθώριο επιτοκίου (spread) που θα εισέπρατταν.

Σύμφωνα με τη θεωρία των Λουίζη -Μεταξά- Βούλδη (Dimitrios P. Louzis, 2011), η διόγκωση της δανειοδότησης τη δεκαετία του 2000 οφείλεται στη μετατόπιση προς τα δεξιά και της καμπύλης ζήτησης αλλά και της καμπύλης προσφοράς.

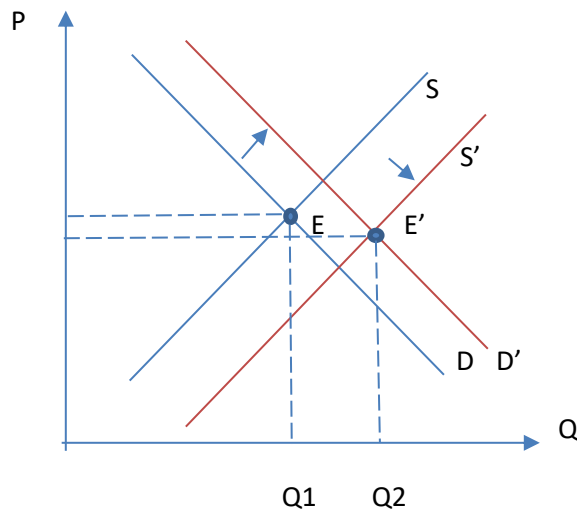
Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η θεωρία αυτή, καθώς βλέπουμε την καμπύλη ζήτησης D και την καμπύλη προσφοράς S που αρχικά έχουν ως σημείο ισορροπίας το E , να μετατοπίζονται δεξιά στο D' και S' αντίστοιχα και το νέο σημείο ισορροπίας είναι το E' .

¹⁵ Tsakalotos, E., (1991) *Alternative Economic Strategies: The Case of Greece*, Aldershot, Avebury.

Παράλληλα οι ποσότητες των προϊόντων που διατίθενται αυξάνονται από το σημείο Q1 στο Q2 και μεταβολή έχουμε και στην τιμή που από P1 μειώνεται στο P2.

Διάγραμμα 1

Καμπύλη Προσφοράς και Ζήτησης

Πηγή: Επεξεργασία η συγγραφέας

Σε ότι αφορά την προσφορά, η ελεύθερη αγορά επιτοκίων και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα τροφοδότησαν την ανάπτυξη της δανειοδότησης. Μέσα λοιπόν στο περιβάλλον αυτό η ζήτηση αυξήθηκε κατακόρυφα, καθώς οι πολίτες μέσω του δανεισμού μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις καταναλωτικές τους ανάγκες. Ταυτόχρονα οι επιχειρήσεις βρήκαν στη δανειοδότηση πρόσφορο έδαφος ώστε να πραγματοποιήσουν επενδύσεις, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία ανοιγμάτων και στον επιχειρηματικό κλάδο.

Είναι γεγονός ότι η ένταξη της χώρας στην Ευρωζώνη έπαιξε καθοριστικό παράγοντα στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών, οι οποίοι έχοντας πρόσβαση σε εύκολο και φθινό χρήμα στράφηκαν στην κατανάλωση εισαγόμενων προϊόντων υπονομεύοντας πρώτα από όλα την εγχώρια αγορά.

Αξιοσημείωτο όμως είναι το γεγονός ότι τα πρώτα σημάδια της πιστωτικής κρίσης εμφανίστηκαν στα ελληνικά νοικοκυριά πολύ πριν ξεσπάσει η οικονομική κρίση σε όλη τη χώρα. Ο υπέρμετρος δανεισμός είχε δημιουργήσει στους καταναλωτές υπερβολικές μηνιαίες

υποχρεώσεις προς τους δανειστές τους, που αδυνατούσαν να καλύψουν και προκειμένου να φανούν συνεπείς. Έτσι έτειναν να δανείζονταν όλο και περισσότερο ώστε να καλύψουν αυτά τα ανοίγματα. Σταδιακά λοιπόν η πρακτική αυτή οδήγησε τους πολίτες σε ένα φαύλο κύκλο όπου αναγκάζονταν να δανείζονται για να πληρώσουν τις δόσεις των δανείων που ήδη είχαν λάβει!

Το 2004 παρατηρείται έντονα το φαινόμενο αυτό ,αφού οι δανειολήπτες έχοντας χρησιμοποιήσει όλες τις δυνατότητες δανειοδότησης χρησιμοποιούν τις νέες χορηγήσεις καρτών για να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις που τους είχαν δημιουργήσει οι πιστωτικές κάρτες¹⁶ που είχαν λάβει και με τις οποίες κάλυπταν άλλες καταναλωτικές ανάγκες . Οι τράπεζες από την πλευρά τους έχοντας εντοπίσει νωρίς αυτή τη νέα πραγματικότητα που λαμβάνει χώρα στην αγορά, ξεκινούν να προσφέρουν προνομιακά επιτόκια συγκέντρωσης οφειλών από άλλες τράπεζες στις πιστωτικές τους κάρτες ή σε δάνεια τακτής λήξης, ανάλογα με την επιθυμία των πελατών τους.

1.4 Πότε και πώς διογκώθηκε το πρόβλημα?

Σύμφωνα με στοιχεία των 9 τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2000¹⁷, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (NPL's) έκαναν την εμφάνισή τους στην εγχώρια τραπεζική αγορά μόλις το 2003 και εκτινάχθηκαν στο τέλος του 2008 όταν η οικονομική κρίση έφτασε στη χώρα. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάστηκε αρχικά στις στεγαστικές και τις καταναλωτικές χορηγήσεις, ενώ πολύ αργότερα το πρόβλημα επεκτείνεται και στις χορηγήσεις επιχειρηματικής πίστης.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια(NPL's) ορίζονται από τις ευρωπαϊκές εποπτικές αρχές ως τα δάνεια αυτά που παρουσιάζουν πάνω από 90 μέρες καθυστέρηση καταβολής της προσυμφωνημένης συμβατικά δόσης¹⁸.

¹⁶ Λ.Στεργίου (2004), *TA NEA GR*, <http://www.tanea.gr/news/economy/article/4345166/?iid=2>

¹⁷ D. Louzis- A. Vouldis- V. Metaxas,(2010), *MACROECONOMIC AND BANK-SPECIFIC DETERMINANTS OF NONPERFORMING LOANS IN GREECE: A COMPARATIVE STUDY OF MORTGAGE, BUSINESS AND CONSUMER LOAN PORTFOLIOS*

¹⁸ <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/npl.el.html>

Το παραπάνω φαινόμενο προκάλεσε μεγάλο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον καθώς η ταχύτητα εξάπλωσης των λεγόμενων «κόκκινων» δανείων και η ανάγκη άμεσης εξεύρεσης λύσης ήταν τόσο μεγάλη, με αποτέλεσμα να γίνει πιο επιτακτική από ποτέ.

Όπως ήταν φυσικό οι πρώτες αναλύσεις επικεντρώθηκαν στην ποιότητα των δανείων που χορηγήθηκαν .Με δεδομένο λοιπόν ότι οι τράπεζες από το 1999-2008 επιδόθηκαν σε έναν αγώνα δρόμου ανάπτυξης του πελατολογίου του και κατοχής όσο το δυνατόν μεγαλύτερου μεριδίου αγοράς, η αμφισβήτηση της ποιότητας ήταν εύλογη.

Τα πιστωτικά ιδρύματα προχωρούσαν πάντοτε σε έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας του πελατολογίου τους τηρώντας συχνά πολύ αυστηρά κριτήρια, όμως με την απελευθέρωση της αγοράς τα κριτήρια αυτά επαναπροσδιορίστηκαν κάτω από την πίεση της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης επέκτασης της πελατειακής τους βάσης.

Κατόπιν αναζητήθηκαν και άλλοι λόγοι που συνετέλεσαν στη διόγκωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (NPE's)¹⁹ και αυτοί εντοπίστηκαν σε μακροοικονομικούς παράγοντες που επηρέασαν δραστικά τις οικονομικές μονάδες και τις κατέστησαν ανίκανες να εξυπηρετήσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Ένας τέτοιος παράγοντας είναι η αύξηση της ανεργίας που οδήγησε τα νοικοκυριά σε μεγάλη μείωση των εισοδημάτων τους.

Η ανεργία κρίνεται ως ο κυριότερος παράγοντας αύξησης των NPL ,καθώς οι πελάτες καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης διένειμαν εκ νέου , το περιορισμένο πλέον, εισόδημά τους ώστε να καλύψουν τις βιοτικές τους ανάγκες και σταδιακά σταμάτησαν να εξυπηρετούν τις υποχρεώσεις που είχαν δημιουργήσει προς τα τραπεζικά ιδρύματα. Ως συνέπεια της μείωσης των εισοδημάτων μεγάλης μερίδας του πληθυσμού της χώρας ήταν και ο περιορισμός των ημερήσιων δαπανών τους σε είδη πέραν των πρώτης ανάγκης. Έτσι μειώθηκαν σταδιακά τα εισοδήματα των επιχειρήσεων και εκείνες με τη σειρά τους μείωσαν την παραγωγή τους ως αποτέλεσμα της μείωσης της ζήτησης.

Όλη αυτή η διαδικασία είχε ως συνέπεια τη δραματική συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας η οποία βυθίστηκε από το 2009 σε βαθιά ύφεση.

¹⁹ Σύμφωνα με το επίσημο έγγραφο κατευθύνσεων προς τις τράπεζες για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ,της ΕΚΤ το 2017 , ο όρος NPE's έρχεται να καλύψει τη σύγχυση που δημιουργείται με την ύπαρξη του όρου NPL σε πολλούς ορισμούς. Υπό τη στενή έννοια είναι υποχρεωτικός μόνο για να εξυπηρετεί τους σκοπούς των εποπτικών αναφορών όμως έχει προταθεί από την ΕΕ να χρησιμοποιείται και στις εσωτερικές τους αναφορές . Το σύνολο των ΜΕΑ(Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα) προκύπτει από το άθροισμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, των μη εξυπηρετούμενων χρεωστικών τίτλων και των μη εξυπηρετούμενων στοιχείων εκτός ισολογισμού

Σε μια προσπάθεια αποτύπωσης της εξέλιξης των NPL's αρκεί να ανατρέξουμε στα επίσημα στοιχεία της ΤτΕ για την εξέλιξη τους στην Ελληνική τραπεζική αγορά από το 2002-σήμερα²⁰. Εκεί διαπιστώνουμε ότι το Δεκέμβριο του 2002 τα NPL's αποτελούσαν μόλις το 8,1% του χαρτοφυλακίου (εντός ισολογισμού) και έφταναν τα 8,1 δις € .

Κάνοντας μια συνοπτική ανασκόπηση και τηρώντας τη χρονολογική σειρά κατά την οποία διογκώθηκαν, βλέπουμε ότι στο τέλος του 2008 τα NPLs διπλασιάζονται και φτάνουν τα 14,6 δις €, το 2015 ξεπερνούν πλέον τα 100 δις €, ενώ η μεγαλύτερη αύξησή τους παρατηρείται το 2016 όπου ξεπερνούν τα 107 δις €. Σήμερα (στοιχεία: Μάρτιος 2018) φτάνουν στα 92,3 δις €, εμφανίζοντας σημαντική μείωση .Παρόλα αυτά τα NPL's σήμερα αποτελούν το 48,5% του συνολικού χαρτοφυλακίου δανείου των Ελληνικών τραπεζών.

Πίνακας 1

NPL (2002-2018)

(ευρώ χιλ.)	Δεκ 2002	Δεκ 2008	Μαρ 2015	Μαρ 2016	Μαρ 2018
Υπόλοιπα δανείων (προ προβλέψεων)	88.124.203	255.699.207	225.665.796	218.995.843	190.386.771
Καταναλωτικά	8.796.653	34.411.933	24.272.421	23.839.242	19.155.602
Στεγαστικά	17.600.926	68.811.811	70.165.675	67.822.827	62.547.750
Επιχειρηματικά	61.726.623	152.475.463	131.227.700	127.333.773	108.683.419
Σύνολο Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (προ προβλέψεων)	7.145.431	14.622.982	100.555.245	107.196.295	92.391.736
Καταναλωτικά	776.848	2.979.399	14.459.047	15.202.602	10.965.045
Στεγαστικά	1.222.421	3.743.339	25.969.252	28.486.985	27.486.094
Επιχειρηματικά	5.146.162	7.900.244	60.126.946	63.506.708	53.940.597
% Μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανά κατηγορία	8,1	5,7	44,6	48,9	48,5
Καταναλωτικά	8,8	8,7	59,6	63,8	57,2
Στεγαστικά	6,9	5,4	37,0	42,0	43,9
Επιχειρηματικά	8,3	5,2	45,8	49,9	49,6

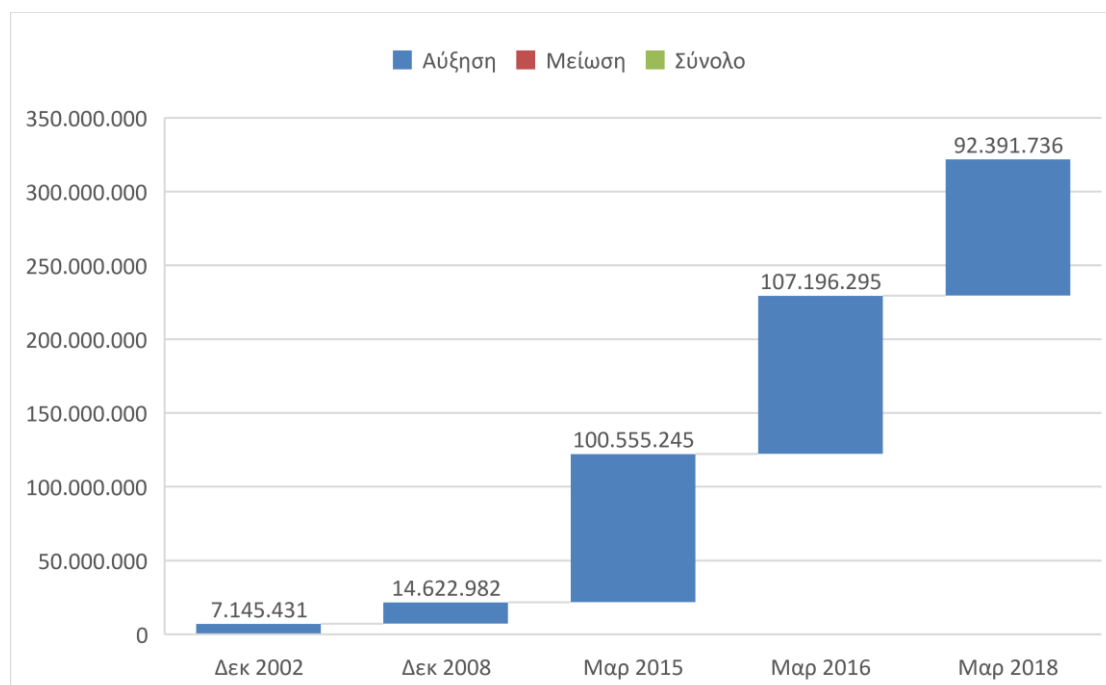
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <https://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/loans.aspx>

²⁰ <https://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/loans.aspx>

Τα στοιχεία του πίνακα που περιγράφονται παραπάνω αναλυτικά ,απεικονίζονται σχηματικά και στο παρακάτω διάγραμμα προκειμένου να γίνεται άμεσα αντιληπτή η εξέλιξη των ΜΕΔ στην ελληνική αγορά .

Διάγραμμα 2

NPL (2002-2018)

Πηγή: Επεξεργασία από τη συγγραφέα με στοιχεία του Πίνακα 1

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα περιεγράφηκαν παραπάνω η δανειοδότηση αποτέλεσε μέρος της καθημερινότητας των πολιτών καθώς αποτέλεσε το μέσο αύξησης του βιοτικού τους επιπέδου. Οι τράπεζες εκμεταλλευόμενες τον φθηνό δανεισμό που τους προσέφερε η είσοδος της χώρας στην ΟΝΕ προσέφεραν όλο και περισσότερα προϊόντα για το σκοπό αυτό. Η έλλειψη μέτρου από την πλευρά των πελατών και αυστηρών κριτηρίων χορηγήσεων οδήγησε σταδιακά στη διόγκωση της δανειοδότησης και αυτό με τη σειρά του οδήγησε στον εκτροχιασμό.

Με την ύφεση την εγχώριας οικονομίας και την περικοπή των μισθών και την αύξηση της ανεργίας, το πρόβλημα αυτό βγήκες στην επιφάνεια καθώς οι πολίτες σταμάτησαν να εξυπηρετούν τις οφειλές που είχαν δημιουργήσει.

Βιβλιογραφία

1. olympiakos.org, 2012, [Ηλεκτρονικό] Available at:
<http://www.olympiacos.org/sites/default/files/points2012013.pdf>
2. Εφημερίδα της Κυβέρνησης , ΦΕΚ Α' 186,χ.χ. ΝΟΜΟΣ 5076 της 30 Ιουν./7 Ιουλ. 1931
3. Louzis D, Vouldis A. , Metaxas V., 2011, Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans. Athens: s.n.
4. Louzis D, Vouldis A. , Metaxas V., 2010. MACROECONOMIC AND BANK-SPECIFIC DETERMINANTS OF NONPERFORMING LOANS IN GREECE: A COMPARATIVE STUDY OF, Athens: BANK OF GREECE.
5. Προβόπουλος Γ. – Γκόρτσος Χ., 2004. Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον . Τάσεις και προοπτικές, Αθήνα: Αντ.Ν.Σάκκουλα - Ενωση Ελληνικών Τραπεζών.
6. Στεργίου Λ., 2004. ΤΑ ΝΕΑ GR. [Ηλεκτρονικό] Available at:
<http://www.tanea.gr/news/economy/article/4345166/?iid=2> [Πρόσβαση 24 6 2018].
7. Ψαλιδόπουλος Μ., 2014. Η Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος- Κέντρο Πολιτισμού Έρευνας & Τεκμηρίωσης.
8. Σταθόπουλος Μ., 2004. Τραπεζικά Θέματα, Αθήνα: Ενωση Ελληνικών Τραπεζών.
9. Αγγελάκης Μ. , 2005. ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΕΜΠΛΟΚΕΣ. Αθήνα: s.n.
10. Πολυχρονόπουλος Γ., Κορρές Γ., χ.χ. Το Πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής μέσα από τους Αναπτυξιακούς Νόμους, s.l.: s.n.
11. Στεφάνου, Κ., χ.χ. Ελλάδα - Ευρώπη : Η ατελής συσσωμάτωση, s.l.: s.n.
12. Γκόρτσος Χ., 2009. Διεθνές Δίκαιο Συναλλαγών. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Εισαγωγή

Όπως εξηγήθηκε στο παραπάνω κεφάλαιο, η δανειοδότηση έγινε μέρος της οικονομικής πραγματικότητας των Ελλήνων πολύ γρήγορα με αποτέλεσμα να συνδεθεί άρρηκτα με την οικονομική τους ευημερία. Οι πολίτες στράφηκαν στα δάνεια προκειμένου να ικανοποιήσουν τις καταναλωτικές και οικιστικές τους ανάγκες, ενώ αυτό συνέβαλλε καθοριστικά και στη συνολική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Οι προτιμήσεις τους σύντομα σταμάτησαν να γνωρίζουν σύνορα και έτσι η επιλογή αλλοδαπών προϊόντων βρέθηκε στην κορυφή της λίστας τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι το ισοζύγιο πληρωμών την περίοδο αυτή έφτασε να αγγίξει το 15% του ΑΕΠ, επίδοση που κρίθηκε ως η χειρότερη σε παγκόσμια κλίμακα. Το φαινόμενο αυτό όμως, που συναντήθηκε για πρώτη φορά στην Ελληνική αγορά ήδη από τη δεκαετία του 1980, και προκάλεσε σοβαρά προβλήματα στην ελληνική βιομηχανία η οποία στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό σε κεφάλαια που αντλούνταν από τραπεζικά προϊόντα²¹.

Οι τράπεζες από την πλευρά τους με την απελευθέρωση των επιτοκίων και τον φθινό δανεισμό που είχαν εξασφαλίσει από την είσοδο της χώρας στη ζώνη του ευρώ, μέσω της ΕΚΤ από τις αρχές του 2000, ήταν πρόθυμες να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των καταναλωτών προσφέροντας γρήγορο και φθινό χρήμα. Είχε έρθει πλέον η ώρα να διευρύνουν την πελατειακή τους βάση και αυτό είχε σαν συνέπεια να δημιουργηθεί μεταξύ τους μεγάλος ανταγωνισμός. Στόχος τους έγινε η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση του πελατολογίου τους, ώστε να εξασφαλίσουν κέρδη από το περιθώριο επιτοκίου που εισέπρατταν. Για να επιτευχθεί όμως ο στόχος αυτός έπρεπε να αναπροσαρμόσουν την πολιτική ελέγχου κινδύνων. Αυτή η πρακτική, που ακολουθήθηκε από όλες τις τράπεζες που δρούσαν στην Ελλάδα, τις οδήγησε σε χαλάρωση των κριτηρίων με τα οποία αξιολογούσαν την πιστοληπτική ικανότητα των πελατών τους.

Έτσι δημιουργήθηκε μια σχέση αλληλεξάρτησης που δεν παρουσίαζε σημαντικά προβλήματα μέχρι τουλάχιστον το 2008. Όμως το 2009 με την έναρξη της δημοσιονομικής κρίσης η αλληλεπίδραση μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών εμφανίζει μεταβολές, καθώς η

²¹ Κ. Στεφάνου, *paper, Ελλάδα – Ευρώπη : Η ατελής συσσωμάτωση*

μεγάλη ύφεση είχε ως συνέπεια τη μείωση της προσφοράς και της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων²².

2.2 Συνεργασία οφειλετών-τραπεζών. Μύθος ή πραγματικότητα?

Στην Ελληνική νομοθεσία η σχέση δανειστή και δανειζόμενου διέπεται από την αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288)²³ η οποία αποτελεί και το κύριο συστατικό της ομαλής συναλλακτικής συμπεριφοράς όλων των μερών και τα συναλλακτικά ήθη²⁴. Για το λόγο αυτό στις αποφάσεις των δικαστηρίων συναντάται συχνά η αναφορά στις έννοιες αυτές. Άλλωστε η έννοια της καλής πίστης ήταν αυτή που προήγαγε την εκατέρωθεν διευρυμένη συνεργασία στις αρχές του 2000 όταν ξεκίνησε να αναπτύσσεται ο τομέας της λιανικής τραπεζικής στη χώρα μας.

Αυτό αποδεικνύεται περίτρανα από την υπέρμετρη εμπιστοσύνη που έδειξαν οι τράπεζες προς τους πολίτες όταν άλλαξαν τα κριτήρια αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών τους, ώστε να μπορέσουν να χορηγήσουν πιστωτικά προϊόντα σε όσο το δυνατόν περισσότερους. Σαφώς και το έντονο ανταγωνιστικό πεδίο, που σχηματίστηκε την περίοδο εκείνη στον τραπεζικό τομέα, έπαιξε κυρίαρχο ρόλο όμως αν οι τράπεζες δεν είχαν καλή πίστη, δεν θα προχωρούσαν σε τόσο δραστική στρατηγική ανάπτυξης του πελατολογίου τους.

Ομοίως οι δανειολήπτες προχώρησαν μεν την περίοδο αυτή στη σύναψη δανειακών συμβάσεων με τις τράπεζες για να εξυπηρετήσουν καθαρά τις προσωπικές τους ανάγκες, πλην όμως στήριξαν αυτή τους την επιλογή στην καλή πίστη του εταίρου αντισυμβαλλόμενου τους, υπογράφοντας τις συμβάσεις με όρους ήδη προεπιλεγμένους και αδιαπραγμάτευτους²⁵. Αυτοί οι όροι, οι γνωστοί σε όλους ΓΟΣ (Γενικοί Όροι Συναλλαγών), ήταν η λύση των τραπεζών μπροστά στην ανάγκη που δημιουργήθηκε για μείωση του κόστους συναλλαγών σε ένα περιβάλλον που απαιτούσε μεγάλο όγκο υπηρεσιών με γρήγορη ανταπόκριση και ταυτόχρονα συμβατές με το συνεχώς εξελισσόμενο περιβάλλον των συναλλαγών.

²² Προβόπουλος Γ., 2014, Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γεωργίου Α. Προβόπουλου στην 81η Ετήσια Γενική Συνέλευση των Μετόχων

²³ ΑΚ 288: Ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή όπως απαιτεί η καλή πίστη, αφού ληφθούν υπόψη και τα συναλλακτικά ήθη.

²⁴ 1608/2014 ΑΠ(Δημοσιευμένη Απόφαση): Καλή πίστη είναι η συμπεριφορά που επιβάλλεται στις συναλλαγές κατά την κρίση χρηστού και γνωστικού ανθρώπου, ενώ συναλλακτικά ήθη είναι οι συνηθισμένες στις συναλλαγές τρόποι ενέργειας. ΝΟΜΟΣ-Βάσεις Νομικών Δεδομένων

²⁵ <http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>

Αποτέλεσμα αυτής της καλόπιστης πρακτικής που ακολούθησαν οι δανειολήπτες ήταν η προσφυγή τους, μετά από λίγα χρόνια, στα ελληνικά δικαστήρια για να επαναδιαπραγματευθούν ή απλά να προσπαθήσουν να καταργήσουν αυτούς τους όρους, καθώς κατά την χρήση των προϊόντων και τη διάρκεια εκπλήρωσης των όρων των συμβάσεων διαπίστωσαν ότι κάποιοι από αυτούς όχι μόνο δεν είναι ευνοϊκοί αλλά αντίθετα είναι δυσμενείς για τους ίδιους. Έτσι τουλάχιστον 14 όροι από τους προ διατυπωμένους κατέπεσαν με τη συνδρομή της ελληνικής δικαιοσύνης και κρίθηκαν καταχρηστικοί²⁶.

Σε συνέχεια των παραπάνω τίθεται εύλογα το ερώτημα για ποιο λόγο οι δανειολήπτες δεν διαβάζουν εκ των προτέρων τις τραπεζικές συμβάσεις ώστε να επιλέξουν αν θα συμβληθούν με τις τράπεζες συνειδητά;

Η απάντηση είναι ότι σαφώς και οι πελάτες μπορούν να το κάνουν όμως, σύμφωνα με το Συνήγορο του Καταναλωτή, η πραγματικότητα έδειξε ότι οι περισσότεροι πελάτες απλά τους αγνοούν, πολύ σπάνια τους διαβάζουν, αλλά ακόμα και αν το κάνουν δεν προσπαθούν να τους κατανοήσουν. Η πρακτική αυτή αποδεικνύει ότι ο οικονομικός αναλφαριθμητισμός στη χώρα μας είναι σε πολύ υψηλό επίπεδο και οι πολίτες δεν κατανοούν τον αντίκτυπο αυτού του φαινομένου. Μάλιστα σε σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε παγκόσμια κλίμακα από την Standard & Poor's, βρέθηκε ότι στην Ελλάδα το 2014 το ποσοστό των οικονομικά αναλφάβητων ενηλίκων φτάνει στο 55%²⁷. Αυτό σημαίνει ότι παραπάνω από τους μισούς πολίτες, που δανειοδοτήθηκαν στην Ελλάδα, δεν κατανοούν πλήρως τους όρους και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από μια τραπεζική σύμβαση.

Άρα δεν θα ήταν υπερβολή να θεωρηθεί ότι οι δανειολήπτες έχουν ανάγκη την καλή συνεργασία με το πιστωτικό ίδρυμα για να λύσει εκείνα τα προβλήματα κατανόησης που αντιμετωπίζουν προκειμένου να μπορούν να επιλέξουν με ασφάλεια αν τους συμφέρει να υπογράψουν μια σύμβαση με την τράπεζα και τι ακριβώς σημαίνει αυτό για το μέλλον τους.

Τα τραπεζικά ιδρύματα από την πλευρά τους έχοντας αφουγκραστεί αυτή την ανάγκη των πελατών τους έχουν προχωρήσει, σε συνεργασία με το Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο²⁸,

²⁶ Κρίθηκαν καταχρηστικοί 14 όροι τραπεζικών συμβάσεων, Πηγή: Ημερησία, <https://www.taxheaven.gr>

²⁷ Standard & Poor's, paper, **Financial Literacy Around the World**

²⁸ ETI: Η εκπαιδευτική δραστηριότητα της EET ξεκίνησε το 1986 με τη σύσταση Τομέα Εκπαίδευσης, ο οποίος αναβαθμίστηκε σε «Εκπαιδευτικό Κέντρο EET» και, από το 1999, σε «Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο». Ο στόχος της διατραπεζικής εκπαιδευτικής δραστηριότητας του ETI ταυτίζεται με τους καταστατικούς σκοπούς της EET για στήριξη του εκσυγχρονισμού και της ανταγωνιστικότητας των τραπεζών μέσω της αναβάθμισης των ανθρώπινων πόρων τους. Για το λόγο αυτόν, εκτός από την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης, το έργο του Ινστιτούτου περιλαμβάνει εκδόσεις, μελέτες και συνεργασίες με φορείς της Ελλάδας και του εξωτερικού. Πηγή: <https://www.hba.gr/Eti/default.asp?Menu=11>

στην ανάπτυξη επιμορφωτικών σεμιναρίων προς τα στελέχη τους ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στην παραπάνω ανάγκη.

Παράλληλα, παρατηρώντας ήδη από το 2004 την μεταστροφή του κλίματος στην εξυπηρέτηση των πιστωτικών προϊόντων από την πλευρά των δανειοληπτών, προσάρμοσαν άμεσα τα χορηγούμενα ώστε να μπορούν να συγκεντρώσουν τις οφειλές σε μία ώστε να γίνει πιο ευέλικτη και συμφέρουσα, από πλευράς επιτοκίου, η αποπληρωμή του προϊόντος. Έτσι οι πιστωτικές κάρτες προσαρμόστηκαν ώστε να μπορούν οι πολίτες να μεταφέρουν τις υπόλοιπες πιστοδοτήσεις τους σε αυτές με την έκδοση νέας πιστωτικής κάρτας με ευνοϊκά επιτόκια. Και σε αυτή την περίπτωση οι τράπεζες, δεδομένου ότι δραστηριοποιούνται σε ένα περιβάλλον ελεύθερης αγοράς, ξεκίνησαν να ανταγωνίζονται μεταξύ τους προσφέροντας ευνοϊκά επιτόκια για όλη τη διάρκεια ή για μέρος αυτής.

Πίνακας 2

«Χαρακτηριστικά συγκέντρωσης οφειλών σε πιστωτικές κάρτες»

Τραπεζικό Ίδρυμα	Χαρακτηριστικά συγκέντρωσης οφειλών
Alpha Bank	0% για 4 μήνες
Aspis Bank	6% για 12 μήνες
Citibank	0% για 6 μήνες
Eurobank	0% για 6 μήνες
HSBC Bank	0% για 6 μήνες
Novabank	1% σταθερό έως την αποπληρωμή με απαραίτητη προϋπόθεση ο κάτοχος να πραγματοποιεί μηνιαίως συναλλαγές ύψους 50 ευρώ για κάθε 1.000 ευρώ μεταφερόμενου ποσού.
Probank	6% για 6 μήνες
Αγροτική Τράπεζα	8,5% έως την αποπληρωμή
Λαϊκή Τράπεζα	5,5% για 1 χρόνο
Γενική Τράπεζα	5% για 6 μήνες

Εθνική Τράπεζα	0% για 6 μήνες
Ελληνική Τράπεζα	5,5% για 1 χρόνο
Εμπορική Τράπεζα	0% για 6 μήνες
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	6% για 6 μήνες
Τράπεζα Αττικής	0% για 4 μήνες
Omega Bank	7% για 6 μήνες
Τράπεζα Πειραιώς	0% για 3 μήνες

Πηγή: Η Καθημερινή ,2006, <http://www.kathimerini.gr/240357/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/oi-prosfores-kai-ta-programmata>

Κατόπιν σχεδιάστηκαν πιο ολοκληρωμένα προγράμματα συγκέντρωσης οφειλών σε «κλειστού τύπου» δάνεια που ανταποκρίνονταν καλύτερα στις ανάγκες των πελατών καθώς πλέον είχαν μόνο να σκεφτούν μία σταθερή δόση χωρίς να χρειάζεται να καταβάλλουν ελάχιστη καταβολή για τυχόν αγορές και επιπλέον δόση για τη μεταφορά υπολοίπου .

Όλα αυτά τα προϊόντα έδειχναν ότι τα πιστωτικά ιδρύματα βρίσκονταν πάντα σε επιφυλακή ώστε να αφουγκράζονται τα προβλήματα των πελατών τους και να σχεδιάζουν άμεσα συμφέρουσες λύσεις για όλες τις πλευρές.

Στην παραπάνω αλληλουχία των γεγονότων σημαντικό ρόλο παίζει η θεωρία της πυραμίδας του Maslow. Σύμφωνα με αυτή, ο άνθρωπος έχει ανάγκες και επιθυμίες που θέλει να καλύψει με κάθε τρόπο. Αναπτύσσει λοιπόν 5 βασικές κινητήριες δυνάμεις συμπεριφοράς που αποτυπώνονται στο παρακάτω σχήμα:

Εικόνα 2

«Πυραμίδα Ιεράρχησης Αναγκών του Maslow»

Maslow's hierarchy of needs

Πηγή: dreamstime.com

Ξεκινώντας από τη βάση των αναγκών, αυτές αναλύονται ως εξής²⁹:

Φυσιολογικές - Βιολογικές Ανάγκες: Οι ανάγκες αυτές σχετίζονται με την ύπαρξη αυτή καθαυτή που απαιτεί την ικανοποίηση φυσιολογικών αναγκών όπως τροφή, νερό, ένδυση, στέγη. Ο άνθρωπος λοιπόν έχει ως κύριο μέλημα την ικανοποίηση αυτών ώστε να εξασφαλίσει την επιβίωσή του και κατόπιν αναζητά την πλήρωση επόμενων αναγκών.

Ασφάλεια: Η επόμενη βασική ανάγκη του ανθρώπου είναι να νιώθει ασφαλής για την ύπαρξή του και την κάλυψη των φυσιολογικών του αναγκών ώστε να είναι σίγουρος ότι μπορεί να αντιμετωπίσει τους κινδύνους του εξωτερικού περιβάλλοντος. Προς τούτο προσπαθεί να εξασφαλίσει, μόνιμη κατοικία, εργασία, σύνταξη και αναζητά ασφαλιστικά προγράμματα που θα τον κάνουν να νιώσει ακόμη περισσότερο ασφαλής.

Κοινωνικές ανάγκες: Εφόσον ο άνθρωπος ικανοποιήσει τις παραπάνω ανάγκες, ως κοινωνικό ον, αναζητά ενστικτωδώς την αποδοχή από το κοινωνικό σύνολο και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων.

²⁹ Βιβλίου Financial Solutions ΕΠΕ, Maslow, <http://virvilis.gr/banking/maslow-bank-special-9.html>

Ανάγκες αναγνώρισης: Αναφέρονται και ως εγωιστικές ανάγκες καθώς σχετίζονται με την επιθυμία του ατόμου για κύρος, φήμη, σεβασμό, αποδοχή από τους άλλους και αποτελούν κινητήρια δύναμη. Για το λόγο αυτό όμως ικανοποιούνται και πιο δύσκολα.

Ανάγκες ολοκλήρωσης: Αυτές βρίσκονται τελευταίες στις προτεραιότητες των ανθρώπων και αφορούν την επίτευξη όλων αυτών που θα μπορούσε ο άνθρωπος να πετύχει.

Οι παραπάνω ανάγκες για τον κάθε άνθρωπο ικανοποιούνται σε διαφορετικό βαθμό ανάλογα με τη φάση της ζωής που βρίσκονται. Δημιουργείται συνεχώς ένα κύκλωμα γύρω από αυτές τις ανάγκες που αντικατοπτρίζει τη ζωή των δανειοληπτών που επιθυμούν την ικανοποίηση αυτών. Η μεγάλη μείωση των εισοδημάτων τους στα πλαίσια της γενικότερης οικονομικής κρίσης που αντιμετώπισε η χώρα σε συνδυασμό με την υπέρμετρη δανειοδότηση, τους ανάγκασε να μετατοπίσουν το ενδιαφέρον τους από την ικανοποίηση της ανάγκης ολοκλήρωσης σταδιακά στην κάλυψη των φυσιολογικών-βιολογικών αναγκών³⁰.

Οι τράπεζες λοιπόν κλήθηκαν να ανασυντάξουν τις δυνάμεις τους ώστε να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό σχεδιάζοντας τα κατάλληλα προϊόντα και αναζητώντας τις βέλτιστες λύσεις για το πελατολόγιο τους. Στο σκηνικό αυτό ήρθε να προστεθεί και η φυσική γήρανση των δανειοληπτών. Αυτοί που δανείστηκαν στις αρχές του 2000 και ήταν στην παραγωγική ηλικία των 40 με πλάνο αποπληρωμής τα 20 χρόνια επρόκειτο να εξοφλήσουν το 2020 στην ηλικία των 60. Το 2007 όμως όταν εμφάνισαν καθυστερήσεις ήταν πλέον σχεδόν 50, οπότε η διάρκεια της δανειοδότησης έπρεπε να επιμηκυνθεί ανάλογα ώστε να μπορεί μεν να εξυπηρετείται η δόση αλλά το δάνειο να αποπληρωθεί όσο ο δανειολήπτης θα είναι εν ζωή. Για το λόγο αυτό οι τράπεζες να συμπεριλάβουν στο σχεδιασμό τους και αυτό τον παράγοντα που αποτελούσε βασικό συστατικό της νέας τάξης πραγμάτων.

2.3 Τρόποι αντίδρασης τραπεζών

Παρά τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι τράπεζες να συγκρατήσουν το κύμα ληξιπρόθεσμων που ξεκίνησε να δημιουργείται πριν το 2008, σχεδιάζοντας προϊόντα συγκέντρωσης οφειλών, ώστε να διευκολύνουν τους πελάτες τους να αποπληρώσουν ομαλά

³⁰ Εμμανουήλ Ακουμιανάκης, 2010, Η κοινωνία των Αναγκών, <http://soixantedix.blogspot.com/2010/09/blog-post.html>

τα προϊόντα που είχαν λάβει, η κρίση που έδειξε τα πρώτα της σημάδια την ίδια περίοδο στο κράτος, επιδείνωσε την κατάσταση.

Η συρρίκνωση της οικονομίας μεταξύ 2008 και 2013, ήταν ιδιαίτερα έντονη καθώς το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 23% ενώ παράλληλα το ποσοστό ανεργίας σχεδόν τετραπλασιάστηκε, φτάνοντας το 27,5%³¹. Έτσι οι πελάτες των τραπεζικών ιδρυμάτων εξελίχθηκαν σε οφειλέτες καθώς πλέον αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις που είχαν δημιουργήσει.

Στο σημείο αυτό οι τράπεζες αναζήτησαν τρόπους είσπραξης των οφειλόμενων καθώς οι επισφάλειες μπορούσαν να τους δημιουργήσουν μια σειρά από προβλήματα ζωτικής σημασίας για τις ίδιες. Στην περίπτωση αυτή αναγκάζονται να παραγράψουν μέρος των απαιτήσεών τους και να αυξήσουν τις προβλέψεις για επισφάλειες στους ισολογισμούς τους, με αποτέλεσμα την επιδείνωση των βασικών τους δεικτών³² και άρα την αναζήτηση κεφαλαίων ώστε να ενισχύσουν τον ισολογισμό τους.

Σύμφωνα με την ΕΚΤ και τους κανόνες εποπτείας που έχει θέσει, οι τράπεζες οφείλουν να διαθέτουν συστήματα παρακολούθησης ώστε να εντοπίζουν τις περιπτώσεις δανειοληπτών με οικονομικές δυσκολίες σε αρχικό στάδιο και να μπορούν να τις αντιμετωπίζουν³³. Άλλωστε η στρατηγική παροχής συμβουλών στον πελάτη με γνώμονα την οικονομική του κατάσταση μπορεί να αποτρέψει τη μετατροπή ενός δανείου σε μη εξυπηρετούμενο.

▪ **Εταιρίες Ενημέρωσης Οφειλετών**

Κάπως έτσι δημιουργήθηκαν οι Εταιρίες Ενημέρωσης Οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις ή αλλιώς, όπως είναι ευρύτερα γνωστές, «εισπρακτικές εταιρίες»³⁴, οι οποίες επιφορτίστηκαν με το ρόλο της είσπραξης των οφειλόμενων για λογαριασμό των τραπεζών μέσω τηλεφωνικών οχλήσεων στους πελάτες τους. Δεδομένου όμως ότι η είσπραξη από μόνη της είναι μια πιεστική διαδικασία για τον εισπράκτορα³⁵ και καθώς τα τραπεζικά ιδρύματα

³¹Μανόλης Γαλενιανός, 2015, Η Ελληνική Κρίση: Αίτια και Επιπτώσεις, paper, http://crisisobs.gr/wp-content/uploads/2015/01/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%9A%CE%B5%CE%AF%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%BF_16_Manolis-Galenianos-GR.pdf

³²Γ.Βαρουφάκης, Τ.Πατώκος, Λ.Τσερκεζής, Χ.Κουτσοπέτρος, 2011, Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

³³ <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/ssmexplained/html/npl.el.html>

³⁴ Παρά το γεγονός ότι συχνά οι Εταιρείες ενημέρωσης Οφειλετών αναφέρονται ως «εισπρακτικές εταιρείες», εκ του νόμου (3758/2009) απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο είσπραξη.

³⁵ Ο εισπράκτορας στις εταιρείες ενημέρωσης οφειλετών και στη διεθνή ορολογία αναφέρεται ως collection agent.

απαιτούσαν άμεση επιστροφή στα ταμεία τους των ληξιπρόθεσμων, παρατηρήθηκαν αθέμιτες τακτικές εκ μέρους των εταιρειών που συχνά περιλάμβαναν εκφοβισμό και προσβολή της ιδιωτικότητας των οφειλετών.

Σε μια προσπάθεια περιορισμού των φαινομένων αυτών το κράτος για πρώτη φορά καθόρισε το πλαίσιο λειτουργίας των εταιριών αυτών με τη δημιουργία του ν.3758/2009³⁶,ο οποίος τροποποιήθηκε με το ν. 4038/2012 που ισχύει ως σήμερα. Οι εταιρίες αυτές ,σύμφωνα με το κείμενο του αρχικού νόμου (3758/2009), οφείλουν μόνο να ενημερώνουν τους οφειλέτες για τυχόν ληξιπρόθεσμα και απαιτητά ποσά προς τους δανειστές προ της διενέργειας δικαστικών πράξεων ,ενώ ταυτόχρονα μπορούν να διαπραγματεύονται τον χρόνο, τον τρόπο και άλλους όρους αποπληρωμής των οφειλών κατ' εντολή και για λογαριασμό των δανειστών³⁷.

▪ **Συμψηφισμοί των οφειλόμενων με ποσά σε καταθετικούς λογαριασμούς**

Παράλληλα οι τράπεζες προκειμένου να συγκρατήσουν το μεγάλο κύμα ληξιπρόθεσμων οφειλών, ξεκίνησαν να ενεργοποιούν τους όρους των συμβάσεων που έχουν συνάψει με τους πελάτες κάποιοι εκ των οποίων προβλέπουν ότι σε περίπτωση που δεν καταβληθούν οι προκαθορισμένες δόσεις, οι ενεχόμενοι εξουσιοδοτούν την τράπεζα να χρεώνει πέραν του συνδεδεμένου με το δάνειο λογαριασμό εξυπηρέτησης και οποιονδήποτε άλλο λογαριασμό διατηρούν στο τραπεζικό ίδρυμα³⁸. Έτσι παρατηρήθηκε το φαινόμενο να γίνονται συμψηφισμοί των οφειλόμενων με ποσά σε καταθετικούς λογαριασμούς που διατηρούν οι δανειολήπτες, γεγονός όμως που προκάλεσε δυσφορία στους τελευταίους.

Παρόλες τις παραπάνω προσπάθειες, μεγάλο μέρος των δανείων ξεπερνούν τελικά τις 90 ημέρες καθυστέρησης και στο σημείο αυτό οι τράπεζες καλούνται να πάρουν μια σειρά από μέτρα προκειμένου να προσπαθήσουν να εισπράξουν τα οφειλόμενα ποσά από τους αντισυμβαλλόμενους τους. Η πιο συνήθης πρακτική που ακολουθείται από τις ελληνικές τράπεζες, μετά την παραπάνω καθυστέρηση, είναι η έναρξη νομικών ενεργειών που περιγράφονται παρακάτω ανά στάδιο .

▪ **Εξώδικη καταγγελία σύμβασης**

Ένα δάνειο που θα εμφανίσει τα παρακάτω χαρακτηριστικά αρχικά καταγγέλλεται. Αυτό στην πραγματικότητα σημαίνει ότι όλες οι ληξιπρόθεσμες οφειλές, που έχουν

³⁶Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, <http://www.efpolis.gr/en/diasfalisi-oikonomikon-symefronton-katanaloton/xrimatopistotikes-ypireseies/1474-2012-06-08-11-30-06.html>

³⁷ ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3758 - ΦΕΚ Α 68/5-5-2009,Εταιρείες Ενημέρωσης οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις και άλλες διατάξεις.

³⁸Eurobank, Σύμβαση χορήγησης Προσωπικού-Καταναλωτικού δανείου ,Όροι χορήγησης Δανείου

δημιουργηθεί καθίσταται άμεσα απαιτητές, καθώς και το σύνολο του δανείου, ενώ παράλληλα κλείνει οριστικά ο λογαριασμός του (μεταφορά σε οριστική καθυστέρηση). Κατά το κλείσιμο υπολογίζονται οι τόκοι με το ενήμερο επιτόκιο ,ενώ η αναγγελία της διαδικασίας αυτής που εκκινεί ο δανειστής γίνεται με επιστολή (εξώδικο) η οποία κρίνεται σκόπιμο να κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή³⁹.

Στο σημείο αυτό οι δανειστές δίνουν ένα χρονικό διάστημα που αναφέρεται στο κείμενο της παραπάνω αναγγελίας ώστε να προσέλθει ο οφειλέτης και να εξοφλήσει τις απαιτήσεις που έχουν δημιουργηθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 807 ΑΚ, αν δεν ορίστηκε χρόνος για την απόδοση του δανείου τότε αποδίδεται αφού περάσει ένας μήνας από την καταγγελία του δανειστή⁴⁰.

▪ **Διαταγή Πληρωμής**

Αν ο οφειλέτης δεν προσέλθει στη δανειστρία για να εξοφλήσει το απαιτητό πλέον ποσό ή έστω να προχωρήσει σε ένα διακανονισμό, οι τράπεζες προχωρούν σε αναγκαστική εκτέλεση προκειμένου να επιτύχουν την είσπραξη. Κατά το αρ.918 παρ.1 Κ.ΠολΔ αυτή μπορεί να γίνει μόνο με τη χρήση εκτελεστού τίτλου και για το λόγο αυτό προχωρούν στην κατάθεση αίτησης διαταγής πληρωμής στο δικαστήριο που ορίζεται στη δανειακή σύμβαση. Εφόσον εκδοθεί, τότε επιδίδεται ,συνήθως με επιταγή προς πληρωμή και αυτό πλέον αποτελεί την πρώτη πράξη εκτέλεσης.

▪ **Αγωγή**

Αν η διαταγή πληρωμής δεν επιδοθεί στον οφειλέτη, λόγω μετοίκησης του στο εξωτερικό ή λόγω μετοίκησης του σε άγνωστη διεύθυνση, ο δανειστής μπορεί να ασκήσει αγωγή. Αγωγή βέβαια μπορεί να ασκήσει η δανειστρία και για άλλους λόγους ,καθώς αυτή με την ουσιαστική έννοια, σύμφωνα με τον Μ.Αγγελάκη , είναι το δικαίωμα που έχει ο δανειστής να απαιτήσει από τον οφειλέτη να εξοφλήσει την οφειλή πλέον τόκων και εξόδων.

Το σημείο αυτό μπορεί να θεωρηθεί κομβικό για τη σχέση δανειστή και δανειζόμενου, καθώς αναγκαστική εκτέλεση σημαίνει αυτόματα και την κλιμάκωση των ενεργειών από την πλευρά της τράπεζας. Πιο συγκεκριμένα, ο δανειστής μπορεί πλέον να ικανοποιήσει την

³⁹ Μ. Αγγελάκης, 2005,Τραπεζικές Χρηματοδοτήσεις – Εμπλοκές ,Εφαρμογές στη συναλλακτική πρακτική.

⁴⁰ Σ. Τσαχιρίδης , Η σύμβαση δανείου εξ απόψεως ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, <https://curia.gr/i-simvasi-daneiou-eks-aporpeos-ousiastikou-kai-dikonomicou-dikaiou/>

απαίτησή του είτε άμεσα ,δηλαδή αφαιρώντας από τα χέρια του οφειλέτη το κινητό πράγματα (αν αυτό προβλέπεται στην απόφαση), είτε έμμεσα ρευστοποιώντας την κινητή και ακίνητη περιουσία του οφειλέτη⁴¹.

▪ **Εγγραφές κατ' αντιδικία βαρών**

Έχοντας επιτύχει την έκδοση της διαταγής πληρωμής, οι δανειστές που δεν έχουν εμπράγματο δικαίωμα ήδη με την υπογραφή της δανειακής σύμβασης, μπορούν να αναζητήσουν στα υποθηκοφυλακεία της χώρας τα ακίνητα που διαθέτουν οι οφειλέτες⁴² και να εγγράψουν κατ' αντιδικία βάρη με σκοπό αρχικά την εξασφάλιση της απαίτησής τους και έπειτα την κατάσχεση τους προκειμένου να ρευστοποιηθούν .

▪ **Κατάσχεση κινητών και ακινήτων**

Με την ύπαρξη εκτελεστού τίτλου μπορεί να επιβληθεί κατάσχεση σε αγαθά 4 κατηγοριών:

- ✓ Σε κινητά στα χέρια του οφειλέτη. Στην περίπτωση αυτή μπορεί ο δανειστής να αφαιρέσει ένα αγαθό που βρίσκεται τη στιγμή της πράξης εκτέλεσης στα χέρια του οφειλέτη. Αυτό μπορεί να είναι ένας πίνακας ζωγραφικής, ένα χρηματικό ποσό ,ένα βάζο ,ακόμη και ένα αυτοκίνητο. Από την κατάσχεση ,σύμφωνα με τον καθηγητή νομικής Κ.Μπέη, εξαιρούνται τα προσωπικά είδη του οφειλέτη και της οικογενείας του όπως ρουχισμός και έπιπλα απαραίτητα για τη διαβίωσή τους, τρόφιμα, όπως επίσης και τα παράσημα ,τα αναμνηστικά αντικείμενα, έγγραφα και επαγγελματικά βιβλία, μουσικά όργανα και εργαλεία τέχνης. Πέραν των προσωπικών ειδών όμως εξαιρούνται και όσα αντικείμενα χρησιμεύουν στον οφειλέτη ώστε να εργαστεί .
- ✓ Σε ακίνητα, πλοία και αεροσκάφη. Στην παρούσα μελέτη αντικείμενο συζήτησης έχει η κατάσχεση ακινήτων ,καθώς αφενός τα τραπεζικά ιδρύματα στρέφονται κυρίως κατά της ακίνητης περιουσίας των οφειλετών είτε έχουν είτε όχι εμπράγματο δικαίωμα προκειμένου να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους μέσω της ρευστοποίησης των ακινήτων και αφετέρου οι μέσοι δανειολήπτες δεν διαθέτουν πλοία ή αεροπλάνα που προβλέπει ο νόμος.
- ✓ Σε κινητά στα χέρια τρίτου. Κινητά εδώ θεωρούνται αντικείμενα αλλά και χρηματικά ποσά. Αυτή η κατηγορία κατάσχεσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους οφειλέτες, καθώς ο δανειστής, κάνοντας χρήση του νόμου, έχει τη δυνατότητα να κατάσχει ποσά

⁴¹ Ι.Τέντες,2017,Αναγκαστική Εκτέλεση, Νομική Βιβλιοθήκη

⁴² Η διαδικασία αυτή είναι ευρύτερα γνωστή ως Έρευνα Ακίνητης Περιουσίας.

κατατεθειμένα σε λογαριασμούς άλλων τράπεζων, μέχρι την ικανοποίηση της απαίτησής του.

- ✓ Σε ειδικά περιουσιακά στοιχεία. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, ευρεσιτεχνίας κ.α. Παρόλη την ύπαρξή της κατάσχεσης αυτής στο νόμο, δεν συναντάται συχνά στην πράξη⁴³ και σίγουρα δεν προτιμάται από τα τραπεζικά ιδρύματα.

Όλες οι παραπάνω ενέργειες γίνονται με σκοπό τον **πλειστηριασμό** κινητών και ακινήτων, ο οποίος θα μετατρέψει τα περιουσιακά στοιχεία σε χρηματικά ποσά που θα καλύψουν τις απαιτήσεις των δανειστών. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη σύμβαση που προσομοιάζει στην πώληση⁴⁴. Εδώ όμως πωλητής είναι ο δανειστής και ονομάζεται επισπεύδων. Αυτός θα εισπράξει το αναλογούν ποσό σύμφωνα με τον πίνακα κατάταξης που θα καταρτίσει ο διορισμένος συμβολαιογράφος του πλειστηριασμού.

Επιπρόσθετα τα τραπεζικά ιδρύματα μπορούν να επιλέξουν την πώληση του επισφαλούς χαρτοφυλακίου σε εταιρίες που θα προσφέρουν μειωμένο μεν αντίτιμο, πλην όμως θα τις απαλλάξουν από το βάρος που προσδίδει στον ισολογισμό της .

Όλα τα παραπάνω μέτρα που λαμβάνουν οι τράπεζες για την είσπραξη των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων(ΜΕΑ) συγκαταλέγονται στο επιχειρησιακό σχέδιο που οφείλουν να ακολουθούν ως μέλη της ΕΚΤ για τη μείωσή τους. Συγκεκριμένα οι στόχοι που έχουν τεθεί για την 3ετία 2016-2019 προβλέπουν τη συρρίκνωση τους μέσα από τις προκαθορισμένες οδούς όπως αναφέρονται στο παρακάτω διάγραμμα.

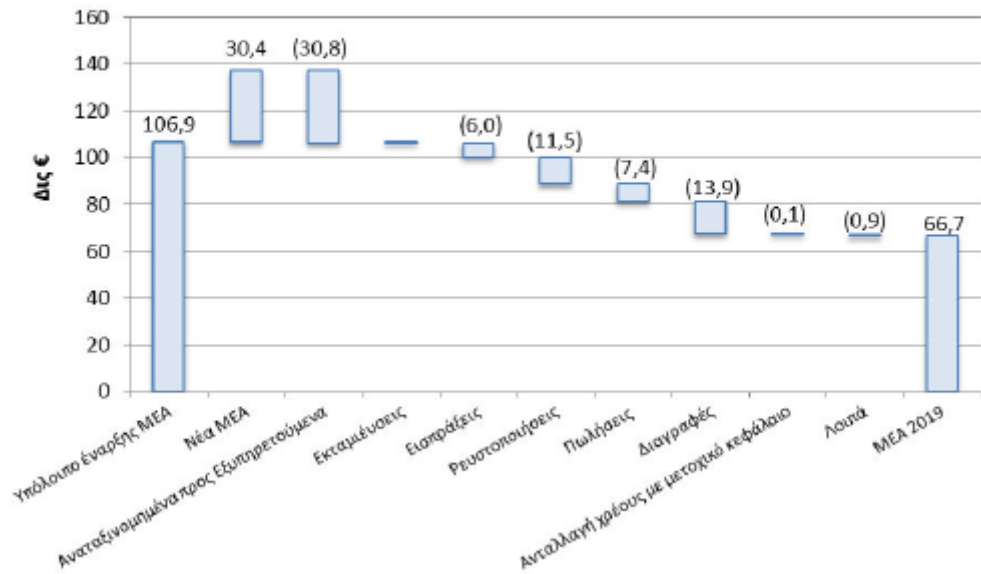
Διάγραμμα 3

Στόχοι για την 3ετία 2016-2019

⁴³ Ι.Τέντες,2017,Αναγκαστική Εκτέλεση, Νομική Βιβλιοθήκη

⁴⁴ Μ. Αγγελάκης, 2005,Τραπεζικές Χρηματοδοτήσεις – Εμπλοκές ,Εφαρμογές στη συναλλακτική πρακτική.

Κίνηση ΜΕΑ Ιουν.2016 - 2019

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, 2016, Έκθεση για τους επιχειρησιακούς στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων

2.4 Τρόποι αντίδρασης οφειλετών

Η σχέση δανειστή και δανειζόμενου πέρα από αυστηρά συμβατική, είναι και σχέση αλληλεπίδρασης. Οι πράξεις του ενός μέρους δημιουργούν αντίκτυπο και αντίδραση στο άλλο. Όταν λοιπόν ο δανειολήπτης σταματά να εκπληρώνει τη συμβατική του υποχρέωση, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η καταβολή των προκαθορισμένων δόσεων, η τράπεζα ξεκινά να εφαρμόζει σταδιακά όλες τις παραπάνω μεθόδους ώστε να εισπράξει τα οφειλόμενα και να μην βρεθεί στην θέση της εγγραφής επιπλέον προβλέψεων στον ισολογισμό της. Αντίστοιχα, όταν οι δανειολήπτες βρεθούν στη δυσμενή θέση να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, αντιδρούν με πολλούς τρόπους, οι οποίοι ποικίλουν ανάλογα με το μέγεθος του προβλήματος που αντιμετωπίζουν και σίγουρα επηρεάζονται από τις συναλλακτικές τους συνήθειες. Παρακάτω παρατίθενται οι κυριότεροι εξ αυτών.

- **Αδράνεια- αδιαφορία**

Με το πέρασμα των χρόνων και καθώς οι οφειλές διογκώνονταν, οι τράπεζες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ένας από τους τρόπους αντίδρασης των οφειλετών είναι η αδράνεια.

Σύμφωνα με στελέχη του τραπεζικού χώρου δημιουργήθηκε μια ολόκληρη κουλτούρα, η οποία υποκινήθηκε από τη μακροχρόνια προστασία της πρώτης κατοικίας από τους πλειστηριασμούς⁴⁵ αλλά και όταν αυτοί απελευθερώθηκαν, από τις συνεχόμενες απεργίες των συμβολαιογράφων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι δανειολήπτες να μεταθέτουν την πληρωμή των δανειακών τους υποχρεώσεων συνειδητά, ώστε να καλύψουν άλλες ανάγκες τους, καθώς γνώριζαν ότι οι συνέπειες δεν θα οδηγούσαν τουλάχιστον αυτό το διάστημα σε απώλεια της περιουσίας τους. Χαρακτηριστικό της αδράνειας αλλά και της αδιαφορίας των οφειλετών είναι ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις πάνω από 150.000 πελάτες με δανειοδότηση που αγγίζει τα 4 δις. ευρώ, δεν επικοινωνούν με την τράπεζα με την οποία συμβάλλονται⁴⁶. Αυτό σημαίνει ότι περίπου το 20% των δανειοληπτών δεν έχουν προσπαθήσει τη διευθέτηση των δανείων τους αλλά και δεν έχουν εντοπιστεί από τις τράπεζες προκειμένου να ξεκινήσει μια διαπραγμάτευση.

- **Ρυθμίσεις οφειλών**

Η αδράνεια δεν μπορεί να θεωρηθεί όμως ότι αποτελεί κανόνα. Περίπου το 1/3 των οφειλετών⁴⁷ ακόμα από τα πρώτα σημάδια οικονομικής αδυναμίας, προσέρχονται στις τράπεζες με τις οποίες συνεργάζονται και αναζητούν λύσεις διευθέτησης. Συχνά προχωρούν σε ρύθμιση των οφειλών τους με υπογραφή πρόσθετων πράξεων που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της αρχικής τους δανειακής σύμβασης. Το πρόβλημα, που εντοπίζεται εδώ, είναι ότι το 70% των δανείων που είχαν ρυθμιστεί⁴⁸, δεν εξυπηρετούνται κανονικά και εξακολουθούν να παραμένουν στην κατηγορία των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Επιπλέον συχνό φαινόμενο αποτελεί η επαναρρύθμιση των δανείων αυτών πάνω από 2 φορές, καθώς οι δανειολήπτες καταφεύγουν συχνά σε απανωτές αναχρηματοδοτήσεις των δανείων τους ελπίζοντας είτε ότι θα μπορέσουν να ανταποκριθούν, είτε θα καθυστερήσουν τις νομικές ενέργειες που μπορεί να εκκινήσει η τράπεζα. Σύμφωνα με στοιχεία που συλλέχθηκαν από τα τραπεζικά ιδρύματα με αφορμή τους ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς, από τους 332 που

⁴⁵ Ευγενία Τζωρτζη (2017), Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/900381/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/me-pleisthriasmoy-s-apeiloyntai-300000-mh-synergasimoi-daneiolhptes>

⁴⁶ Αλέξανδρος Κασιμάτης, 2017, Το Πρώτο Θέμα, Εξαφανίστηκαν 150.000 «κόκκινοι» δανειολήπτες, <https://www.protothema.gr/economy/article/661892/exafanistikan-150000-kokkinoi-daneioliptes/>

⁴⁷ Αντωνόπουλος Γεώργιος, 2018, Αυξημένο ενδιαφέρον για την ρύθμιση κόκκινων δανείων αναμένουν μέσα στην επόμενη διετία, <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/207827/afksimeno-endiapheron-gia-tin-rythmisi-kokkinon-daneion-anamenoun-mesa-stin-epomeni-dietia>

⁴⁸ Τα δάνεια που έχουν ρυθμιστεί ονομάζονται στη διεθνή ορολογία «forborne exposures».

διενεργήθηκαν από τις αρχές του 2018, 96 ανεστάλησαν μετά από ρύθμιση που υλοποιήθηκε με πρωτοβουλία του δανειζόμενου⁴⁹.

- **Υπαγωγή στις διατάξεις του Ν.3869/2010**

Ανεξάρτητα με την ανταπόκριση ή μη των οφειλετών στο κάλεσμα των τραπεζών για εξεύρεση λύσεων τακτοποίησης και καθώς οι λύσεις αυτές συχνά προσέκρουαν στην πραγματική οικονομική αδυναμία των δανειοληπτών, το κράτος το 2010 αποφάσισε να παρέμβει και να προστατεύσει το μέσο καταναλωτή που επλήγη από την παρατεταμένη οικονομική κρίση. Με στόχο λοιπόν να προστατεύσει τουλάχιστον την κύρια κατοικία του θέσπισε το διάσημο, στην ελληνική επικράτεια, πλέον νόμο 3869/2010.

Αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά βέβαια που το κράτος προσπάθησε να προστατεύσει τους καταναλωτές. Είχε προηγηθεί από το 1994 μια σειρά μέτρων που έθετε όρια και δημιουργούσε προστατευτικά κιγκλιδώματα γύρω από τους πολίτες. Κατά δήλωση της Υπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας Λούκα Κατσέλη που σχεδίασε το νόμο αυτό και μοιραία συνέδεδεσε το όνομά της ,ο στόχος του νομοθετήματος αυτού ήταν διττός, να μπορέσουν οι πολίτες να αποπληρώσουν μέρος των οφειλών τους και να κάνουν ένα νέο ξεκίνημα αλλά και να μπορέσουν οι τράπεζες να εισπράξουν όσο το δυνατόν περισσότερα οφειλόμενα ποσά. Έτσι ορίστηκαν συγκεκριμένες προϋποθέσεις⁵⁰ βάσει των οποίων μπορεί κάποιος να κάνει χρήση των ευνοϊκών διατάξεων του, με στόχο να εξυπηρετηθεί ο παραπάνω σκοπός .

Πέραν των αντικειμενικών προϋποθέσεων ένταξης στο ν.3869 που τέθηκαν, ιδιαίτερως σημαντικές είναι και οι υποκειμενικές. Μία από τις κυριότερες είναι η αδυναμία πληρωμής του δανειολήπτη να μην είναι αποτέλεσμα δόλιας πρακτικής. Αυτή συναντάται όταν ο δανειζόμενος έχει εξ αρχής αποφασίσει ότι δεν θα αποπληρώσει την οφειλή του , αλλά και όταν δανείζεται υπέρογκα με πλήρη συνείδηση ότι τα ποσά των δόσεων υπερβαίνουν το μηνιαίο του εισόδημα οπότε δυνητικά θα περιέλθει σε αδυναμία πληρωμών. Επιπλέον δόλια μπορεί να θεωρηθεί και η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη όταν έχει επίδραση στη δυνατότητα αποπληρωμής των χρεών, όταν δηλαδή μετά τη μεταβίβαση δεν

⁴⁹ Γιάννης Παπαδογιάννης, 2018, *Η Καθημερινή, Στρατηγικοί κακοπληρωτές πίσω από το 40% των κόκκινων δανείων*, <http://www.kathimerini.gr/953010/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/strathgikoi-kakoplhrwtes-pisw-apo-to-40-twn-kokkinwn-daneiwn>

⁵⁰ Βασικές προϋποθέσεις ένταξης στις διατάξεις του ν.3869/2010 είναι οι εξής :

1. Ο δανειολήπτης να είναι φυσικό πρόσωπο, δηλαδή να μη διαθέτει εμπορική ιδιότητα.
2. Το ύψος της ακίνητης περιουσίας να είναι έως 120.000 ευρώ (για τον άγαμο) προσαυξημένο κατά 40.000 ευρώ για τον έγγαμο και κατά 20.000 ευρώ ανά τέκνο και μέχρι τρία τέκνα.

μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ικανοποίηση των δανειστών ή η απώλεια τους δημιουργεί οικονομική αδυναμία στον οφειλέτη .

Δεδομένου λοιπόν, ότι συχνά η χρήση γεννά την κατάχρηση, δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι το νομοθετικό αυτό πλαίσιο έχει απωλέσει σταδιακά το πλέγμα προστασίας προς τους οικονομικά αδύναμους και έχει μετατραπεί σε ασπίδα προστασίας των στρατηγικών κακοπληρωτών.

Σύμφωνα δε με την «Έκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων» της Τράπεζας της Ελλάδος το 14,4% των ΜΕΑ βρίσκεται σε νομική προστασία μέσω του ν.3869/2010. Το υψηλότερο ποσοστό, περίπου 30%, εντοπίζεται στην κατηγορία των στεγαστικών προϊόντων⁵¹.

Έτσι το κράτος αφουγκραζόμενο την τάση που δημιουργήθηκε, προχώρησε σε νέα τροποποίηση του νόμου, η οποία ,κατά την αιτιολογική έκθεση (Ανοπ., 2018), προέκυψε από 2 ανάγκες : α) να αποτραπεί η κατάχρηση του από τους στρατηγικούς κακοπληρωτές ,καθώς έτσι επιδεινώνεται συνολικά το ιδιωτικό χρέος και β) να αποτραπούν τυχόν αδικίες κατά των οφειλετών που έχουν ανάγκη προστασίας.

- **Νομικές ενέργειες κατά των τραπεζών**

Πέραν της χρήσης του νόμου που αναλύθηκε παραπάνω, οι οφειλέτες συχνά επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν όλα τα διαθέσιμα εκ της ισχύουσας νομοθεσίας μέσα προκειμένου να προστατευτούν από τις αξιώσεις των τραπεζών ή ακόμα πολλές φορές να καθυστερήσουν τις διαδικασίες ρευστοποίησης των περιουσιακών τους στοιχείων.

Συνήθης πρακτική αποτελεί η ανακοπή και αναστολή κατά των ενεργειών εκτέλεσης. Η αναστολή είναι μια προσωρινή δυνατότητα που δίνει ο νόμος προκειμένου να μην προχωρήσουν οι όποιες πράξεις εκτέλεσης κατά της περιουσίας του οφειλέτη μέχρι να εκδικαστεί η ανακοπή . Η ανακοπή έχει ως στόχο να προστατεύσει τα συμφέροντα του οφειλέτη, έναντι του δανειστή που εκκινεί τις διαδικασίες ρευστοποίησης. Το ένδικο αυτό μέσο χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις όπου εκδίδεται μια διαταγή πληρωμής κατά του οφειλέτη ή στην περίπτωση που επιβληθεί κατάσχεση με σκοπό πάντα την προστασία του δανειζόμενου έναντι των ενεργειών του δανειστή.

⁵¹ Έκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων, 2018, Τράπεζα της Ελλάδος

Ένας ακόμα τρόπος άμυνας που χρησιμοποιείται από τους πολίτες είναι η κατάθεση αγωγών κατά των τραπεζών, ζητώντας συνήθως μεταβολές στους συμφωνηθέντες δανειακούς όρους ή ακόμα και απομείωση της οφειλής τους. Όμως, τα τελευταία χρόνια, οι αγωγές που απασχολούν ιδιαίτερος τα τραπεζικά ιδρύματα αφορούν τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο, αφού από τον Σεπτέμβριο του 2011, η Ελβετική Εθνική τράπεζα (NSB) προσπαθώντας να σταματήσει την υποχώρηση της ισοτιμίας φράγκου και ευρώ, επέβαλε όριο ισοτιμίας τα 1,20 φράγκα ανά ευρώ έναντι 1,65 που ίσχυε ως τότε. Οι δανειολήπτες αυτών των προϊόντων⁵² βλέποντας μέσα σε μία μέρα να πολλαπλασιάζεται η οφειλή τους, ζητούν μέσα από τις αγωγές τους να επανέλθει η ισοτιμία της οφειλής τους σε αυτή που ίσχυε κατά την ημέρα της εκταμίευσης.

- **Σύλλογοι Προστασίας Δανειοληπτών και Οργανώσεις**

Ο μεγάλος ανταγωνισμός που καλλιεργήθηκε ανάμεσα στα πιστωτικά ιδρύματα και η ανάγκη των πελατών να προστατευτούν από παγίδες που δεν γνώριζαν ή απλά δεν αναγνώριζαν, έδωσαν έδαφος ώστε να δημιουργηθούν σύλλογοι και οργανώσεις με σκοπό την προστασία των καταναλωτών ή κάποιες φορές με ίδιο όφελος.

Οι περισσότεροι σύλλογοι και οργανώσεις είχαν ως στόχο την ενημέρωση και έδιναν συμβουλές στους δανειολήπτες προκειμένου να προστατευτούν από καταχρηστικούς συμβατικούς όρους, ενώ παρείχαν και νομική βοήθεια όταν απαιτούνταν. Ως εκ τούτου χιλιάδες δανειολήπτες βρήκαν στήριξη εκεί, σε στιγμές που συνειδητοποιούσαν ότι θίγονται τα συμφέροντά τους. Οι κυριότεροι σύλλογοι, πέραν των τοπικών οργανώσεων ανά περιοχή, που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι οι κάτωθι:

- ✓ Ένωση Καταναλωτών "Η Ποιότητα της Ζωής" (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ)
- ✓ Ένωση Καταναλωτών και Δανειοληπτών
- ✓ Ένωση Εργαζομένων Καταναλωτών Ελλάδος (Ε.Ε.Κ.Ε.)
- ✓ Νέο Ινστιτούτο Καταναλωτών «Νέο ΙΝ.ΚΑ»
- ✓ ΙΝ.ΚΑ. Γενική Ομοσπονδία Καταναλωτών Ελλάδος (ΙΝ.ΚΑ/ΓΟΚΕ)
- ✓ Σύλλογος Δανειοληπτών Ελβετικού Φράγκου (ΣΥ.ΔΑΝ.Ε.Φ)
- ✓ Συνήγορος του Καταναλωτή
- ✓ Γενική Γραμματεία Καταναλωτή

⁵² Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Συλλόγου Δανειοληπτών Ελβετικού Φράγκου (<http://www.daneia-chf.gr/istoriko.html>), οι δανειολήπτες που έλαβαν το προϊόν αυτό ξεπερνούν στην Ελλάδα τους 65.000. Το δανειακό χαρτοφυλάκιο που προέρχεται από λήψη ή ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ παλαιών δανείων € σε CHF, υπολογίζεται στο 10% του χαρτοφυλακίου στεγαστικής πίστης των τραπεζών, δηλαδή σε δάνεια ύψους πάνω από 10 δισ. Ευρώ.

Η ίδια η χώρα προάγει τη συμμετοχή σε οργανώσεις που παρέχουν προστασία στους καταναλωτές και για το λόγο αυτό από το 1993 είναι μέλος του ICPEN (International Consumer Protection and Enforcement Network). Πρόκειται για μία διεθνή οργάνωση που προάγει τα συμφέροντα των καταναλωτών μέσα από τη συνεργασία των μελών της που είναι χώρες σε όλο τον κόσμο.

Όμως δεν αποσκοπούν όλες οι οργανώσεις στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πολιτών. Έτσι στο απόγειο της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, έκαναν την εμφάνισή τους επιτήδειοι οι οποίοι προσπάθησαν και συχνά τα κατάφεραν, να εκμεταλλευτούν την έλλειψη γνώσεων και την απελπισία στην οποία είχαν περιέλθει οι δανειολήπτες. Μια τέτοια οργάνωση είναι η «Ελλήνων Συνέλευσης» του Αρτέμη Σώρρα. Εκμεταλλευόμενος το αδιέξοδο των υπερχρεωμένων Ελλήνων, υποσχέθηκε σε χιλιάδες οπαδούς του την εξόφληση των οφειλών τους μέσω των περίφημων ομολόγων της Τράπεζας της Ανατολής αξίας κατά δήλωσή του άνω των 600 δις €. Τα μέλη της οργάνωσης, πέραν της μηνιαίας τους εισφοράς που καταβάλλουν, μπορούν μέσω μιας μικρής αμοιβής να προμηθευτούν εξώδικες δηλώσεις που αποστέλλουν σε τράπεζες και δημόσιους οργανισμούς, καλώντας τους να εξοφλήσουν τις ιδιωτικές τους οφειλές από τα κεφάλαια που διαθέτει η οργάνωση για λογαριασμό του Ελληνικού λαού⁵³.

Ακολουθώντας αυτή την οδό, υπολογίζεται ότι πάνω από 10.000 πολίτες έκαναν χρήση των εξωδίκων αυτών που όμως τελικά δεν έπαισαν τους πιστωτές και οδήγησαν σε κατασχέσεις περιουσιακών στοιχείων πολλών από αυτούς που τα χρησιμοποίησαν για να διευθετήσουν τις οφειλές τους⁵⁴. Όπως ήταν φυσικό οι τράπεζες και οι δημόσιοι οργανισμοί αφού διεξήγαγαν λεπτομερή έρευνα ως προς την ύπαρξη ή μη των περίφημων λογαριασμών και αφού ανακάλυψαν ότι κανένα ποσό δεν υφίσταται, προχώρησαν σε είσπραξη των απαιτήσεων τους με τη χρήση άλλων μέσων, που σε πολλές περιπτώσεις στοίχισαν την ακίνητη περιουσία των οφειλετών.

Ο ιδρυτής της οργάνωσης, μάλιστα, για τα έγγραφα αυτά λάμβανε από κάθε πολίτη από 5 έως 200 ευρώ, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση του ή υπό τη μορφή χορηγιών-

⁵³ Θεοδωρής Χονδρόγιαννος, 2017, VICE, Πέρασα 2 μήνες στα γραφεία μιας οργάνωσης του Αρτέμη Σώρρα, <https://www.vice.com/gr/article/gvqzzy/perasa-dyo-mhnes-sta-grafeia-mias-organwshs-toy-artemh-swrra>

⁵⁴ Παναγιώτης Στάθης, 2018, Capital.gr, Ο Σώρρας αλλάζει όνομα στην «Ελλήνων Συνέλευσις» και κατεβαίνει στις εκλογές, <http://www.capital.gr/epikairotiata/3302533/o-sorras-allazei-onoma-stin-ellinon-suneleusis-kai-katebainei-stis-ekloges>

δωρεών, ενώ για να μπορεί να τα προμηθευτεί έπρεπε πρώτα να είναι μέλος της οργάνωσης με κόστος εγγραφής και μηνιαία εισφορά 5€⁵⁵.

Αν και χιλιάδες πολίτες έπασαν θύμα της οργάνωσης και ρίσκαραν τα περιουσιακά τους στοιχεία, η απάτη που συντελέστηκε δεν έγινε κατανοητή σε όλους. Απόδειξη αυτού είναι ότι παρά την κράτηση του ιδρυτή της στο σωφρονιστικό κατάστημα Κορυδαλλού, για άλλες οικονομικές απάτες, τα γραφεία της λειτουργούν κανονικά και οι οπαδοί του συγκεντρώνονται έξω από τα δικαστήρια .

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα περιεγράφηκαν παραπάνω η αλόγιστη χρήση των δανειακών προϊόντων είχε συνέπειες στην εγχώρια οικονομία, η οποία ήδη αντιμετώπιζε προβλήματα. Έτσι η οικονομική κρίση που εμφανίστηκε στην Ελλάδα δημιούργησε αλυσιδωτά προβλήματα και στους καταναλωτές των οποίων το εισόδημα συρρικνώθηκε σημαντικά. Μην μπορώντας λοιπόν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους μετατράπηκαν σε οφειλέτες. Δεδομένου λοιπόν ότι η σχέση δανειστή και δανειζόμενου είναι αλληλεξαρτώμενη και κάθε δράση γεννά αντίδραση, η κάθε πλευρά, εκμεταλλευόμενη την ισχύουσα νομοθεσία διαθέτει πολλούς τρόπους αντίδρασης. Κατανοώντας αυτή την πραγματικότητα δεν θα πρέπει το κάθε μέρος να αναζητά αυτούς τους τρόπους αλλά τρόπους συνεργασίας ώστε να επιλυθεί το πρόβλημα.

Βιβλιογραφία

1. 1608/2014 ΑΠ, 1608/2014 ΑΠ (Αρειος Πάγος Ιούλιος 22, 2014).
2. <http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi>. (2017, 1 18). enikos.gr. Ανάκτηση από [enikos.gr: http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi](http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi)
3. <https://www.hba.gr>. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.hba.gr/Eti/default.asp?Menu=11>
4. Standard&Poor's, (2014), Financial Literacy Around the World. Standard & Poors.
5. Αθανασίου Μ., Αλεξανδρόπουλος Α.,Κωστάκου Ν., Μάκαρη Σ., Πανταζής Φ.,Πουρνάρα Κ. (2016). Υπερχρεωμένοι Οφειλέτες: από τις οφειλές προς τις τράπεζες στις οφειλές προς το δημόσιο. Αθήνα: Σάκκουλα.

⁵⁵ Άννα Κανδύλη, 2017, enikos.gr, <http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi>

6. Αιτιολογική Έκθεση (2018), Ν. 4549/2018 (ΦΕΚ Α' 105/14.06.2018) Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις. Αθήνα: Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ .
7. Ακουμιανάκης, Ε. (2010). Η κοινωνία των αναγκών. 1.
8. ΒΙΡΒΙΛΗΣ FINANCIAL SOLUTIONS ΕΠΕ. (χ.χ.). Ανάκτηση από ΒΙΡΒΙΛΗΣ FINANCIAL SOLUTIONS ΕΠΕ: <http://virvilis.gr/banking/maslow-bank-special-9.html>
9. Βαρουφάκης Γ., Πατωκός Τ., Τσερκεζής Λ., Κουτσοπέτρος Χ. (2011). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ.
10. Γαλενιανός, Μ. (2015). Η Ελληνική Κρίση: Αίτια και Εμππτώσεις. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ).
11. Αντωνόπουλος Γ., (2018, Μάιος 14). Dikaiologitika News. Ανάκτηση από <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/207827/afksimeno-endiaferongia-tin-rythmisi-kokkinon-daneion-anamenoun-mesa-stin-epomeni-dietia>
12. Τράπεζα της Ελλάδος (2018). Έκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
13. Η Καθημερινή. (2006, 1 28). Ανάκτηση από Η Καθημερινή: <http://www.kathimerini.gr/240357/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/oi-prosfores-kai-ta-programmata>
14. Τέντες Ι. ,(2017). Αναγκαστική Εκτέλεση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
15. Μπέης Κ.. (2006). Κατάσχεση κινητών στα χέρια του οφειλέτη. Ανάκτηση από Κώστας Ε. Μπέης: <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=3&mid=1096&mnu=1&id=21186>
16. Κασιμάτης, Α. (2017). Εξαφανίστηκαν 150.000 «κόκκινοι» δανειολήπτες. Το Πρώτο Θέμα, 2.
17. Γενική Γραμματεία Καταναλωτή (χ.χ.). www.efpolis.gr. Ανάκτηση από Γενική Γραμματεία Καταναλωτή: <http://www.efpolis.gr/en/diasfalisi-oikonomikon-symefronton-katanaloton/xrimatopistotikes-ypireseies/1474-2012-06-08-11-30-06.html>
18. Γενική Γραμματεία Καταναλωτή (χ.χ.). www.efpolis.gr. Ανάκτηση από Γενική Γραμματεία Καταναλωτή: <http://www.efpolis.gr/en/diasfalisi-oikonomikon-symefronton-katanaloton/xrimatopistotikes-ypireseies/1474-2012-06-08-11-30-06.html>

19. Κρίθηκαν καταχρηστικοί 14 όροι σε τραπεζικές συμβάσεις. (χ.χ.). Ανάκτηση από Ημερησία: <http://www.taxheaven.gr>
20. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3758 - ΦΕΚ Α 68/5-5-2009. (2009, 5 5).
21. Παπαδόγιαννης, Γ. (2018, 3 10). Η Καθημερινή. Ανάκτηση από Η Καθημερινή: <http://www.kathimerini.gr/953010/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/strathgikoi-kakophrwtes-pisw-apo-to-40-twn-kokkinwn-daneiwn>
22. Προβόπουλος, Γ. (2014). Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. 81η Ετήσια Γενική Συνέλευση των Μετόχων (σσ. 4-7). Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
23. Στάθης, Π. (2018, 7 2). capital.gr. Ανάκτηση από capital.gr: <http://www.capital.gr/epikairoti/3302533/o-sorras-allazei-onoma-stin-ellinon-suneleusis-kai-katebainei-stis-ekloges>
24. Σύμβαση χορήγησης Προσωπικού-Καταναλωτικού Δανείου, Όροι Χορήγησης. (χ.χ.). Eurobank.
25. Συνήγορος του Καταναλωτή. (χ.χ.). Συνήγορος του Καταναλωτή. Ανάκτηση από <http://www.synigoroskatanaloti.gr>:
<http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>
26. Τσαχιρίδης Σ., (χ.χ.). Η σύμβαση δανείου εξ απόψεως ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου. Νομική Εφημερίδα CURIA.GR.
27. Τζώρτζη, Ε. (2017). Με πλειστηριασμούς απειλούνται 300.000 μη συνεργάσιμοι δανειολήπτες. Η Καθημερινή, 1.
28. Χονδρόγιαννος, Θ. (2017, 1 17). VICE. Ανάκτηση από VICE: <https://www.vice.com/gr/article/gvqzey/perasa-dyo-mhnes-sta-grafeia-mias-organwshs-toy-artemh-swrra>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύθηκαν οι τρόποι αντίδρασης όλων των μερών όταν υπάρχει συμβατική απόκλιση είτε λόγω εξωτερικών παραγόντων, είτε από επιλογή. Όπως είναι φυσιολογικό η κάθε πλευρά ψάχνει να βρει τρόπους ώστε να μειωθούν οι απώλειές της και να εξέλθει από τη δυσμενή κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει με τις λιγότερες δυνατές ζημιές. Οι απώλειες αυτές διαφέρουν για το κάθε μέρος, πλην όμως οι συνέπειες είναι δυσμενείς για όλους.

Σε ότι αφορά τις τράπεζες, όταν προκύπτουν ΜΕΑ, είναι υποχρεωμένες να δεσμεύσουν κεφάλαια που θα λειτουργήσουν ως πλαίσιο προστασίας αν χρειαστεί να απομειώσουν ή να διαγράψουν μία απαίτηση. Όλη αυτή η διαδικασία οδηγεί σε λιγότερα έσοδα σε σχέση με όσα αναμένονταν κατά τη χορήγηση του προϊόντος γεγονός που επηρεάζει άμεσα την κερδοφορία της τράπεζας και ως εκ τούτου μειώνονται τα διαθέσιμα κεφάλαια για νέες χορηγήσεις. Παράλληλα τα μειωμένα διαθέσιμα κάνουν ευαίσθητα τα πιστωτικά ιδρύματα μπροστά σε οικονομικές αναταραχές που συμβαίνουν και απειλούν άμεσα την ύπαρξή τους και άρα μέρος του παθητικού τους. Επομένως τα τραπεζικά ιδρύματα χωρίς κέρδη και με ήδη δεσμευμένα κεφάλαια λόγω ΜΕΑ, αν κληθούν να αντιμετωπίσουν νέα ληξιπρόθεσμα δάνεια, δεν θα μporέσουν να διαθέσουν τα απαραίτητα κεφάλαια και κινδυνεύουν ακόμη και με χρεοκοπία.

Οι δανειολήπτες από την πλευρά τους, όταν δεν εξυπηρετούν κανονικά τις πιστωτικές τους υποχρεώσεις, αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα που βάλουν σημαντικά την καθημερινότητά τους. Πριν από όλα λοιπόν αντιμετωπίζουν προβλήματα στις απλές ημερήσιες αγορές τους με πιστωτικές κάρτες καθώς σταματά η συνεχής διαθεσιμότητά χρήματος. Πλέον ότι αγοραστεί θα πρέπει να εξοφληθεί ταυτόχρονα ,ενώ δεν υπάρχει καν η επιλογή της σταδιακής εξόφλησης (δόσεις), καθώς ο πελάτης χάνει την συναλλακτική του αξιοπιστία. Δεδομένου ότι μπορεί να προκύψουν απρόβλεπτες δαπάνες, αυτές πλέον θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από τις αποταμιεύσεις των δανειοληπτών αν υπάρχουν, διαφορετικά μπαίνουν σε μια εξαιρετικά δυσμενή θέση να μην μπορούν καν να ανταποκριθούν. Σταδιακά και ανάλογα με το ύψος των οφειλόμενων που έχουν δημιουργήσει κινδυνεύουν να αποστερηθούν μια σειρά από περιουσιακά στοιχεία, κινητά και ακίνητα, από το αυτοκίνητό τους, μέχρι την κατοικία τους (κύρια ή μη). Ουσιαστικά οι δανειολήπτες, όπως και αναφέρθηκε και για τα πιστωτικά ιδρύματα ,κινδυνεύουν με χρεοκοπία.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω κάθε πλευρά βρίσκεται σε εξαιρετικά δυσμενή θέση από την δημιουργία ακόμα και της παραμικρής οφειλής. Η κλιμάκωσή της δε δημιουργεί όλο και επαχθέστερες συνέπειες. Άρα η συνεργασία οφειλετών και τραπεζών προκειμένου να λυθεί το πρόβλημα που έχει προκύψει είναι μονόδρομος. Συχνά κάθε μέρος αναζητά τις ευθύνες στο άλλο, όμως αυτή η πρακτική δεν διορθώνει το πρόβλημα, αντίθετα το οξύνει καθώς δημιουργεί έτσι μεγαλύτερη αντίδραση. Το ζητούμενο όμως για όλους είναι να αναζητήσουν τη λύση εκείνη που θα έχει τις λιγότερες δυνατές απώλειες για τον καθένα και αυτό επιτυγχάνεται μόνο εφόσον συνεργαστούν.

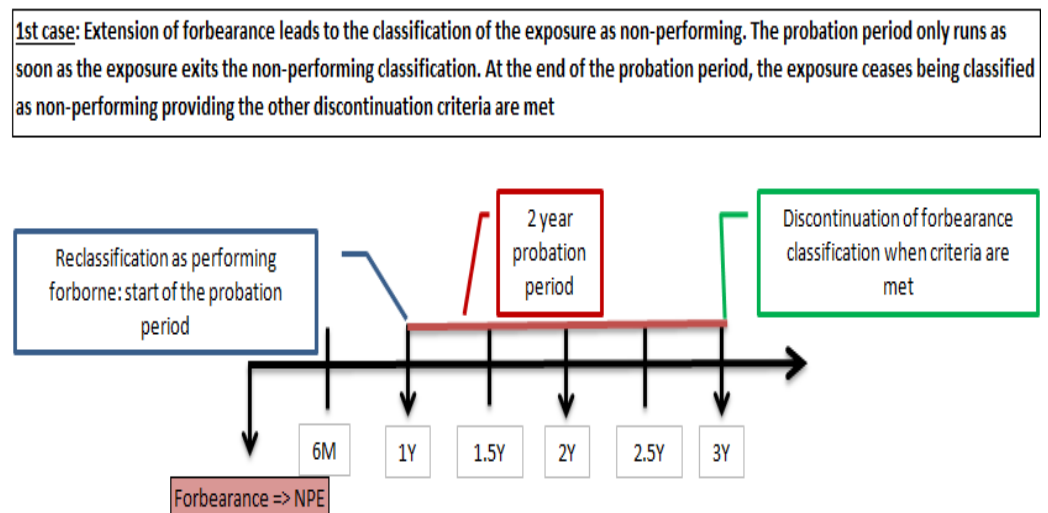
Στο πλαίσιο αυτό και έχοντας ως δεδομένη την καλόπιστη συνεργασία, οι τράπεζες σχεδιάζουν προγράμματα αναχρηματοδότησης των οφειλών των πελατών τους. Οι δανειολήπτες με τη σειρά τους, επίσης στα πλαίσια της καλής πίστης, θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τη διοχέτευση του σαφώς μειωμένου εισοδήματός τους και να θεωρήσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις ως μέρος των μηνιαίων τους προτεραιοτήτων. Ο σκοπός του επαναπρογραμματισμού είναι η εξασφάλιση ενός ελάχιστου ποσού, ικανό να καλύψει μέρος των απαιτούμενων.

3.2 Ρυθμίσεις και Διευθετήσεις

Με γνώμονα τα παραπάνω γεννήθηκαν το 2009 οι πρώτες ρυθμίσεις/αναχρηματοδοτήσεις οφειλών στις Ελληνικές Τράπεζες. Τα προϊόντα αυτά δεν ήταν ίδια με αυτά που προωθούνταν τα προηγούμενα χρόνια και συγκέντρωναν οφειλές από άλλες τράπεζες ή ακόμα και αν αφορούσαν οφειλές μέσα στην ίδια τράπεζα, διατηρούσαν την πιστοληπτική ικανότητα του πελάτη. Τα νέα προϊόντα που έμελλε να κυριαρχήσουν την επόμενη 10ετία, χαρακτηρίζονταν από εσωστρέφεια καθώς αφορούσαν προϊόντα μόνο του ίδιου του τραπεζικού ιδρύματος που τα χορηγούσε και παράλληλα απέκλειε τον δανειολήπτη από μελλοντικές προωθητικές ενέργειες για τουλάχιστον τα 3 επόμενα χρόνια, ώστε να αποδείξει ότι μπορεί να εξυπηρετεί κανονικά τις υποχρεώσεις του. Όμως τα προϊόντα αυτά δεδομένου ότι αποτέλεσαν την εμβρυακή μορφή των ρυθμίσεων στις Ελληνικές Τράπεζες, δεν στέφθηκαν από επιτυχία καθώς οι δανειολήπτες εμφάνισαν και πάλι καθυστερήσεις και μάλιστα πολύ σύντομα σε σχέση με την ημερομηνία αναχρηματοδότησης της οφειλής τους. Έτσι η δεύτερη γενιά τους εμφανίστηκε ήδη το 2010, προσφέροντας ακόμη περισσότερα πλεονεκτήματα σε όσους επέλεξαν να ενταχθούν σε αυτά με σκοπό να γίνουν περισσότερο βιώσιμα. Χαρακτηριστικό είναι, ότι πλέον διαγράφονται σχεδόν ως το 100% οι τόκοι καθυστέρησης, γεγονός που απομείωνε από μόνο του τη συνολική οφειλή του δανειολήπτη.

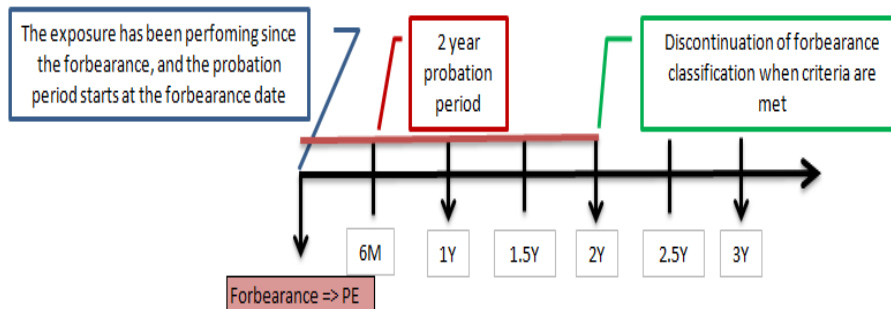
Το 2013 τα τραπεζικά ιδρύματα κλήθηκαν να σχεδιάσουν στοχευμένα προϊόντα αναχρηματοδότησης οφειλών που θα συντάσσονταν με τους κανόνες της ΕΕ και τις κατευθύνσεις της ΕΒΑ (European Banking Authority)⁵⁶. Το κυριότερο στοιχείο που έπρεπε να προσέξουν, ήταν τα προϊόντα που σχεδίασαν να συντάσσονται με την ελληνική οικονομική πραγματικότητα και τα οικονομικά δεδομένα των δανειοληπτών που ήταν σαφώς διαφοροποιημένα σε σχέση με την περίοδο της χορήγησης του αρχικού δανειακού προϊόντος. Ταυτόχρονα οι λύσεις αυτές έπρεπε να προστατεύουν και τα συμφέροντα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων που αντιμετώπισαν για πρώτη φορά τόσο μεγάλα ληξιπρόθεσμα ανοίγματα και έπρεπε να μπορούν να τα διευθετήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατευθούν τα ίδια κεφάλαια. Στο πλαίσιο αυτό και προκειμένου να βρεθεί μια πραγματική και συνολική λύση στο πρόβλημα των τραπεζών, η ΕΒΑ καθόρισε επακριβώς τι θεωρείται εξυπηρετούμενο άνοιγμα. Έτσι όρισε τον κανόνα ότι μετά την αναδιάρθρωση ένα δάνειο λογίζεται εξυπηρετούμενο όταν δεν ξεπεράσει τις 30 μέρες καθυστέρησης για 2 χρόνια. Μόνο τότε θεωρείται υγιές. Στα πλαίσια αυτά έφτιαξε 3 πιθανά σενάρια για να καλύψει τις περιπτώσεις που ένα άνοιγμα περνάει σε στάδιο μόνιμης εξυπηρέτησης.

Εικόνα 3 «Definition of forbearance»

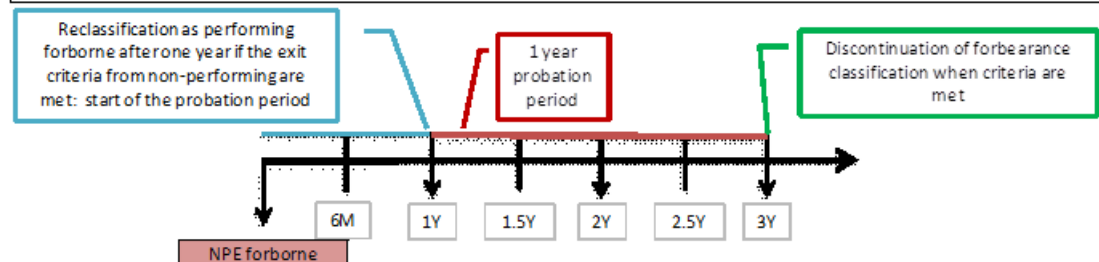

⁵⁶ Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014, Τράπεζα της Ελλάδος

2nd case: Extension of forbearance does not affect the classification as performing. The probation period runs as soon as the forbearance date. At the end of the probation period, the exposure ceases being classified as non-performing providing the other discontinuation criteria are met

3rd case: Extension of forbearance to an already non-performing exposure. A mandatory 1 year cure period has to pass and exit criteria (repayment of past-due or written-off amounts) have to be met before the exposure can be reclassified to performing forborne. Then the 2-year probation period starts running. At the end of the probation period, the exposure ceases being classified as forborne providing the other discontinuation criteria (past-due, repayments) are met

Πηγή: Forbearance definitions and upcoming work, Isabelle Valliant

Η λογική αυτή διατυπώθηκε λεπτομερώς από την ΤτΕ στο Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και αποτέλεσε υποχρεωτικό κανόνα για όλες τις ελληνικές τράπεζες.

Παράλληλα αυτό το σύνολο κανόνων, εισήγαγε για πρώτη φορά και την έννοια του συνεργάσιμου και βιώσιμου δανειολήπτη. Η προσθήκη αυτή κρίνεται σημαντική, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι οι νέες ρυθμίσεις δεν έχουν ως στόχο τη συγκάλυψη του προβλήματος των ΜΕΑ αλλά την οριστική διευθέτηση του μέσα από μόνιμες λύσεις. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ένα σύστημα αξιολόγησης των οφειλετών που συνυπολόγιζε τη σημερινή αλλά και τη μελλοντική οικονομική δυνατότητα του αντισυμβαλλομένου, ώστε να διασφαλιστεί η εξυπηρέτηση του προϊόντος κυρίως στο μέλλον. Άλλωστε για να θεωρηθεί επιτυχημένη η λύση, θα πρέπει αυτή να είναι μόνιμη και να μην ξαναεμφανιστεί ποτέ.

Η ΤτΕ αξιοποιώντας τα διεθνή πρότυπα ρυθμίσεων των οφειλών, δημοσίευσε το πλαίσιο αυτό με σκοπό όχι να τυποποιήσει απόλυτα τις λύσεις αλλά να δημιουργήσει μια κοινή στρατηγική αντιμετώπισης από όλα τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας με διαφανείς όρους και αποτελεσματική παρακολούθηση.

Οι ρυθμίσεις σύμφωνα με την ΤτΕ χωρίζονται σε 3 μεγάλες κατηγορίες όπου η κάθε μία απευθύνεται στην κάλυψη άλλων αναγκών και η καθεμία έχει διαφορετική βαρύτητα. Οι κατηγορίες είναι οι εξής:

- ✓ Βραχυπρόθεσμες Ρυθμίσεις
- ✓ Μακροπρόθεσμες Ρυθμίσεις
- ✓ Λύσεις Οριστικής Διευθέτησης

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται και η βαρύτητες ανά λύση.

Πίνακας 3 «Πίνακας Κατάταξης Τύπων Ρύθμισης»

Κατάταξη	Τύποι Ρυθμίσεων και Οριστικών Διευθετήσεων	
1	Βραχυπρόθεσμες Ρυθμίσεις	Κεφαλαιοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών
2		Τακτοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών
3		Μειωμένη Δόση: Μεγαλύτερη των Οφειλόμενων Τόκων
4		Κατάβολη Μόνο Τόκων
5		Μειωμένη Δόση: Μικρότερη των Οφειλόμενων Τόκων
6		Περίοδος Χάριτος
7	Μακροπρόθεσμες Ρυθμίσεις	Μείωση Επιτοκίου
8		Παράταση Διάρκειας
9		Διαχωρισμός Οφειλής
10		Μερική Διαγραφή Οφειλής
11		Λειτουργική Αναδιάρθρωση Επιχείρησης
12		Συμφωνία Ανταλλαγής Χρέους με Μετοχικό Κεφάλαιο
13	Λύσεις Οριστικής Διευθέτησης	Λοιπές Εξωδικαστικές Εμέργειες
14		Εθελοντική Παράδοση Ενυπόθηκου Ακινήτου
15		Μετατροπή σε Ενοικίαση/Χρηματοδοτική Μίσθωση
16		Εθελοντική Εκποίηση Ενυπόθηκου Ακινήτου
17		Διακανονισμός Απαιτήσεων από Καταγγελλμένες Συμβάσεις
18		Πώληση Οφειλής
19		Υπερθεματιστής σε Πλειστηριασμό
20		Ρευστοποίηση σε Πλειστηριασμό
21		Υπό Νομική Προστασία
22		Ολική Διαγραφή Οφειλής

Πιο αναλυτικά στις επιλογές ρύθμισης και με βαρύτητα από το 1 ως το 6 βρίσκονται οι Βραχυπρόθεσμες Ρυθμίσεις. Η κατηγορία αυτή επιλέγεται όταν υπάρχει προσωρινή αδυναμία αποπληρωμής του οφειλέτη. Έτσι υπάρχει η ανάγκη της διευκόλυνσης για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ώσπου να επανέλθει ο πελάτης στην προηγούμενη οικονομική κατάσταση. Χαρακτηριστικό αυτών των προϊόντων ρύθμισης είναι η μικρή διάρκεια η οποία φτάνει έως 2 χρόνια, ενώ παράλληλα δύναται να οριστεί νέο πρόγραμμα αποπληρωμής του υπολοίπου στηριζόμενο σε συντηρητικές προβλέψεις δυνατότητας εξόφλησης σε βάθος χρόνου. Οι ρυθμίσεις που ξεπερνούν τα 2 χρόνια αλλά όχι τα 5 συγκαταλέγονται επίσης στις Βραχυπρόθεσμες λύσεις⁵⁷. Οι δυνατότητες διευθέτησης στην κατηγορία αυτή είναι οι κάτωθι⁵⁸:

→ Καταβολή μόνο τόκων (Interest Only).

Συμφωνείται με τα μέρη μια περίοδος όπου η μηνιαία δόση δεν καταβάλλεται στο σύνολό της, αλλά μόνο οι τόκοι που αναλογούν σε αυτήν⁵⁹.

→ Περίοδος χάριτος (Grace Period).

Η λύση αυτή είναι πιο γνωστή στο ευρύ κοινό ως «αναστολή πληρωμών». Αυτή προβλέπει την αναστολή των πληρωμών για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, στη διάρκεια του οποίου οι τόκοι που αντιστοιχούν στις δόσεις που δεν καταβάλλονται όπως προβλέπεται, κεφαλαιοποιούνται ή συμφωνείται ένα πλάνο αποπληρωμής τους. Αυτή η επιλογή θυμίζει το πάγωμα πληρωμών με τη διαφορά ότι εδώ προκύπτουν τόκοι. Στην κατηγορία αυτή συναντώνται επίσης λύσεις που δεν περιλαμβάνουν αναστολή πληρωμών αλλά την καταβολή δόσης μόνο ως προς το ύψος των τόκων που προκύπτουν για όσο διάστημα συμφωνηθεί.

→ Μειωμένη Δόση ⇔ Μεγαλύτερη των οφειλόμενων τόκων (Reduced Payment above IO).

Στη διάρκεια της λύσης αυτής συμφωνείται με τα μέρη η καταβολή μέρους της προκαθορισμένης δόσης, η οποία υπερβαίνει τουλάχιστον το ποσό των τόκων που αντιστοιχούν σε αυτή.

⁵⁷ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2016, Αρ. Φύλλου 2779, Αριθμ. Πράξης 102/30.8.2016, Τροποποίηση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 42/30.05.2014, «Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων».

⁵⁸ Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 102/30.8.2016, Τράπεζα της Ελλάδος

⁵⁹ Στους τύπους δανειακών προϊόντων που επιλέγει ο μέσος καταναλωτής και η μέση επιχείρηση, οι δόσεις που συμφωνούνται και καταβάλλονται, αποτελούνται από τόκους και κεφάλαιο. Έτσι ο δανειολήπτης καταβάλλει μέσα από τη δόση και μέρος του κεφαλαίου που δανείστηκε, αλλά και τους τόκους που προκύπτουν από συμφωνηθέν επιτόκιο δανεισμού.

- Μειωμένη Δόση ⇒ Μικρότερη των οφειλόμενων τόκων (Reduced Payment above IO).
Αντίθετα με την παραπάνω επιλογή, εδώ το μέρος της δόσης που συμφωνείται να καταβληθεί δεν ξεπερνά το ποσό των τόκων που αντιστοιχούν. Αυτοί που τυχόν απομένουν κεφαλαιοποιούνται ή διακανονίζονται.
- Κεφαλαιοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών (Arrears Capitalization).
Στην περίπτωση αυτή επιλέγεται να ενσωματωθούν οι ληξιπρόθεσμες οφειλές που έχουν δημιουργηθεί στο κεφάλαιο και να διαμορφωθεί εκ νέου το πρόγραμμα αποπληρωμής του δανείου. Η δυσκολία που κρύβει αυτή η επιλογή είναι ότι οι μελλοντικές δόσεις θα είναι αυξημένες με την αναλογία των ληξιπρόθεσμων άρα μπορεί να λύνει μεν στο παρόν το πρόβλημα, όμως κινδυνεύει να προκαλέσει νέο πρόβλημα στις μελλοντικές καταβολές.
- Τακτοποίηση Ληξιπρόθεσμων Οφειλών (Arrears Repayment Plan).
Όταν επιλεγεί αυτός ο τύπος διευθέτησης, συμφωνείται από τα μέρη η αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών που έχουν δημιουργηθεί μέσω ενός συγκεκριμένου πλάνου, όμως παράλληλα καταβάλλονται και οι δόσεις που συνεχίζουν και ωριμάζουν. Άρα ο οφειλέτης παράλληλα με την τακτοποίηση της συμβατικής του υποχρέωσης, φροντίζει για την ταυτόχρονη τμηματική των οφειλών που προέκυψαν.

Με βαρύτητα 7 έως 12 στον πίνακα κατάταξης των ρυθμίσεων και των οριστικών διευθετήσεων κατατάσσονται οι **Μακροχρόνιες Ρυθμίσεις**. Στην κατηγορία αυτή συναντώνται τα προϊόντα εκείνα που έχουν διάρκεια διευθέτησης σίγουρα άνω των 2 ετών. Τα προγράμματα αυτά απευθύνονται σε οφειλέτες που έχουν αποδεδειγμένα μόνιμη αδυναμία εξυπηρέτησης της συμβατικής τους δόσης και αναζητούν λύσεις αναπροσαρμοσμένες στα νέα οικονομικά τους δεδομένα. Μέσα από αυτά επιδιώκεται η πραγματική ελάφρυνση των δανειοληπτών είτε μέσω της μείωσης της μηνιαίας δόσης και αναπροσαρμογής όλου του υπόλοιπου δανείου, είτε με διαγραφή μέρους της οφειλής ώστε να απομειωθεί το συνολικό ποσό οφειλής και να μπορέσει να επαναπροσδιοριστεί το δάνειο. Σύμφωνα με αυτά δίνονται και οι παρακάτω επιλογές:

- Μείωση Επιτοκίου (Interest rate Reduction).
Σύμφωνα με αυτή την επιλογή, τα μέρη συμφωνούν ότι η αδυναμία πληρωμής έχει μόνιμο χαρακτήρα και άρα επιβάλλεται ένα μόνιμο μέτρο. Η μείωση του συμβατικού επιτοκίου προσφέρεται καθώς έτσι επιτυγχάνεται αφενός μηνιαία μείωση της δόσης, αφού μειώνεται ο τόκος που αντιστοιχεί σε αυτή και ως εκ τούτου μειώνεται συνολικά το ύψος του δανείου.
- Παράταση Διάρκειας (Loan Term Extension).

Επιλέγοντας τη λύση αυτή τα μέρη επιδιώκουν μείωση της προκαθορισμένης δόσης μέσα από την χρονική επέκταση του δανείου. Ορίζεται δηλαδή η λήξη του προϊόντος σε χρόνο μεταγενέστερου του προσυμφωνημένου προκειμένου να επιτευχθεί η μηνιαία διευκόλυνση του δανειολήπτη. Έτσι η μέγιστη διάρκεια δύναται να φτάσει τους 540 μήνες (40 χρόνια) με την ηλικία του νεότερου ενεχόμενου στη λήξη του δανείου να μπορεί να αγγίξει και τα 85 έτη⁶⁰.

→ Διαχωρισμός της Οφειλής (Split Balance).

Αυτή η κατηγορία προϊόντων με εμπράγματα εξασφαλίσεις διευθέτησης θεωρείται η διασημότερη μεταξύ των δανειοληπτών και των τραπεζών καθώς σε αυτή εντάσσεται και το πιο ελκυστικό πρόγραμμα ρύθμισης που διαθέτουν οι Ελληνικές Τράπεζες σήμερα, το “Split & Freeze” ή το “Split & Settle”. Πρόκειται για ένα Ιρλανδικού τύπου πρόγραμμα ρύθμισης όπου σύμφωνα με αυτό προβλέπεται ο διαχωρισμός του αρχικού προϊόντος σε 2 μέρη που ονομάζονται στη διεθνή ορολογία “tranches”.

- 1) Το ένα τμήμα του δανείου «παγώνει», δηλαδή σταματάει να τοκίζεται και παραμένει ουσιαστικά σε αδράνεια για ένα διάστημα και διευθετείται αργότερα. Όταν παρέλθει το διάστημα που έχει οριστεί, τότε ο δανειολήπτης καλείται είτε να διακανονίσει το υπόλοιπο αυτό, είτε να το εξοφλήσει με όποιον τρόπο επιλέξει, ακόμα και με πώληση των περιουσιακών του στοιχείων.
- 2) Το άλλο τμήμα του δανείου, είναι αυτό που ρυθμίζεται με συμβατικό επιτόκιο και προβλέπει μηνιαία καταβολή σύμφωνα με την οικονομική δυνατότητα του οφειλέτη και βέβαια αναλογική της οφειλής.

Ανάλογα με το Πιστωτικό ίδρυμα, η συνέπεια καταβολής στο ένα τμήμα, προβλέπει και μείωση του κεφαλαίου σε μέρος του παγωμένου τμήματος, ώστε έτσι να επιτυγχάνεται παράλληλα και η συνολική μείωση της οφειλής⁶¹. Το στοιχείο αυτό, είναι που καθιστά το Split & Freeze ως το πιο δημοφιλές, καθώς σε αντίθεση με τα περισσότερα προγράμματα ρύθμισης, αυτό προβλέπει όχι τη μείωση της δόσης, αλλά και τη μείωση του κεφαλαίου, γεγονός που αποτελούσε ένα πάγιο αίτημα των δανειοληπτών.

⁶⁰ Ρόη Χάικου, 2013, 6 τρόποι για ευνοϊκή ρύθμιση δανείων με τις τράπεζες!, ένθετο Έξυπνο Χρήμα του Τύπου της Κυριακής

⁶¹ Νένα Μαλλιάρια, 2017, Στροφή των τραπεζών στο ιρλανδικό πρότυπο, Ναυτεμπορική, <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1296738/strofi-ton-trapezon-sto-irlandiko-protupo>

Ένα ακόμη θέμα που αντιμετωπίζει το προϊόν αυτό, δεδομένου ότι πρόκειται για προϊόν με προσημείωση ακινήτου, είναι η μεγάλη πτώση των αντικειμενικών αξιών των υπέγγυων ακινήτων στην Ελληνική αγορά. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε ανεξασφάλιστα ποσά σε δάνεια καθώς η σχέση loan to value (LTV) διαμορφώθηκε άνω του 100% δημιουργώντας αρνητική αξία στο δάνειο. Αυτό σημαίνει ότι αν ένα δάνειο είχε υπόλοιπο 70.000€ και η αξία του ακινήτου μετά την πτώση των αξιών έφτασε στις 50.000€, η τράπεζα θα είχε ανεξασφάλιστο ποσό 20.000€⁶². Μέσα από αυτό το προϊόν οι οφειλέτες που διαθέτουν ακίνητα με υψηλές αξίες κινητροδοτούνται να ξεκινήσουν και πάλι να πληρώνουν, καθώς τους προσφέρεται μείωση του κεφαλαίου και πάγωμα τμήματος της οφειλής. Από την πλευρά τους οι τράπεζες μέσα από τη μείωση που πραγματοποιούν, αποκομίζουν και οι ίδιες κέρδος, δεδομένου ότι εφόσον το ένα μέρος του δανείου εξυπηρετείται και αυτό συμπαρασύρει τη διαγραφή μέρους του παγωμένου κεφαλαίου, απομειώνεται συνολικά η οφειλή και δημιουργείται θετική αξία, καθώς η αξία του υπεγγύου αυξάνεται ή απλά παραμένει σταθερή⁶³.

Παρόλα αυτά το freeze κομμάτι του δανείου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει γίνει cured σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η EBA⁶⁴. Έτσι στο πλαίσιο του προϊόντος δημιουργήθηκε Split & Balance δημιουργήθηκε και το προϊόν Split & Settle που λειτουργεί στην ίδια λογική, δηλαδή χωρίζεται το προϊόν 2 κομμάτια μεν αλλά το 2^ο κομμάτι δεν παγώνει αλλά αφορά το ποσό που διαγράφεται εφόσον ο οφειλέτης εξυπηρετήσει κανονικά την οφειλή του.

→ Μερική Διαγραφή της Οφειλής (Partial Debt Forgiveness/Write down).

Μια μεγάλη μερίδα δανειοληπτών είτε δεν επιθυμούν είτε δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο προκαθορισμένο πρόγραμμα ρύθμισης οφειλής όπως αναφέρθηκαν παραπάνω (Καταβολή μόνο Τόκων, Split & Freeze, Μειωμένη Δόση) λόγω ηλικίας ή αντικειμενικών δυσκολιών. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε μια διαφορετική λύση για αυτό το πελατολόγιο που προβλέπει τη διαγραφή μέρους της οφειλής. Είναι ευνόητο ότι το υπόλοιπο ενός προϊόντος δεν διαγράφεται χωρίς

⁶² Νένας Μαλλιάρια, 2019, Τι συζητούν οι τράπεζες για το "κούρεμα" των στεγαστικών δανείων, <http://www.capital.gr/oikonomia/3337089/ti-suzitoun-oi-trapezes-gia-to-kourema-ton-stegastikon-daneion>

⁶³ Κίτσιος Χρήστος, 2017, Πώς «κουρεύουν» οι τράπεζες τα κόκκινα στεγαστικά, <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1576394/pos-koureyoun-oi-trapezes-ta-kokkina-stegastika.html>

⁶⁴ Εξυπηρετούμενο θεωρείται ένα δάνειο που αναδιαρθρώθηκε και έκτοτε δεν έχει ξεπεράσει τις 30 μέρες για τουλάχιστον 2 έτη. Με την παρέλευση του χρονικού διαστήματος θεωρείται εξυπηρετούμενο σύμφωνα με τους ορισμούς που καθορίζει η EBA. «Forbearance definitions and upcoming work»

κριτήρια. Έτσι εξετάζονται πολλοί παράγοντες όπως η ηλικία του δανειολήπτη, η ύπαρξη ή μη περιουσιακών στοιχείων, τα ετήσια εισοδήματά του, ο δείκτης καθυστέρησης και βέβαια η πρόθεση καταβολής μέρους του οφειλόμενου ποσού. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τράπεζες λίγο πριν καταφύγουν στη λύση της πώλησης του δανείου, μπορεί να προτείνουν μείωση της οφειλής από 70% έως και 95% σε κάποιες περιπτώσεις, συνεκτιμώντας όλα τα παραπάνω⁶⁵. Επιπλέον και προκειμένου οι δανειολήπτες να προσέλθουν και να επιλέξουν αυτό τον τρόπο διευθέτησης, μπορεί να προτείνουν και την αποπληρωμή του υπολοίπου που θα προκύψει μετά τη μείωση του δανείου, σε δόσεις οι οποίες όμως συνήθως ορίζονται σε λίγους μήνες.

→ Λειτουργική Αναδιάρθρωση της Επιχείρησης (Operational Restructuring).

Ένα ικανό τμήμα του χαρτοφυλακίου των τραπεζών που βρίσκεται σε προσωρινή ή και οριστική καθυστέρηση αφορά επιχειρηματικές οφειλές. Στο σύνολο των επιχειρηματικών δανείων που σήμερα αγγίζει τα 143 δις, τα 60 δις, δηλαδή το 43,6% είναι ληξιπρόθεσμα⁶⁶. Έτσι βασικός πυλώνας της λύσης που προβλέπεται είναι να εκπονηθεί ένα κατάλληλο σχέδιο αναδιοργάνωσης της υπό ρύθμιση επιχείρησης ώστε να καταστεί στο άμεσο μέλλον ικανή να εξυπηρετήσει τις δανειακές της υποχρεώσεις. Το σχέδιο αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μια σειρά από δράσεις που θα προκαλέσουν βαθιά τομή στην εταιρεία, όπως αλλαγή διοίκησης, πώληση περιουσιακών στοιχείων που έχει στην κυριότητά της, εταιρικό μετασχηματισμό, αλλά ακόμη και την παροχή νέων χορηγήσεων ώστε να γίνουν οι κατάλληλες επενδύσεις και επεκτάσεις που θα εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά της.

→ Συμφωνία Ανταλλαγής Χρέους με Μετοχικό Κεφάλαιο (Dept/Equity Swap).

Μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα επιλογή διευθέτησης οφειλής που απευθύνεται σε επιχειρηματικές οφειλές είναι η μετατροπή μέρους της οφειλής σε μετοχικό κεφάλαιο. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο δανειστής συμμετέχει με μετοχές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς της εταιρείας ως ένα ποσοστό ώσπου το υπόλοιπο να μπορεί να εξυπηρετηθεί σωστά. Εδώ μπορεί όμως να κρύβονται και μια σειρά από παγίδες και για τα 2 μέρη. Σε ότι αφορά τη δανειζόμενη επιχείρηση, αυτή κινδυνεύει μέσα από μια τέτοια συμφωνία να παραδώσει τη διοίκηση στο τραπεζικό ίδρυμα (δανειστής), ενώ η δανείστρια κινδυνεύει να συμμετάσχει σε μια επιχείρηση επιλέγοντας αυτή τη δραστική λύση και οι εταίροι της να αδρανήσουν

⁶⁵ Ευγενία Τζώρτζη, 2018, Η Καθημερινή, «Κούρεμα» έως 95% προτείνουν στους οφειλέτες οι τράπεζες

⁶⁶ Τζώρτζη Ευγενία, 2018, Η Καθημερινή, Η ώρα των αποφάσεων για τα κόκκινα επιχειρηματικά δάνεια

καθώς θα θεωρήσουν ότι δεν τους ανήκει πλέον η εταιρεία. Παρόλα αυτά θα μπορούσε να θεωρηθεί και αποτελεσματική αυτή η λύση καθώς δίνει τη δυνατότητα στα μέρη να εργαστούν μαζί για ένα κοινό σκοπό που είναι η εξόφληση του χρέους και η εκατέρωθεν ικανοποίηση των συμφερόντων τους.

Στην τελευταία κατηγορία στον πίνακα κατάταξης των ρυθμίσεων και των οριστικών διευθετήσεων και με βαρύτητα από 13 έως 22 βρίσκονται οι **Οριστικές Διευθετήσεις**. Αντίθετα με τις βραχυπρόθεσμες και τις μακροχρόνιες ρυθμίσεις όπου η συμβατική σχέση δανειστή και δανειζόμενου, διατηρείται ανέπαφη και το μόνο που επιδιώκεται είναι η εξεύρεση κοινά αποδεκτής και συμφέρουσας λύσης, στην περίπτωση των Οριστικών Διευθετήσεων αυτή η σταθερά ανατρέπεται πλήρως. Στην κατηγορία αυτή είτε αλλάζει η συμβατική σχέση Τράπεζας και δανειολήπτη, είτε απλά τερματίζεται προκειμένου να δοθεί μια διευθετηθεί δια παντός το πρόβλημα που έχει προκύψει με τις ανεξόφλητες οφειλές. Αυτό επιτυγχάνεται είτε με παράδοση της εμπράγματης εξασφάλισης στο πιστωτικό ίδρυμα με πρωτοβουλία του οφειλέτη ώστε να απομειώσει ή ακόμη και να εξοφληθεί η οφειλή, είτε με ρευστοποίησή της. Σκοπός αυτής της ομάδας λύσεων είναι να χρησιμοποιηθεί η εξασφάλιση που δόθηκε κατά τη χορήγηση ώστε να λύσει το πρόβλημα της οφειλής και να απαλλαγούν τα 2 μέρη από μία κατάσταση που διαιωνιζόταν. Κατά τη χορήγηση ενός δανείου με εμπράγματη εξασφάλιση, η όλη έννοια αυτού του προϊόντος είναι το «πράγμα» που δίδεται ως εγγύηση, να παράσχει εμπράγματη ασφάλεια στον δανειστή. Έτσι η απαίτηση του εξασφαλίζεται μέσα από τη δημιουργία δικαιώματος εκποίησης και ικανοποίησης κατά προτεραιότητα σε σχέση με τυχόν άλλους δανειστές⁶⁷.

Υπό το πρίσμα αυτό δίνονται οι παρακάτω κατευθύνσεις μέσα από τις οποίες αλλάζει εντελώς η συμβατική σχέση δανειολήπτη και πιστωτικού ιδρύματος:

→ **Εθελοντική Παράδοση του Ακινήτου (Voluntary Surrender)**.

Όταν ο δανειολήπτης συνειδητοποιήσει ότι βρίσκεται σε μόνιμη αδυναμία εξυπηρέτησης των υποχρεώσεών του απέναντι στην τράπεζα, μπορεί να συμφωνήσει να παραδώσει το ακίνητο με το οποίο ασφαλιζόνταν τα δάνειά του και να πετύχει έτσι είτε ολοσχερής εξόφληση του χρέους του, αφού βέβαια εκτιμηθεί το ακίνητο και συνυπολογιστεί το σημερινό υπόλοιπο οφειλής, είτε να μειώσει την οφειλή και να διακανονίσει το ποσό που θα απομείνει. Αν η αξία του ακινήτου επαρκεί μόνο για μερική εξόφληση, τότε το υπόλοιπο διακανονίζεται σαφώς σε προκαθορισμένη

⁶⁷ Μιχάλης Φεφές, 2004, *Εισαγωγή στο Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη*

συμφωνία μεταξύ των μερών. Ευνόητο είναι ότι η παράδοση του υπεγγύου αφορά πέραν των αστικών ακινήτων, και επαγγελματικά .

→ Μετατροπή σε Ενοικίαση/ Χρηματοδοτική Μίσθωση (Mortgage to Rent/ Lease).

Με όχημα και πάλι την αξιοποίηση του ακινήτου που ασφαρίζει το δάνειο, ο οφειλέτης μπορεί να ακολουθήσει την παραπάνω οδό, αυτή της παράδοσης του υπεγγύου ώστε να εξοφλήσει μέρος ή και ολόκληρη την οφειλή του, αλλά σύμφωνα με τη λύση αυτή μπορεί να ζητήσει να εξακολουθεί να κάνει χρήση αυτού καταβάλλοντας ένα αντίτιμο. Έτσι και θα απαλλαγεί από το χρέος που έχει δημιουργηθεί, αλλά και δεν θα αλλάξει τίποτα στην καθημερινότητά του, αφού δεν θα αναγκαστεί να αποχωριστεί το ακίνητο στο οποίο είχε επενδύσει. Ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τη στέγη του οφειλέτη, αυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει και λυτρωτικά καθώς δεν θα αναγκαστεί να αφήσει το σπίτι του.

→ Εθελοντική Εκποίηση Ευπόθηκου Ακινήτου (Voluntary Sale of Property).

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και αυτή η λύση που εντάσσεται στο πλαίσιο των οριστικών διευθετήσεων. Ο οφειλέτης σε συνέχεια σχετικής επικοινωνίας με το πιστωτικό ίδρυμα, πωλεί με δική του πρωτοβουλία το υπέγγυο ακίνητο και καταβάλει όλο το τίμημα στη δανείστρια προκειμένου να εξοφλήσει. Και σε αυτή την περίπτωση αφορά και οικιστικά και επαγγελματικά ακίνητα, ενώ αν δεν εξοφληθεί πλήρως το δάνειο, τότε ικανοποιείται μέρος αυτού και για το υπόλοιπο συμφωνείται ο τρόπος αποπληρωμής του.

→ Υπερθεματιστής σε Πλειστηριασμό (Auction – Collateral Liquidation).

Οι 2 παραπάνω επιλογές που δίδονται μπορούν και πιθανόν να συνδυάζονται και κατ' ανάγκη με την αγορά του υπεγγύου από τη δανείστρια. Η αγορά στις περιπτώσεις αυτές ταυτίζεται με κάποιο πρόγραμμα πλειστηριασμού που πραγματοποιείται. Εκεί το πιστωτικό ίδρυμα καλείται συχνά να υπερθεματίσει και να αγοράσει το ακίνητο. Ευνόητο είναι ότι προτιμάται η αγορά από κάποιο τρίτο. Παρόλα αυτά και προκειμένου να καταφύγει σε μια οριστική λύση του προβλήματος και να μην το διαιωνίζει με επαναληπτικά προγράμματα πλειστηριασμού και ατέρμονες δικαστικές διαμάχες, αποφασίζει να υπερθεματίσει και να περάσει έτσι το ακίνητο στην κυριότητά του. Αφού λοιπόν η τράπεζα γίνει ο κύριος του ακινήτου, μπορεί ακόμη και να συμφωνήσει με τον οφειλέτη να καταφύγουν στη 2^η λύση που αναφέρεται πιο πάνω και να εξακολουθήσει να κάνει χρήση του ακινήτου καταβάλλοντας πλέον ενοίκιο και όχι κάποιο δοσολόγιο που σχετίζεται με μια δανειακή σύμβαση.

→ Ρευστοποίηση σε Πλειστηριασμό (Auction – Collateral Liquidation).

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και αυτή η λύση κατά την οποία η τράπεζα προχωρά σε ρευστοποίηση της απαίτησης της μέσα από τον πλειστηριασμό των εξασφαλίσεων προκειμένου να εισπράξει άμεσα το ποσό που της οφείλεται. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, θα μπορούσε να προκύψει όφελος για τον δανειολήπτη, με την προϋπόθεση ότι έτσι απαλλάσσεται δια παντός από το χρέος. Αν λοιπόν το ποσό που θα προκύψει επαρκεί ώστε να καλυφθεί ο πιστωτής, τότε έχουμε μια οριστική λύση για όλα τα μέρη. Αν το ποσό δεν επαρκεί τότε η οριστική λύση θα πρέπει να περιλαμβάνει και έναν διακανονισμό του υπολοίπου που θα απομείνει.

→ Υπό Νομική Προστασία (Under Legal Protection).

Σε αυτή την κατηγορία λύσεων συμπεριλαμβάνονται οι ρυθμίσεις που πραγματοποιούνται σε συνέχεια της απόφασης ενός δικαστηρίου στα πλαίσια του Πτωχευτικού Κώδικα, του ν.3869/2010, του ν.4307/2014 κτλ. Στις περιπτώσεις αυτές ο δανειολήπτης έχει ήδη απευθυνθεί στην Ελληνική Δικαιοσύνη για να τον βοηθήσει να βρει μια λύση στην υπερχρέωση του και το δικαστήριο έχει καταλήξει σε μία τελεσίδικη απόφαση που ορίζει τη ρύθμιση αυτού του χρέους.

→ Πώληση Οφειλής (Loan Sale).

Μια πρωτόγνωρη για τα Ελληνικά δεδομένα λύση διευθέτησης μιας οφειλής είναι η πώλησή της σε τρίτο, ο οποίος θα τη διαχειριστεί με τη σειρά του και θα προσπαθήσει να έρθει σε συμφωνία με τον οφειλέτη ή σε διεκπεραίωση με άλλους τρόπους (π.χ. άμεση ρευστοποίηση της εμπράγματης εξασφάλισης). Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι το πιστωτικό ίδρυμα με το οποίο έχει συμβληθεί ο δανειολήπτης, θα μεταβιβάσει έναντι αντιτίμου την οφειλή σε έναν τρίτο ο οποίος θα έχει στο εξής την κυριότητα της. Ο τρίτος λοιπόν είναι αυτός που θα έρθει πλέον σε διαπραγμάτευση με τον δανειολήπτη ως προς τη διευθέτηση του δανείου. Η λύση αυτή έχει σίγουρα θετικά στοιχεία για το πιστωτικό ίδρυμα που απομπλέκεται από ένα «κακό» δάνειο, καθώς το διαγράφει από τα λογιστικά της βιβλία και εγγράφει ως είσπραξη το αντίτιμο που έλαβε από τον τρίτο. Όμως έχει και αρνητικά στοιχεία, αφού το αντίτιμο είναι σίγουρα μικρότερο του κεφαλαίου που χορήγησε και άρα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ζημιά. Σε ότι αφορά την πλευρά του δανειολήπτη, οι αλλαγές μετά την πώληση της οφειλής του είναι μάλλον μικρές καθώς και εδώ καλείται να εξοφλήσει και σε περίπτωση που δεν το επιθυμεί ή δεν δύναται, η εταιρεία, όπως θα έκανε και η τράπεζα χορήγησης, θα επιδιώξει την είσπραξη μέσα από τη ρευστοποίηση της απαίτησης. Στην Ελλάδα

δραστηριοποιούνται ήδη 16 εταιρείες⁶⁸ διαχείρισης μη εξυπηρετούμενων δανείων οι οποίες είναι οι κάτωθι:

- Cepal Hellas
- Eurobank FPS
- ΘΕΑ ΑΡΤΕΜΙΣ
- Pillarstone
- UCI
- Resolute Asset Management
- Independent Portfolio Management
- B2Kapital
- QQuant
- DV01 Asset Management
- Special Financial Solutions
- Hoist Hellas
- LPN CAPITAL
- MELFIN
- APS Hellas
- CERVED

Η έλευση των εταιρειών αυτών στην Ελληνική αγορά, προκάλεσε σίγουρα αναστάτωση στους κόλπους των δανειοληπτών, παρόλα αυτά οι εταιρείες αυτές λειτουργούν με αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο υπό την επίβλεψη της ΤτΕ και έρχονται να βρουν λύση εκεί που η διαπραγμάτευση μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και δανειολήπτη απέτυχε. Σε αυτό συνεπικουρεί και η ίδρυση της «Ένωσης Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις» όπου συμμετέχουν όλες οι πιο πάνω εταιρείες. Η ένωση δημιουργήθηκε με σκοπό να διασφαλίσει την εύρυθμη και σύννομη λειτουργία των εταιρειών διαχείρισης δανείων στην Ελληνική επικράτεια, αλλά και για να προστατεύσει τους δανειολήπτες θεσπίζοντας αυστηρούς και δεσμευτικούς κανόνες δραστηριοποίησης.

→ Διακανονισμός Απαιτήσεων (Settlement of Loans).

⁶⁸ Capital.gr, 2019, Συστήθηκε η Ένωση Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις, www.capital.gr/oikonomia/3345944/sustithike-i-enosi-etairion-diaxeirisis-apaitiseon-apo-daneia-kai-pistoseis

Ένα πολύ δημοφιλές είδος διευθέτησης μιας οφειλής, είναι η συμφωνία καταβολής του χρέους με εφάπαξ εξόφληση, ή με τμηματικές δόσεις, χωρίς να επέλθει ολική αναχρηματοδότηση της και άρα να μην δημιουργηθεί ένα νέο δάνειο ρύθμισης. Είναι σύνηθες αυτό το είδος να προτιμάται από την πλευρά των δανειοληπτών που επιθυμούν μια εξωδικαστική λύση και επιδιώκουν διαγραφή μέρους αυτής. Αυτό συμβαίνει γιατί στις περιπτώσεις αυτές τα Τραπεζικά Ιδρύματα προβαίνουν σε τέτοιες κινήσεις, προκειμένου να πετύχουν μια γρήγορη εξόφληση (εφάπαξ ή σε λίγες δόσεις) παρά να συμφωνήσουν σε μια μακροπρόθεσμη λύση. Η επιλογή αυτή βέβαια προϋποθέτει ότι ο δανειολήπτης μπορεί να συγκεντρώσει ένα ικανό μέρος της οφειλής άμεσα, γεγονός που από μόνο του καθιστά δύσκολη τη λύση αυτή. Όσο λοιπόν μεγαλύτερο είναι το ποσό που μπορεί ο οφειλέτης να διαθέσει, συνήθως ζητά και ανάλογα μεγάλη απομείωση του χρέους. Το κάθε πιστωτικό ίδρυμα από την πλευρά του εφαρμόζοντας συγκεκριμένα κριτήρια που σχετίζονται με την πρόβλεψη που έχει κάνει για τη συγκεκριμένη οφειλή, δέχεται ή αναπροσαρμόζει το διακανονισμό με γνώμονα πάντα την επίτευξη της άμεσης εξόφλησης. Ειδικότερα στην περίπτωση των καταναλωτικών προϊόντων (δάνεια και πιστωτικές κάρτες), οι προτάσεις διαγραφής μέρους της οφειλής προκειμένου να εξοφληθεί το υπόλοιπο κρίνονται ιδιαίτερα γενναίες⁶⁹. Στο ίδιο πλαίσιο δύναται να ενταχθούν και οι οφειλές δανειοληπτών που έχουν ήδη αιτηθεί την υπαγωγή τους στις διατάξεις του Ν.3869/2010 καθώς οι τράπεζες προτιμούν να προτείνουν ένα γενναϊόδωρο διακανονισμό και σημαντική απομείωση της οφειλής παρά να αναμείνουν την τελική απόφαση του δικαστηρίου που κρίνεται αμφίβολη και χρονοβόρα. Για τους ίδιους λόγους οι οφειλέτες θα πρέπει να διατηρήσουν ανοιχτά τα κανάλια επικοινωνίας τους με τις τράπεζες, ώστε να ενταχθούν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα εφόσον τους προταθεί.

→ Ολική Διαγραφή Οφειλής (Full Debt Write-off).

Αυτή η κατηγορία λύσης, προσφέρει πολλαπλές αναγνώσεις ανάλογα με τον λόγο για τον οποίο επιλέγεται. Η κυριότερη εξ αυτών είναι ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα έχουν τη δυνατότητα και απαιτείται κατόπιν οδηγιών της ΤτΕ να μειώσουν τα ΜΕΑ προχωρώντας σε διαγραφές υπολοίπων⁷⁰. Όταν προβαίνουν σε αυτή την τακτική, διαγράφουν από τα λογιστικά τους βιβλία την οφειλή, αυτή όμως εξακολουθεί να υφίσταται και άρα ο δανειολήπτης εξακολουθεί να είναι υπόχρεος για το ποσό αυτό. Έτσι η λύση υπό αυτό

⁶⁹ Αγγελική Βελεσιώτη, 2017, Μαζικό «κούρεμα» σε κόκκινα δάνεια και κάρτες από τις τράπεζες, *Ελεύθερος Τύπος*

⁷⁰ Έκθεση για τους Επιχειρηματικούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων, 2016, Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος

το πρίσμα είναι μονομερής καθώς εξυπηρετούνται μεν τα συμφέροντα της τράπεζας αλλά για τον οφειλέτη δεν προσφέρεται μια ουσιαστική λύση. Η λύση όμως της ολικής διαγραφής του χρέους μπορεί να επιλεγεί και με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του δανειολήπτη σε συνδυασμό με αυτά της τράπεζας. Έτσι μέρος των πιστωτικών ιδρυμάτων, επέλεξαν να διαγράψουν την οφειλή από τα λογιστικά τους βιβλία και παράλληλα να απαλλάξουν και τους δανειολήπτες από οποιαδήποτε υποχρέωση απέναντί της, εφόσον αυτοί εντάσσονται στις διατάξεις του Ν.4320/2015⁷¹. Με τη δημιουργία του νόμου αυτού το κράτος έκανε μια προσπάθεια να προστατεύσει τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση⁷². Υπό το πρίσμα αυτό τα πιστωτικά ιδρύματα που συντάχθηκαν με την πρωτοβουλία αυτή, προχώρησαν μεταξύ άλλων και σε ολική διαγραφή των συνολικών οφειλών που απορρέουν από καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες μέχρι του ποσού των 20.000€ εφαρμόζοντας τα κριτήρια που προέβλεπε ο σχετικός νόμος.

→ Λοιπές Εξωδικαστικές Ενέργειες (Other Out-of Court Settlements).

Τα πιστωτικά Ιδρύματα, σε μια προσπάθεια μείωσης των Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων, έχουν αποδείξει ότι μπορούν να γίνουν πολύ ευέλικτα ως προς τον τρόπο επιλογής της κατάλληλης λύσης διευθέτησης που θα ανταποκριθεί στις ανάγκες τους. Οι δανειολήπτες από την πλευρά τους, αναζητώντας την καλύτερη δυνατή συμφωνία που θα τους ανακουφίσει από το πρόβλημα του χρέους, αναζητούν επίσης ευέλικτες λύσεις κοινά αποδεκτές ώστε να μπορούν να επιτευχθούν. Ως εκ τούτου, στα πλαίσια μιας αμοιβαίας συνεργασίας τα μέρη μπορεί να αναζητήσουν έτερες επιλογές πέραν όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, οι οποίες θα συμφωνηθούν με βάση την παραδοχή της ανάγκης συνεργασίας και χωρίς να παρέμβει με οποιονδήποτε τρόπο η ελληνική δικαιοσύνη, ορίζοντας τις λεπτομέρειες μέσα από μια οριστική απόφαση. Στο σημείο αυτό είναι ορθό να τονιστεί ότι μια τέτοια λύση προϋποθέτει την ύπαρξη καλής πίστης από κάθε μέρος και επικοινωνίας. Όταν υπάρξουν αυτές οι 2 παράμετροι, θα είναι δυνατή η αξιολόγηση από τον καθένα μιας κοινά αποδεκτής λύσης.

3.3 Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών

⁷¹ Διαγραφές οφειλών από την Τράπεζα Πειραιώς, 2015, Εκποιζω

⁷² Ο Ν.4320/2015 αφορά «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, την οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών οργάνων και λοιπές διατάξεις.» έχει τροποποιηθεί 2 φορές με το Ν. 4403/2016 και τον Ν.4449/2017 ο οποίος ισχύει ως σήμερα.

Η ελληνική κυβέρνηση σε μια προσπάθεια εξεύρεσης λύσεων στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων που την περίοδο του 2013 έφτασε να γιγαντωθεί, προχώρησε στην εκπόνηση ενός σχεδίου, που ενσωματώθηκε στην εγχώρια νομοθεσία με το νόμο 4224/2013⁷³. Στο κείμενο του, προβλεπόταν η ενεργή συμμετοχή των τραπεζικών ιδρυμάτων και η κατάρτιση του Κώδικα Δεοντολογίας των Τραπεζών για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών, σύμφωνα με τον οποίο θα ορίζονταν το περίγραμμα της συμφωνίας διευθέτησης τραπεζών και οφειλετών ο οποίος εφαρμόζεται από τις 31/12/2014⁷⁴. Παράλληλα ίδρυσε το Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Χρέους μέλη του οποίου θα ορίζονταν οι Υπουργοί Οικονομικών, Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Δικαιοσύνης και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, που προηγήθηκε του νόμου, η κυβέρνηση επιδίωκε πρωτίστως μέσα από αυτό το πλαίσιο την καλλιέργεια εμπιστοσύνης ανάμεσα στην τράπεζα και τον οφειλέτη⁷⁵. Επιπλέον στόχευε στην υποχρέωση της εξέτασης της κάθε περίπτωσης εξατομικευμένα ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ιδιαιτερότητες που εμφανίζουν οι ιδιωτικές οφειλές σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα του οικονομικού περιβάλλοντος στη χώρα την περίοδο εκείνη. Γύρω από αυτό το μοτίβο κινήθηκε ο Κώδικας Δεοντολογίας των Τραπεζών όπου παρουσιάζονται διαδικασίες με αυστηρά χρονοδιαγράμματα, αξιολόγησης κινδύνου, αξιολόγησης δυνατότητας αποπληρωμής. Στο κείμενο αυτό γίνεται για πρώτη φορά αναφορά των όρων «συνεργάσιμου» και «μη συνεργάσιμου» δανειολήπτη. Οι όροι αυτοί έχουν ιδιαίτερη σημασία στην ελληνική κοινωνία καθώς αναφέρονται στο κομμάτι της πραγματικής επικοινωνίας των μερών. Πλέον η τράπεζα οφείλει να αποδείξει την προσπάθεια που ισχυρίζεται ότι καταβάλλει για να επικοινωνήσει με τον οφειλέτη και να διαπραγματευτεί μαζί του, αλλά και ο οφειλέτης για πρώτη φορά δεσμεύεται να απαντήσει στον πιστωτή του υποβάλλοντας τα πλήρη και αληθή του στοιχεία και την πρόθεση αποπληρωμής του. Το τραπεζικό ίδρυμα αποδεικνύει τις προσπάθειες επικοινωνίας αποστέλλοντας γραπτές ειδοποιήσεις στους δανειολήπτες στις δηλωθείσες από τους ίδιους διευθύνσεις. Αξιοσημείωτη προσθήκη στο νόμο αυτό και είναι ο ρόλος του Συνηγόρου του Καταναλωτή ως διαμεσολαβητής προκειμένου να δίνονται όσο το δυνατόν

⁷³ ΦΕΚ 288 Α/31.12.2013, *Εφημερίδα της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες επείγουσες διατάξεις*

⁷⁴ Ο κώδικας θεσπίστηκε την 27/8/2014 με το ΦΕΚ 2289 και τροποποιήθηκε με τις υπ.αρ. 148/10/5.10.2015, 129/2/16.2.2015 και την 195/1/29.7.2016 Αποφάσεις της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της ΤτΕ που ισχύει έως σήμερα.

⁷⁵ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ, 2013, *Για το σχέδιο νόμου «Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, Αξιοποίηση Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις».*

περισσότερες επιλογές στους οφειλέτες. Μία ακόμα σημαντική έννοια που εμφανίζεται σε νομοθετικό κείμενο είναι αυτό των «εύλογων δαπανών διαβίωσης». Η όποια λύση προτείνεται στο δανειολήπτη θα πρέπει να προκύπτει κατόπιν υπολογισμού της πραγματικής οικονομικής κατάστασης του οφειλέτη και για το λόγο αυτό εισάγεται στο νόμο και ο παρακάτω πίνακας που αποτελεί το βασικότερο υπόδειγμα πάνω στο οποίο οφείλουν οι πιστωτές να στηρίξουν τις προτάσεις διευθέτησης τους.

Πίνακας 4

«Πίνακας ποσού μηνιαίων δόσεων σύμφωνα με το οικογενειακό εισόδημα του δανειολήπτη»

Ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα	Ελάχιστη δόση	Υπερβάλλον για εισοδήματα άνω των 15.000	Σύνολο ετήσιας δόσης	Μηνιαία δόση
5.000 €	500 €	0 €	500 €	42 €
10.000 €	1.000 €	0 €	1.000 €	83 €
15.000 €	1.500 €	0 €	1.500 €	125 €
20.000 €	1.500 €	1.000 €	2.500 €	208 €
25.000 €	1.500 €	2.000 €	3.500 €	292 €
35.000 €	1.500 €	4.000 €	5.500 €	458 €

Πηγή: ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ, 2013, Για το σχέδιο νόμου «Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, Αξιοποίηση Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις».

Σε συνέχεια των παραπάνω ο κώδικας προβλέπει την εφαρμογή 5 σταδίων που κάθε πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να ακολουθήσει στις περιπτώσεις των πελατών που εμφανίζουν καθυστερήσεις καταβολών και είναι τα παρακάτω:

- ✓ Στάδιο 1: Επικοινωνία με τον οφειλέτη.
Η επικοινωνία μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε στάδιο καθυστέρησης ακόμη και στο πιο πρώιμο με τη βοήθεια του «Ενημερωτικού Φυλλαδίου», ενώ υποχρεωτικά γίνεται στις 60 ημερολογιακές ημέρες μέσω γραπτής ειδοποίησης.
- ✓ Στάδιο 2: Συγκέντρωση οικονομικών και άλλων πληροφοριών.
- ✓ Στάδιο 3: Αξιολόγηση των οικονομικών στοιχείων .

Το τραπεζικό ίδρυμα οφείλει αφού συγκεντρώσει στο 2^ο στάδιο τις πληροφορίες να τις αξιολογήσει, συνυπολογίζοντας την εμπορική αξία της ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη αλλά και τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης ώστε να καταλήξει στην κατάλληλη πρόταση.

- ✓ Στάδιο 4: Πρόταση των κατάλληλων λύσεων στον δανειολήπτη.

Αφού αξιολογηθούν όλα τα παραπάνω προτείνεται η καταλληλότερη λύση στον οφειλέτη, σύμφωνα πάντα και με τα κριτήρια της τράπεζας. Στο σημείο αυτό ο οφειλέτης δύναται να την αποδεχτεί, να αντιπροτείνει μια λύση ή ακόμη και να ζητήσει την παρέμβαση ενός τρίτου μέρους.

- ✓ Στάδιο 5: Διαδικασία εξέτασης ενστάσεων.

Σε αυτό το στάδιο Διαδικασίας Επίλυσης Καθυστερήσεων μπορούν να κατηγοριοποιηθούν οι χαρακτηρισμένοι ως «μη συνεργάσιμοι» δανειολήπτες οι οποίοι δεν επιθυμούν να ενταχθούν σε καμία συμφωνία διευθέτησης.

Επιπλέον στον ΚΔΤ γίνεται πρόβλεψη στο χειρισμό των δανειοληπτών που ανήκουν σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες ώστε αφενός να προστατευτούν αλλά και να μπορέσουν να βρουν μια οριστική λύση.

Σε αυτή την κατεύθυνση, καθορίζονται βασικοί κανόνες συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων και αξιοποιείται το πλαίσιο ρυθμίσεων που περιγράφεται παραπάνω και αποτελεί τη βασική εργαλειοθήκη της ΤτΕ που προσφέρει στα εποπτευόμενα τραπεζικά ιδρύματα ώστε να το χρησιμοποιήσει με καλή πίστη έχοντας πάντα ως γνώμονα την τωρινή αλλά και τη μελλοντική οικονομική δυνατότητα των δανειοληπτών. Η λύση που θα προκύψει και θα είναι βιώσιμη, μέσα από αυτές τις παραδοχές, χωρίς να επιδιώκει μόνο την προσωρινή εξάλειψη του προβλήματος θεωρείται και η «κατάλληλη λύση»⁷⁶.

Όλα τα παραπάνω μαρτυρούν ότι μέσα από τον Κώδικα αυτό επιχειρείται αφενός να εξευρεθούν πραγματικές λύσεις στο πρόβλημα των Μη Εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων αλλά και να αλλάξει η όλη νοοτροπία των εμπλεκόμενων μερών που διέπει τη γενικότερη συμπεριφορά τους απέναντι στο θέμα αυτό. Ταυτόχρονα προωθείται η εξωδικαστική επίλυση και η αποφυγή των χρονοβόρων και δαπανηρών δικαστικών προσφυγών.

Η πράξη όμως στα χρόνια που ακολούθησαν τη θέσπιση του ΚΔΤ απέδειξε ότι διέφερε σημαντικά από τη θεωρία. Έτσι τα τραπεζικά ιδρύματα είναι μεν υποχρεωμένα να ακολουθούν τη διαδικασία που αποτελείται από τα 5 στάδια που αναφέρθηκαν αλλά δεν

⁷⁶ ΦΕΚ 'Β' 2376/02.08.2016, Αναθεώρηση του κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013.

καταλήγουν πάντα σε συμφωνία. Ως αποτέλεσμα έχουμε συχνά την τυπολατρική εφαρμογή του ΚΔΤ λόγω του υποχρεωτικού χαρακτήρα του χωρίς να αναζητούνται πραγματικές λύσεις κοινά αποδεκτές⁷⁷. Αντίθετα ζητούνται όλο και περισσότερες εξασφαλίσεις, είτε εμπράγματα είτε ενοχικές προκειμένου να κατοχυρωθούν ακόμη περισσότερο οι ίδιες οι τράπεζες. Συχνό είναι επίσης το φαινόμενο να μην προχωρούν σε ρύθμιση οφειλών όταν οι ασφάλειες ανταποκρίνονται στην οφειλή και να προτιμάται η είσπραξη μέσω της ρευστοποίησης τους .

3.4 Εξωδικαστικός Μηχανισμός Ρύθμισης Οφειλών επιχειρήσεων και Διαμεσολάβηση

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΤτΕ τα επιχειρηματικά δάνεια αποτελούν το 46,9%⁷⁸ του συνόλου των ΜΕΔ. Ως εκ τούτου και σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα που τα συνοδεύει οφείλουν να αντιμετωπίζονται ξεχωριστά από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Η πολυπλοκότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι η αδυναμία μιας επιχείρησης να εξυπηρετήσει τα ανοίγματά της δημιουργεί αλυσιδωτά προβλήματα σε ολόκληρη τη βιωσιμότητά της γεγονός που έχει αντίκτυπο σε ολόκληρη την κοινωνία. Έτσι πέραν της ίδιας μπορεί να εμφανισθούν συνέπειες στους εργαζόμενους(απώλεια εργασίας, μείωση μισθού, καθυστέρηση καταβολής μισθού), αλλά και στο κράτος που δεν θα λαμβάνει εισοδήματα από φορολογία και ασφαλιστικές εισφορές.

Στη χώρα μας ο μοναδικός μηχανισμός ρύθμισης χρεών επιχειρήσεων ήταν οι διαδικασίες εξυγίανσης που προβλέπονταν στον Πτωχευτικό Κώδικα ο οποίος μόλις το 2016 αναθεωρήθηκε. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν, εξακολουθεί να απευθύνεται σε μεγάλες επιχειρήσεις και δεν προβλέπει τίποτα για τις μικρομεσαίες που επλήγησαν επίσης από την παρατεταμένη οικονομική κρίση. Ακόμη όμως και αυτές που μπορούν να προσφύγουν στις διατάξεις του, συχνά το αποφεύγουν καθώς μια αίτηση υπαγωγής συνεπάγεται μεγάλο κόστος και στιγματισμό από την αγορά η οποία σταματά να την εμπιστεύεται. Αυτό σημαίνει ότι δεν αντιμετωπίζεται σαν μια αφορμή για τακτοποίηση των υποχρεώσεων μιας επιχείρησης αλλά σαν μια τεράστια αδυναμία της επιχείρησης.

⁷⁷ Κων/νος Καπόπουλος, Γιώργος Ψαράκης, 2017, *paper*, ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ: ΤΑ ΤΡΙΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ, Γιαννάτσος-Ψαράκης LAW FIRM

⁷⁸ Τα στοιχεία που παρατίθενται αφορούν τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΤτΕ-Σεπτέμβριος 2018. <https://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/loans.aspx>

Υπό το πρίσμα αυτό και προκειμένου να καλύψει τα κενά που αναφέρονται παραπάνω, το κράτος προσπάθησε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα με νομοθετικές ρυθμίσεις που θα προσέφεραν πραγματική και μόνιμη λύση με στόχο τη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Ο ν.4307/2014⁷⁹ γνωστός και ως ο νόμος Δένδια , εισάγει αυτή τη στροφή του κράτους προς τη λήψη μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου. Στο κείμενό του γίνεται ξεκάθαρη η πρόθεση της κυβέρνησης να δοθεί μια ευκαιρία επανεκκίνησης στις μικρές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν πρόβλημα εξυπηρέτησης των οφειλών τους ώστε να ανακάμψουν και να συνεχίσουν να συμβάλλουν στην οικονομία και την απασχόληση.

Παρά τις καλές προθέσεις του νομοθέτη η προσπάθεια αυτή δεν βρήκε την επιθυμητή ανταπόκριση ώστε να εξελιχθεί και να αποτελέσει το σκοπό του. Μόλις 53 επιχειρήσεις σε διάστημα ενός έτους από την εφαρμογή του, προσέφυγαν στις διατάξεις του, ενώ 3 εξ αυτών προέβησαν σε συμφωνίες διευθέτησης με τους πιστωτές τους εκτός των διατάξεων⁸⁰. Ανάμεσα σε εκείνα που οδήγησαν σε αυτό το αποτέλεσμα είναι η έλλειψη θέσπισης δεσμεύσεων προς τα τραπεζικά ιδρύματα. Κατά συνέπεια δεν ήταν έκπληξη όταν παρατηρήθηκαν φαινόμενα προσκόμισης των απαραίτητων δικαιολογητικών από τους εκπροσώπους των επιχειρήσεων στα υποκαταστήματα τραπεζών που κατέληγαν χωρίς καμία απάντηση και άρα σε ουσιαστική απόρριψη του κατατεθειμένου αιτήματος. Αφού λοιπόν δεν δεσμεύονταν από το νομοθετικό πλαίσιο, ήταν στη διακριτική ευχέρεια των τραπεζών να απαντήσουν ή να επεξεργαστούν το οποιοδήποτε αίτημα. Επιπλέον η λύση αυτή δεν προέβλεπε συνολική διευθέτηση των οφειλών της επιχείρησης που είχαν σχηματιστεί και προς το Ελληνικό Δημόσιο. Άρα οι επιχειρήσεις έπρεπε να καταφύγουν σε άλλες λύσεις για αυτές.

Όλες οι αστοχίες που εμφάνιζαν τα νομοθετήματα αυτού έπρεπε να διορθωθούν και αυτό το έκανε ο μεταγενέστερος νόμος 4469/2017, ο οποίος τροποποιήθηκε περαιτέρω με το νόμο 4549/2018 με σκοπό να γίνει ακόμη πιο ευέλικτος και αποτελεσματικός. Αρωγός στην προσπάθεια αυτή στάθηκε η Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.), η οποία κλήθηκε να συνδράμει ώστε να καλύψει τυχόν αστοχίες κατά την εφαρμογή του. Έτσι, στο νέο νόμο, δικαίωμα υπαγωγής αποκτούν πλέον οι επιχειρήσεις όλων των μεγεθών που δημιούργησαν οφειλές ως την 31^η Δεκεμβρίου 2017. Σημαντική προσθήκη εδώ είναι ότι μπορούν πλέον να ενταχθούν και οι οφειλές σε Δημόσιο και Ασφαλιστικά Ταμεία και ΟΤΑ, κάτι που έως τώρα δεν ήταν δυνατό και δημιουργούσε πολλές δυσκολίες. Το πλαίσιο αυτό δίνει την επιλογή ρύθμισης των οφειλών σε 120 δόσεις με σκοπό την διασφάλιση της βιωσιμότητας της

⁷⁹ Η ρύθμιση χρεών των επιχειρήσεων συναντάται στην τροπολογία 1955/1123.11.2014

⁸⁰ Αιτιολογική Έκθεση, 2017, Στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης «Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων»

επιχείρησης. Άλλωστε και οι οφειλές που εντάσσονται σε αυτή θα πρέπει να αφορούν όσες απειλούν τη βιωσιμότητα της προκειμένου να εξευρεθεί η καλύτερη δυνατή λύση. Με γνώμονα αυτό, στις διατάξεις του νόμου αυτού προβλέπεται ότι ρυθμίζονται όχι μόνο οι οφειλές που προέρχονται αποκλειστικά από την επιχειρηματική δραστηριότητα αλλά και από οποιαδήποτε άλλη πηγή, με σκοπό ο δανειολήπτης να τακτοποιήσει συνολικά το χρέος του και να καταστεί αρχικά ο ίδιος βιώσιμος ως μονάδα και έπειτα η επιχείρηση του. Από αυτή την πρόβλεψη συμπεραίνεται η πρόθεση του νομοθέτη να σχεδιάσει μια συνολική και κοινά αποδεκτή λύση για τα μέρη που θα διορθώσει το πρόβλημα δια παντός.

Ιδιαίτερα σε ότι αφορά την πρόβλεψη διευθέτησης των οφειλών σε Δημόσιο Ασφαλιστικά Ταμεία και ΟΤΑ αξίζει να σημειωθεί ότι με την υπογραφή σχετικής συμφωνίας αναδιάρθρωσης, ξεκινά μια σειρά από μέτρα διευκόλυνσης του οφειλέτη που ευθυγραμμίζονται με το πνεύμα του νόμου. Άμεσα λοιπόν σταματά η επιβολή τόκων και προσαυξήσεων των οφειλών και παγώνει η διαδικασία επιβολής καταδικωτικών μέτρων προς είσπραξη των οφειλών. Δεδομένου ότι οι οφειλές προς τους δημόσιους φορείς επισύρουν και ποινικές ευθύνες, για το διάστημα που είναι σε ισχύ μια συμφωνία στα πλαίσια του ν.4469/2017, αναστέλλεται η οποιαδήποτε σχετική δίωξη καθώς και η χρονική διάρκεια παραγραφής του αδικήματος.

Παρόλα αυτά εξαιρούνται ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων από τη λίστα αυτών που έχουν δικαίωμα υπαγωγής, αποδεικνύοντας με αυτό τον τρόπο τις προθέσεις του νομοθέτη να προστατέψει τις επιχειρήσεις που έχουν πραγματικά ανάγκη και να μην δημιουργήσει ένα νόμο που θα γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης. Οι κατηγορίες⁸¹ είναι οι εξής :

- Πιστωτικά/χρηματοδοτικά ιδρύματα και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών που δραστηριοποιούνται στην Ελληνική επικράτεια
- Πάροχοι επενδυτικών υπηρεσιών και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών παρόχων που δραστηριοποιούνται στην Ελληνική επικράτεια
- Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ) και Οργανισμοί Εναλλακτικών Επενδύσεων (ΟΕΕ) και οι διαχειριστές αυτών
- Ασφαλιστικές εταιρίες
- Αθλητικές ανώνυμες εταιρείες

⁸¹ Βασιλική Αθανασάκη, 2018, Ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων του ν. 4469/2017 μετά τις τροποποιήσεις με το ν. 4549/2018, Taxheaven, <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/42340>

Ευνόητο είναι ότι από τη δυνατότητα υπαγωγής στις διατάξεις του νόμου εξαιρούνται και οι επιχειρήσεις που δεν ανήκουν μεν στις παραπάνω κατηγορίες αλλά και δεν έχουν κάνει χρήση των διατάξεων του Πτωχευτικού Κώδικα, έχοντας υποβάλει αίτηση για την οποία υπάρχει εκκρεμοδικία ή έχοντας ήδη λάβει απόφαση διευθέτησης.

Επιπλέον οι εμπλεκόμενοι στην επιχείρηση, θα πρέπει να μην διώκονται ποινικά για φοροδιαφυγή, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και συναφή αδικήματα.

Προϋποθέσεις ένταξης

Στις διατάξεις του νόμου μπορεί να προσφύγει κάθε φυσικό πρόσωπο με πτωχευτική δυνατότητα και κάθε νομικό με επιχειρηματική δραστηριότητα, ενώ οι προς ρύθμιση οφειλές θα πρέπει να ξεπερνούν τις 20.000€. Επιπλέον όπως ειπώθηκε και παραπάνω η πρώτη και κυριότερη προϋπόθεση ένταξης στον εξωδικαστικό μηχανισμό ρύθμισης οφειλών είναι αυτές να έχουν δημιουργηθεί ως την 31^η Δεκεμβρίου 2017 και να βρίσκονται σε 90 μέρες καθυστέρηση. Εναλλακτικά θα πρέπει οι οφειλές να έχουν ρυθμιστεί το αργότερο ως την 1^η Ιουλίου 2016. Το μέρος που αιτείται την ένταξη πρέπει να έχει επιχειρηματική δραστηριότητα, όμως οι οφειλές μπορούν να αφορούν και αυτές που σχετίζονται με το ίδιο αποκλειστικά και όχι μόνο με αυτές της επιχείρησης.

Στην περίπτωση όπου τηρείται απλογραφικό λογιστικό σύστημα, και αυτό αφορά κυρίως τα φυσικά πρόσωπα, θα πρέπει στα τελευταία τρία φορολογικά έτη να εμφανίζει τουλάχιστον ένα με θετικό αποτέλεσμα προ φόρων, τόκων και αποσβέσεων.

Αν τηρείται διπλογραφικό λογιστικό σύστημα, θα πρέπει για το ίδιο διάστημα, δηλαδή στα τελευταία 3 φορολογικά έτη τουλάχιστον σε ένα, να έχει θετικό EBITDA δηλαδή θετικά αποτελέσματα προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων ή θετική καθαρή θέση (equity).

Περιεχόμενο αίτησης ρευστοποίησης

Πέραν των συνήθων στοιχείων που συμπεριλαμβάνονται σε τέτοιου είδους αιτήσεις, δηλαδή πλήρη και αληθή στοιχεία της επιχείρησης (επωνυμία, διεύθυνση, Α.Φ.Μ., ΚΑΔ, τηλέφωνο, ηλεκτρονική διεύθυνση) και βασικών οικονομικών στοιχείων μέρος των οποίων αναφέρονται και παραπάνω, απαιτούνται επίσης μια σειρά από στοιχεία που σχετίζονται με την ίδια τη δραστηριότητα της επιχείρησης στο διάστημα προ της προσφυγής στο νόμο και μια μελλοντική εκτίμηση. Αναλυτικά απαιτείται:

- i. Λεπτομερή αναφορά στον κύκλο εργασιών του τελευταίου φορολογικού έτους πριν από την υποβολή, περιγραφή της επιχειρηματικής δραστηριότητάς, της οικονομικής του κατάστασης.
- ii. Αφού δοθεί το περίγραμμα της επιχείρησης θα πρέπει να αναλυθούν οι λόγοι που οδήγησαν στην οικονομική του αδυναμία και να παρουσιάσει τις προοπτικές που διαθέτει η επιχείρησή του, εφόσον διευθετηθούν οι οφειλές της.
- iii. Αναλυτικό κατάλογο με τις συνολικές υποχρεώσεις του έναντι των πιστωτών του και τα πλήρη στοιχεία αυτών.
- iv. Η πρόταση του ίδιου του οφειλέτη για τον τρόπο με τον οποίο προτείνει να ρυθμιστούν οι οφειλές του, δηλώνοντας το ποσό που προτίθεται να καταβάλλει μηνιαίως για την αποπληρωμή των οφειλών του. Στα πλαίσια αυτά οφείλει να αναλύσει το σχέδιο βιωσιμότητας της επιχείρησης, ενώ θα πρέπει να δηλώσει και την αξία των περιουσιακών στοιχείων όλων των ενεχομένων σε περίπτωση μη εξεύρεσης κοινά αποδεκτής λύσης και απαίτησης ρευστοποίησης αυτών όπως έχει εκτιμηθεί από τον ίδιο και σύμφωνα με την εμπορική τους αξία. Επιπρόσθετα οφείλει να δηλώσει ακριβώς τα βάρη που βαραίνουν την περιουσία με σχετικά έγγραφα.

Έναρξη διαδικασίας-Διαμεσολάβηση

Μετά την υποβολή της αίτησης και τη συμπλήρωση της σχετικής φόρμας που βρίσκεται στην ιστοσελίδα της Ε.Γ.Δ.Ι.Χ., εκκινεί η διαδικασία της διαπραγμάτευσης που προβλέπει ο σχετικός νόμος. Στο σημείο αυτό γίνεται χρήση του ειδικού διαμεσολαβητή, ο θεσμός του οποίου καθορίζεται από το ν. 3898/2010 και αναθεωρήθηκε με το ν. 4512/2018.

Η Διαμεσολάβηση είναι η διαδικασία κατά την οποία τα μέρη αποφασίζουν να επιλύσουν τις διαφορές τους χωρίς να προσφύγουν στην ελληνική δικαιοσύνη. Για το λόγο αυτό καταφεύγουν στη βοήθεια ενός τρίτου ανεξάρτητου μέρους, του Διαμεσολαβητή, ο οποίος θα επιβλέψει τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης ώστε να υπάρξει μία βιώσιμη και κοινά αποδεκτή λύση της διαφοράς. Όμως ο ίδιος δεν δύναται να εκδώσει κάποια απόφαση επί της διαφοράς και ως εκ τούτου δεν μπορεί να καταλήξει σε μια λύση που θα επιβάλλει καθώς δεν είναι ούτε δικαστής ούτε διαιτητής. Ο ρόλος του διαμεσολαβητή, ο οποίος επιλέγεται από τη λίστα των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, είναι να αποτελεί ένα τρίτο ανεξάρτητο μέρος, με ειδική κατάρτιση, ώστε να βοηθά τους αντισυμβαλλόμενους να επιτύχουν μια κοινά αποδεκτή λύση. Ο δικηγόρος του αιτούμενου δικαστική προστασία

υποβάλλει αίτημα προσφυγής στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και ο διορισμένος διαμεσολαβητής το γνωστοποιεί εγγράφως στα μέρη και συνεννοείται με αυτά για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της συνεδρίας διαμεσολάβησης εντός 15 ημερών. Αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει τη διαδικασία εφόσον κρίνει ότι μπορεί να ανταπεξέλθει κάνοντας χρήση της επαγγελματικής κατάρτισης, της πρακτικής εξάσκησης και των δεξιοτήτων του τηρώντας παράλληλα τον κώδικα δεοντολογίας. Στις περιπτώσεις που διαπιστώσει ότι υφίσταται σύγκρουση συμφερόντων οφείλει να υποβάλλει την παραίτησή του εκτός και αν τα μέρη αποφασίσουν διαφορετικά.

Στη διαμεσολάβηση μπορούν να καταφύγουν, πέραν των μερών που κάνουν χρήση του Εξωδικαστικού Μηχανισμού Ρύθμισης Οφειλών επιχειρήσεων, και όσοι επιδιώκουν τη διευθέτηση αστικών και εμπορικών διαφορών, όπως οι οικογενειακές και οι εργατικές, οι διαφορές για αξιώσεις ηθικής βλάβης λόγω προσβολής της προσωπικότητας, οι περιπτώσεις ιατρικής ευθύνης, οι περιπτώσεις διαφορών μεταξύ ιδιοκτητών διαμερισμάτων αλλά και οι διαφορές οργανισμών διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και χρηστών.

Οι λόγοι που επιλέγεται αυτός ο τρόπος είναι γιατί, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, θεωρείται γρήγορη διαδικασία και σίγουρα αν συγκριθεί με τους χρόνους που απαιτούνται αν επιλεγεί ο δικαστική οδός αυτό επιβεβαιώνεται. Για τον ίδιο λόγο, το ίδιο το δικαστήριο στη διάρκεια μιας δίκης, έχει το δικαίωμα να διακόψει και να ζητήσει στα μέρη να καταφύγουν στη λύση αυτή πριν βγάλει την οποιαδήποτε απόφαση ο δικαστικός λειτουργός. Αν κάποιος από τα μέρη δεν συμμορφωθεί και δεν συμμετάσχει, παρότι έχει ειδοποιηθεί εγγράφως, τότε ο διαμεσολαβητής συντάσσει σχετικό πρακτικό το οποίο προσκομίζεται στο Δικαστήριο κατά τη συζήτηση της αγωγής ή άλλου ένδικου βοηθήματος. Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο μπορεί να ορίσει χρηματική ποινή, η οποία κυμαίνεται μεταξύ εκατόν είκοσι (120) ευρώ και τριακοσίων (300) ευρώ και επιπλέον χρηματική ποινή μέχρι ποσοστού 0,2% επί του αντικειμένου της διαφοράς. Κύριο χαρακτηριστικό της Διαμεσολάβησης είναι η αμεροληψία, καθώς ο διαμεσολαβητής αφενός ορίζεται από τα μέρη από κοινού ή από τρίτο για να διασφαλίζεται η αντικειμενική θέση που θα έχει προς όλους και αφετέρου ο ρόλος του τον υποχρεώνει να **«ενεργεί σε μόνιμη βάση με αμεροληψία έναντι των μερών και μεριμνά για την ισότιμη εξυπηρέτηση όλων των μερών στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης»**⁸². Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο για το οποίο επιλέγεται η διαμεσολάβηση είναι ότι όλη η διαδικασία προστατεύεται από το απόρρητο που ορίζει ο

⁸² Άρθρο 2 παρ. 2 Κώδικα Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών – Υ.Α. 109088/2011

νόμος. Έτσι το κάθε μέρος δίνει πληροφορίες στο διαμεσολαβητή που δεν κοινοποιούνται στο άλλο και εκείνος φροντίζει να επικοινωνεί με τον καθένα ξεχωριστά χωρίς την παρουσία του άλλου. Σε όλη όμως τη διαδικασία τα μέρη παρίστανται με το δικηγόρο τους.

Το κόστος της χρήσης της δυνατότητας αυτής ορίζεται με γραπτή συμφωνία μεταξύ των μερών άλλως ορίζεται σε 170€ για απασχόληση έως δύο (2) ωρών ως ελάχιστη αμοιβή και σε 100€ για απασχόληση από δύο (2) ώρες και πάνω η ελάχιστη ωριαία αμοιβή. Το μέγιστο των ωρών που μπορεί να διαρκέσει είναι 24 ώρες ,εκτός και αν συμφωνηθεί η παράταση και αυτού του ορίου από τα μέρη από κοινού.

Οι αποφάσεις που θα προκύψουν από την διαμεσολάβηση καταγράφονται από τον διαμεσολαβητή σε ειδικό πρακτικό που υπογράφεται από όλα τα μέρη και αναφέρει λεπτομερώς :

- Τα πλήρη στοιχεία του διαμεσολαβητή(ΑΦΜ, ονοματεπώνυμο, ΑΜΚΑ)
- Τον τόπο και το χρόνο της συνεδρίας
- Τα στοιχεία των μερών και αυτά των πληρεξούσιων δικηγόρων τους
- Τα στοιχεία τυχόν άλλων προσώπων που συμμετείχαν στη διαδικασία με οποιονδήποτε τρόπο
- Τη συμφωνία με την οποία τα μέρη προσέφυγαν στη διαμεσολάβηση
- Τη συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα μέρη κατά τη διαμεσολάβηση ή τη διαπίστωση της αποτυχίας της διαμεσολάβησης. Σε περίπτωση αυτή το πρακτικό δύναται να υπογραφεί μόνο από το διαμεσολαβητή, ο οποίος οφείλει να αναφέρει ότι από τη διαδικασία που προηγήθηκε δεν προέκυψε καμία συμφωνία⁸³.

Το πρακτικό αυτό μπορεί να κατατεθεί και στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου του τόπου που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης για την οποία έλαβε χώρα η διαμεσολάβηση ή να χρησιμοποιηθεί στην εκδίκαση της υπόθεσης αν αυτό απαιτηθεί. Αν κατατεθεί στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου τότε αποτελεί εκτελεστό τίτλο.

Σε ότι αφορά τις διαδικασίες του Εξωδικαστικού Μηχανισμού Ρύθμισης Οφειλών επιχειρήσεων, ο διαμεσολαβητής ορίζεται αμέσως μετά την αίτηση που υποβάλλεται στην πλατφόρμα της Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.. Είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο της πληρότητας του φακέλου που υποβάλλει ο οφειλέτης και εφόσον διαπιστώσει κενά οφείλει να καλέσει τον οφειλέτη να τα

⁸³ ΦΕΚ 5/17.01.2018, Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις.

καλύψει εντός 5 ημερών. Κατόπιν και αφού εκδοθεί σχετική βεβαίωση πληρότητας, κοινοποιεί απόσπασμα της αίτησης σε όλους τους πιστωτές μέσα σε διάστημα 2 ημερών. Οι πιστωτές έχουν στη διάθεσή τους 10 ημέρες να δηλώσουν την πρόθεσή τους για συμμετοχή στη διαπραγμάτευση και προς τούτο βεβαιώνουν το ποσό οφειλής και αποστέλλουν υπογεγραμμένη τη σύμβαση εμπιστευτικότητας. Όποιο μέρος επιθυμεί μπορεί να εκπροσωπηθεί από πληρεξούσιο δικηγόρο, κάτι όμως που δεν είναι υποχρεωτικό σύμφωνα με το σχετικό νόμο.

Αν κάποιος εκ των πιστωτών δεν προσέλθει στη διαδικασία, αυτή δεν μπορεί να συνεχιστεί και διακόπτεται. Αν συγκεντρωθούν όλοι, ο διαμεσολαβητής, κοινοποιεί σε όλα τα μέρη όλα τα σχετικά έγγραφα που αφορούν τις οφειλές και την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη όπου συμπεριλαμβάνεται και η πρόταση του οφειλέτη και ορίζει εμπειρογνώμονα.

Αφού λοιπόν υπάρχει ξεκάθαρη εικόνα σε όλα τα μέρη, οι πιστωτές μπορούν να υποβάλλουν αντιπρόταση η οποία θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει απαραίτητα :

- ✓ Τα συμπεράσματα τους για την πιθανή βιωσιμότητα της επιχείρησης
- ✓ Την δική τους εκτίμηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων των ενεχομένων και της επιχείρησης αν διαφωνεί με την αξία που δηλώθηκε από τον οφειλέτη κατά την υποβολή της αίτησης.
- ✓ Το ελάχιστο απαιτούμενο ποσό που θα πρέπει να καταβάλλει ο οφειλέτης, σε κάθε πιστωτή, αν θεωρηθεί ότι το ποσό που προτάθηκε από τον ίδιο, δεν καλύπτει τις απαιτήσεις κάποιου πιστωτή και το σύνολο αυτών.

Εφόσον όλα τα παραπάνω αξιολογηθούν από τα μέρη, για να προκύψει αποδεκτή συμφωνία θα πρέπει πέραν του οφειλέτη να συμφωνήσει και το 60% των πιστωτών από τους οποίους το 40% με ειδικό προνόμιο. Στην περίπτωση λοιπόν αυτή όπου υπάρχει συμφωνία, ο διαμεσολαβητής αναλαμβάνει να την καταγράψει σε πρακτικό και να την κοινοποιήσει σε όλα τα μέρη που συμμετείχαν στη διαδικασία.

Στο πρακτικό αυτό θα πρέπει να αναφέρονται λεπτομερώς οι συμμετέχοντες, το ποσοστό απαρτίας αυτών, τα έγγραφα και τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στη διαδικασία, τυχόν ενστάσεις που πραγματοποιήθηκαν, αλλά και αναλυτικά τα ποσοστά πλειοψηφίας για τη λήψη της απόφασης της διευθέτησης.

Προς επίρρωση της συμφωνίας τα μέρη μπορούν να υποβάλλουν αίτηση επικύρωσης της σύμβασης διευθέτησης των οφειλών στο Πολυμελές Πρωτοδικείο που βρίσκεται στον τόπο κατοικίας του οφειλέτη, η θετική απόφαση του οποίου αποτελεί πλέον τίτλο εκτελεστό και θα

πρέπει να αναρτηθεί στην ηλεκτρονική σελίδα της Ε.Γ.Δ.Ι.Χ. και του Γ.Ε.Μ.Η. εφόσον ο οφειλέτης είναι εγγεγραμμένος. Στην περίπτωση αυτή τυχόν έξοδα βαραίνουν τον οφειλέτη και όχι όλα τα μέρη. Αντίθετα αν δεν επιτευχθεί συμφωνία συντάσσει πρακτικό αποτυχίας της διαδικασίας το οποίο επίσης κοινοποιεί στα μέρη.

Αν παρά τη συμφωνία που επιτεύχθηκε και αναγράφηκε στο πρακτικό, ο οφειλέτης δεν την τηρήσει ολικώς ή μερικώς, δηλαδή αν δεν καταβάλει προς μέρος ή όλους τους πιστωτές μέρος ή όλο το οφειλόμενο ποσό που προβλέπει το πρακτικό και η σύμβαση αναδιάρθρωσης των οφειλών για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των ενενήντα (90) ημερών, ο πιστωτής έχει τη δυνατότητα να επιδιώξει την ακύρωση της συμφωνίας συνολικά, καταθέτοντας αίτηση στο δικαστήριο που επικύρωσε τη σύμβαση αναδιάρθρωσης οφειλών. Εφόσον οι πιστωτές καταφύγουν με την παραπάνω αίτηση στο δικαστήριο και η απόφαση τους δικαιώσει ακυρώνοντας τη συμφωνία, τότε οι οφειλές επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση, δηλαδή προς της υπογραφής της, αφαιρουμένων τυχόν καταβαλλόμενων ποσών στα πλαίσια της ρύθμισης.

Το όλο εγχείρημα του νόμου ιδιαίτερα σε αυτή την οικονομική συγκυρία για χώρα θεωρείται υψίστης σημασίας καθώς οι επιχειρήσεις έχουν πληγεί ιδιαιτέρως και οποιοδήποτε μέτρο ανακούφισης και διευκόλυνσης είναι πολύ σημαντικό. Ιδιαίτερα η πρόβλεψη διευθέτησης των οφειλών του Δημοσίου και των φορέων κοινωνικής ασφάλισης κάλυψε ένα πάγιο αίτημα των επιχειρήσεων που προσπαθούν να ανταπεξέλθουν σε μια συρρικνωμένη αγορά με αυξημένες φορολογικές υποχρεώσεις. Ωστόσο δεν μπορεί να παραλειφθεί ότι και αυτή η προσπάθεια σκοντάφτει στο σκόπελο της γραφειοκρατίας καθώς απαιτείται από την πλευρά του οφειλέτη να συγκεντρώσει ένα μεγάλο όγκο δικαιολογητικών και να καταβάλλει χρήματα που ενδεχομένως να μην έχει ώστε να συμμορφωθεί με τους κανόνες που διέπουν την υπαγωγή του στις διατάξεις του.

Συμπεράσματα

Η ανάγκη συνεργασίας των μερών ώστε να βρεθεί οριστική λύση στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων που ταλανίζουν τράπεζες και δανειολήπτες οδήγησε στην εξεύρεση στοχευμένων προτάσεων. Οι τράπεζες λειτουργώντας στο πλαίσιο που όρισε η ΕΒΑ αλλά και το κράτος μέσω των νόμων διευθέτησης οφειλών, σχεδίασαν προϊόντα που θα μπορούσαν να καλύψουν κάθε ανάγκη. Για να εφαρμοστούν αυτά τα προγράμματα υπάρχουν όμως 2 βασικές

προϋποθέσεις που είναι αφενός η ειλικρινής πρόθεση των δανειοληπτών να βρουν λύση και αφετέρου η ειλικρινής πρόθεση των τραπεζών να την προσφέρουν.

Βιβλιογραφία

1. Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ΦΕΚ 5/17.01.2018. (2018, 1 17). Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις. Αθήνα.
2. Capital.gr. (2019, 2 26). Capital.gr. Ανάκτηση από Capital.gr: <http://www.capital.gr/oikonomia/3345944/sustithike-i-enosi-etaireion-diaxeirisis-apaitiseon-aro-daneia-kai-pistoseis>
3. Valliant, I. (χ.χ.). Forbearance definitions and upcoming work .
4. Αθανασάκη Β., (2018). Ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων του ν. 4469/2017 μετά τις τροποποιήσεις με το ν. 4549/2018. Αθήνα: Taxheaven.
5. Αιτιολογική Έκθεση (2013). Για το σχέδιο νόμου «Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, Αξιοποίηση Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις». Αθήνα.
6. Βελεσιώτη, Α. (2017). Μαζικό «κούρεμα» σε κόκκινα δάνεια και κάρτες από τις τράπεζες. Ελεύθερος Τύπος.
7. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2013, 12 31). ΦΕΚ 288 Α/31.12.2013. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4224 Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες επείγουσες διατάξεις.
8. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016, 9 5). Τροποποίηση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 42/30.05.2014, «Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων». Αρ. Φύλλου 2779. Αθήνα: Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ.
9. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016, 08 02). ΦΕΚ ' Β 2376/02.08.2016, Αναθεώρηση του κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013. ΦΕΚ ' Β 2376/02.08.2016. Αθήνα.
10. εκποιζω. (2015). Ανάκτηση από εκποιζω: https://www.ekpizo.gr/el/%CF%84%CE%BF_%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF_%

- CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CF%84%CE%BF-
 %CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF-
 %CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF
 %86%CE%AD%CF%82-%CE%BF%CF%86%CE%B5%CE%B9%CE%BB%CF%8E%CE%BD
11. Τράπεζα της Ελλάδος (2014). Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος .
 12. Τράπεζα της Ελλάδος (2016). Εκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
 13. Τράπεζα της Ελλάδος (2016). Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής αριθμ.102/30.8.2016. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
 14. Καπόπουλος Κ., Ψαράκης Γ. (2017). ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ: ΤΑ ΤΡΙΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΜΠΛΟΚΗ. Αθήνα: Γιανατσής-Ψαράκης LAW FIRM.
 15. Μαλλιάρη, Ν. (2018, 11 20). Ναυτεμπορική. Ανάκτηση από [naftemporiki.gr](https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1296738/strofi-ton-trapezon-sto-irlandiko-protupo): <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1296738/strofi-ton-trapezon-sto-irlandiko-protupo>
 16. Μαλλιάρη, Ν. (2019, 1 9). [capital.gr](http://www.capital.gr/oikonomia/3337089/ti-suzitoun-oi-trapezes-gia-to-kourema-ton-stegastikon-daneion). Ανάκτηση από [capital.gr](http://www.capital.gr/oikonomia/3337089/ti-suzitoun-oi-trapezes-gia-to-kourema-ton-stegastikon-daneion): <http://www.capital.gr/oikonomia/3337089/ti-suzitoun-oi-trapezes-gia-to-kourema-ton-stegastikon-daneion>
 17. Τζώρτζη, Ε. (2018). «Κούρεμα» έως 95% προτείνουν στους οφειλέτες οι τράπεζες. Η Καθημερινή , 1.
 18. Ελεύθερος Τύπος (2018, 5 16). [enikonomia.gr](http://www.enikonomia.gr/my-money/188126,irlandiko-montelo-gia-485000-kokkina-stegastika-daneia.html). Ανάκτηση από [enikonomia.gr](http://www.enikonomia.gr/my-money/188126,irlandiko-montelo-gia-485000-kokkina-stegastika-daneia.html): <http://www.enikonomia.gr/my-money/188126,irlandiko-montelo-gia-485000-kokkina-stegastika-daneia.html>
 19. Φεφές, Μ. (2004). Εισαγωγή στο Δίκαιο. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
 20. Χάικου, Ρ. (2013). 6 τρόποι για ευνοϊκή ρύθμιση δανείων με τις τράπεζες! Ο Τύπος της Κυριακής (ένθετο Έξυπνο Χρήμα του Τύπου της Κυριακής), 2.
 21. Κίτσιος Χ. (2017, 11 9). [euro2day.gr](https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1576394/pos-koureyoyn-oi-trapezes-ta-kokkina-stegastika.html). Ανάκτηση από [euro2day.gr](https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1576394/pos-koureyoyn-oi-trapezes-ta-kokkina-stegastika.html): <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1576394/pos-koureyoyn-oi-trapezes-ta-kokkina-stegastika.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Εισαγωγή

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναλύθηκε η παρουσία της δανειοδότησης στην Ελλάδα και πώς αυτή κατέληξε να αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα στην Ελληνική κοινωνία και στο τραπεζικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό παρατηρήθηκε η σχέση δανειοληπτών και τραπεζών και πώς αυτή εξελίχθηκε. Σε συνέχεια αυτού τονίστηκε η ανάγκη ύπαρξης συνεργασίας των μερών και καταγράφηκαν οι τρόποι συνεργασίας, που εφαρμόζονται σήμερα, που σκοπό έχουν την εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης ώστε να μειωθούν τα ΜΕΑ. Συνεξετάζοντας όλα τα παραπάνω, στο παρόν κεφάλαιο θα αναζητηθούν νέες λύσεις και θα διατυπωθούν προτάσεις σε αυτή την κατεύθυνση.

4.2 Διαχωρίζοντας τους στρατηγικούς κακοπληρωτές από τους οφειλέτες

Με γνώμονα όλα τα παραπάνω, ίσως το πιο σημαντικό που θα πρέπει να γίνει είναι να διαχωριστούν διακριτά οι στρατηγικοί κακοπληρωτές από τους οφειλέτες. Ο όρος του στρατηγικού κακοπληρωτή, που συναντάται σήμερα συνεχώς, μπήκε στη ζωή μας το 2012 και αφορά αυτούς του δανειολήπτες που επιδεικνύουν μια στρατηγική συμπεριφορά στη χρήση του δανείου τους. Επιλέγουν δηλαδή να μην το εξυπηρετήσουν έστω και αν έχουν την οικονομική δυνατότητα⁸⁴. Αυτή η κατηγορία οφειλετών αποτελούσε μέχρι τώρα άγνωστα νερά για τα τραπεζικά ιδρύματα καθώς δεν ήταν σε θέση να τους διακρίνουν από το πελατολόγιο που πράγματι αντιμετώπιζε μείωση εισοδημάτων και δυσκολία στην αποπληρωμή των συμβατικών τους υποχρεώσεων. Επιπλέον η έλευση του Ν.3869/2010 βοήθησε αυτή την κατηγορία δανειοληπτών να «κρυφτούν» πίσω από τις διατάξεις του νόμου και το δυσκίνητο δικαστικό σύστημα της χώρας. Αιτούνταν λοιπόν προστασία, έστω και αν γνώριζαν εκ των προτέρων ότι πιθανά δεν θα την λάβουν καθώς δεν πληρούσαν τα κριτήρια σε σχέση με τους δανειολήπτες που βρίσκονταν σε πραγματική αδυναμία, με στόχο να καθυστερήσουν τις όποιες προσπάθειες είσπραξης θα εκκινούσε ο πιστωτής τους. Επιτύγχαναν έτσι την προστασία της ακίνητης περιουσίας και των καταθέσεών τους λαμβάνοντας μακρινές δικασίμους σε μια

⁸⁴ Αρταβάνης Νικόλαος, 2019, Στρατηγικοί κακοπληρωτές: ποιοι είναι και πόσο μας κοστίζουν, Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/1012786/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/nikolaos-artavanhs-strathgikoi-kakoplhrwtēs-poi-oi-einai-kai-poso-mas-kostizoyh>

χρονική στιγμή που τα Ειρηνοδικεία της χώρας ήδη ασφυκτιούσαν από εκκρεμείς υποθέσεις όλων των ειδών.

Όμως και ο ίδιος ο νόμος όπως δομήθηκε αρχικά το επέτρεπε ως ένα βαθμό, αφού ο νομοθέτης σε μια προσπάθεια να ανακουφίσει τα νοικοκυριά θέσπισε υψηλά όρια προστασίας από τους πλειστηριασμούς με αποτέλεσμα να καλύπτουν το μεγαλύτερο τμήμα του στεγαστικού χαρτοφυλακίου⁸⁵ συνολικά. Εκεί λοιπόν λίμνασαν χιλιάδες δάνεια για τουλάχιστον 5 χρόνια δημιουργώντας μια νέα νοοτροπία στους δανειολήπτες, ότι δηλαδή μπορούν να αποφύγουν την αποπληρωμή της συμβατικής τους υποχρέωσης αλλά και να συνεχίσουν να ζουν στα πρότυπα της ζωής τους προ της περιόδου της οικονομικής κρίσης, εις βάρος των υποχρεώσεών τους προς τους πιστωτές τους. Σύμφωνα με τον καθηγητή Νικόλαο Αρταβάνη, στο ν.3869/2010 παρατηρήθηκε ένα φαινόμενο που διευκόλυνε ακόμη περισσότερο τη συγκέντρωση στρατηγικών πληρωτών. Δύο άρθρα, το άρθρο 9 που αποτελεί την πτωχευτική διαδικασία που πρόσφερε ο νόμος και το άρθρο 19 που όριζε την παύση των πλειστηριασμών πρώτης κατοικίας, με διαφορετικό περιεχόμενο συμπεριλήφθηκαν στο ίδιο κείμενο και ίσχυσαν ξεχωριστά. Έτσι οι δανειολήπτες εξασφάλισαν τη διατήρηση της περιουσίας τους και σταμάτησαν να κάνουν καταβολές κινούμενοι κάτω από την ομπρέλα των διατάξεων αυτών. Αυτό όμως που θα έπρεπε να ισχύει, είναι το άρθρο 19 να αποτελεί συνέχεια του άρθρου 9, δηλαδή η προστασία να είναι αποτέλεσμα της ένταξης στην πτωχευτική διαδικασία.

Θα ήταν λάθος να ισχυριστεί όμως κανείς ότι οι στρατηγικοί κακοπληρωτές κρύφτηκαν μόνο πίσω από τις διατάξεις του ν.3869/2010. Όλο το δικονομικό σύστημα τους βοήθησε, άθελά του, να κάνουν όπλα τα εργαλεία εκείνα που δημιούργησε ο νομοθέτης για να κάνει τις δικαστικές διαδικασίες αντικειμενικές και δίκαιες. Έτσι χρησιμοποιούν τις ανακοπές κατά των διαταγών πληρωμής και των κατασχετήριων εκθέσεων ως ένα μέσο καθυστέρησης της πιστώτριας τράπεζας να ρευστοποιήσει την απαίτησή της χωρίς να έχουν σκοπό να έρθουν σε κάποια συμφωνία. Ο λόγος ύπαρξης αυτών των εργαλείων είναι να βοηθήσουν στη δίκαιη αντιμετώπιση μιας διαφοράς. Για τους στρατηγικούς όμως κακοπληρωτές αποτέλεσαν το όχημα διαφυγής από μια δύσκολη και πιεστική κατάσταση για τους ίδιους. Στο πλαίσιο αυτό, ανησυχητικό είναι το φαινόμενο των αμφισβητήσεων των τιμών πρώτης προσφοράς των ακινήτων στους πλειστηριασμούς που ορίζονται με πρωτοβουλία των τραπεζών⁸⁶. Κατά τη

⁸⁵ Το όριο τέθηκε αρχικά στις 300.000€ (αντικειμενική αξία ακινήτου).

⁸⁶ Ευγενία Τζώρτζη, 2019, Αποθρασύνονται οι στρατηγικοί κακοπληρωτές: Τα κόλπα για μπλόκο στους πλειστηριασμούς, mononews.gr, <https://www.mononews.gr/trapezes/apothrasinonte-i-stratigiki-kakoplirotes-ta-kolpa-gia-mploko-stous-plistiriamous>

συνήθη πρακτική, που ακολουθείται σήμερα, πριν την ημερομηνία του πλειστηριασμού, οι οφειλέτες προσφεύγουν στα δικαστήρια υποβάλλοντας αίτημα αμφισβήτησης της τιμής πρώτης προσφοράς. Η διαδικασία προβλέπει ότι χρειάζονται μόλις ένα μάρτυρα το ρόλο του οποίου αναλαμβάνει τις περισσότερες φορές κάποιος οικείος, πιστοποιώντας ότι το προς εκποίηση ακίνητο είναι πολύ μεγαλύτερης αξίας και ζητείται ο επαναπροσδιορισμός αυτή ακόμη και 100% πάνω από αυτή που όρισε ο ανεξάρτητος εκτιμητής. Έτσι επιτυγχάνουν είτε απλά την καθυστέρηση όλης της διαδικασίας ή την αποτυχία της καθώς οι τιμές καθιστούν απαγορευτική την εκποίηση του ακινήτου. Συνολικά οι παρελκυστικές τακτικές που ακολουθεί αυτή η μερίδα των δανειοληπτών είναι αμέτρητες καθώς χρησιμοποιούν κάθε δυνατό μέσο και δυστυχώς συνηθίζουν να επιτυγχάνουν με αποτέλεσμα να μην τακτοποιούν τις οφειλές τους.

Η διάκριση των δανειοληπτών είναι αναγκαία για πολλούς λόγους, ηθικούς και πρακτικούς. Σε ότι αφορά κυρίως τα τραπεζικά ιδρύματα, θα συνδράμει στον εντοπισμό όλων αυτών και στον υπολογισμό του κόστους της ύπαρξής τους. Σε ότι αφορά το ηθικό κομμάτι, ο διαχωρισμός των οφειλετών θα βοηθήσει σε μια πιο δίκαιη αντιμετώπιση προς αυτούς που πράγματι αντιμετωπίζουν δυσκολίες αλλά παρόλα αυτά επιθυμούν την εξεύρεση λύσης. Στο σημείο αυτό στηρίχθηκε και ο SSM, ζητώντας από τις τράπεζες να τους ξεχωρίσουν. Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε από την PWC έγινε μια προσπάθεια χαρτογράφησης και υπολογισμού τους. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν να χαρτογραφήσει το σύνολο των δανειοληπτών και από αυτούς να εντοπίσει τους στρατηγικούς κακοπληρωτές. Διέκρινε λοιπόν 5 κατηγορίες⁸⁷ :

- ✓ Οι «νοικοκύρηδες». Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει περισσότερο από το 50% του συνολικού χαρτοφυλακίου και εκεί εντάσσονται όλοι αυτοί, των οποίων τα εισοδήματα συρρικνώθηκαν και ενώ επιθυμούν να αποπληρώσουν, αδυνατούν πρακτικά. Συνήθως αυτοί οι δανειολήπτες προσπαθούν να έρθουν σε συμφωνία με το τραπεζικό ίδρυμα στο οποίο οφείλουν προκειμένου να βρουν βιώσιμη λύση και προσπαθούν να την τηρήσουν.
- ✓ Περίπου το 5% των δανειοληπτών, καταβάλλουν σποραδικά παρά το γεγονός ότι έχουν τη δυνατότητα να είναι συνεπείς. Αποφασίζουν λοιπόν να καταβάλλουν μέρος των δόσεων.
- ✓ Σε ποσοστό 15% ανέρχονται οι αναποφάσιμοι. Δεν πληρώνουν τις οφειλές τους όχι γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα απαραίτητα αλλά γιατί περιμένουν

⁸⁷ Νένας Μαλλιάρια, 2018, Οι πέντε «φυλές» των στρατηγικών κακοπληρωτών. Νέα αναβολή για τους φυσικούς πλειστηριασμούς. Η Καθημερινή

μέσα από τη δική τους αδράνεια να δουν την αντίδραση της άλλης πλευράς. Αν κρίνουν λοιπόν ότι η άλλη πλευρά δεν αντιδρά δεν καταβάλλουν, αν αντίθετα δουν ότι ο πιστωτής τους κινήσει τις διαδικασίες είσπραξης εντατικά, θα κινηθούν αναλόγως.

- ✓ Μια ακόμη κατηγορία κακοπληρωτών είναι οι «περιθωριακοί». Εδώ εντάσσονται οι οφειλέτες που πράγματι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, πλην όμως δεν προσπαθούν να βρουν μια λύση με την πιστώτρια τράπεζα και χαρακτηρίζονται από αδιαφορία ως προς τις συνέπειες που μπορεί να θίγουν ακόμη και την περιουσία τους.
- ✓ Η τελευταία κατηγορία είναι αυτή των πραγματικών-καθαρόαιμων στρατηγικών κακοπληρωτών και αποτελούν περίπου το 11% των ΜΕΔ. Αυτοί αν και δεν αντιμετωπίσουν οικονομικές δυσκολίες ως προς την αποπληρωμή των δανείων τους, επιλέγουν απλά να μην πληρώσουν. Η κατηγορία αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως και ο «σκληρός πυρήνας».

Προς επίρρωση όλων αυτών και προσπαθώντας οι τράπεζες να αναλύσουν το φαινόμενο αυτό παρατήρησαν ότι σε γεωγραφικό επίπεδο τα περισσότερα ΜΕΔ συναντώνται σε περιοχές όπου οι κάτοικοι εμφανίζουν υψηλά εισοδήματα. Ιδανικά για τις τράπεζες θα έπρεπε όλοι οι οφειλέτες να συγκεντρωθούν στην πρώτη κατηγορία αυτή των «νοικοκύρηδων», όμως δεδομένου ότι αυτό είναι ανέφικτο ο στόχος είναι να μετακυλήσουν όσο περισσότερους στην κατηγορία των αναποφάσιστων.

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν την πρόθεση των τραπεζών και των εποπτικών μηχανισμών να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα στοχευμένα. Τα βήματα που έχουν γίνει είναι μεν ενθαρρυντικά, παρόλα αυτά θα πρέπει να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειές τους για να μην κινδυνεύσουν και από ενδεχόμενη μόλυνση του υγιούς χαρτοφυλακίου. Αυτό σημαίνει ότι αν δεν πάρουν δραστικά και άμεσα μέτρα να απομονώσουν και να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο των στρατηγικών κακοπληρωτών, υπάρχει κίνδυνος να μην μετακυλήσουν δανειολήπτες από την τρίτη στην πρώτη κατηγορία αλλά αντίστροφα να περάσουν σε μία από τις κατηγορίες και οι ενήμεροι δανειολήπτες.

Ήδη οι ευνοϊκές ρυθμίσεις που προσφέρονται με πάγωμα και διαγραφή οφειλής, μπορούν να παρεξηγηθούν από μερίδα πελατών. Στο σημείο αυτό σημαντικό ρόλο θα πρέπει να διαδραματίσουν τα τραπεζικά στελέχη φροντίζοντας να εξηγούν, όταν πέφτει κάτι τέτοιο στην αντίληψή τους, ότι μια ρύθμιση όσο ευνοϊκή και αν φαντάζει μπορεί να κρύβει κινδύνους σε ένα «υγιές» δάνειο. Για παράδειγμα ,σε καμία των περιπτώσεων τα επιτόκια αυτών των

προϊόντων δεν είναι τόσο χαμηλά για όλη τη διάρκεια του δανείου και επιπλέον οι διαγραφές συχνά αφορούν ληξιπρόθεσμους τόκους και όχι κεφάλαιο. Έστω και αν μια ρύθμιση προβλέπει μηδενικό επιτόκιο ή πάγωμα για ένα διάστημα, στην υπόλοιπη διάρκεια το επιτόκιο είναι μεγαλύτερο και η δόση είναι σίγουρα πιο μεγάλη από τη συμβατική. Επιπλέον ένα δάνειο που αναχρηματοδοτείται σημαίνει συνήθως ότι λαμβάνει και επέκταση περιόδου αποπληρωμής. Άρα ένας ενήμερος πρόκειται να ολοκληρώσει την αποπληρωμή εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, ενώ ένα δανειολήπτης που ζητά τέτοιου είδους διευθέτηση θα κληθεί να αποπληρώνει για περισσότερα χρόνια, συχνά και στο διπλάσιο του χρόνου που είχε αρχικά συμφωνηθεί.

Υπό το πρίσμα αυτό οι τράπεζες θα πρέπει να συνεχίσουν την εντατική εκπαίδευση και εξειδίκευση των υπαλλήλων τους για να μπορούν να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν μια τέτοια απειλή. Επιπλέον και με δεδομένο ότι οι δανειολήπτες συνήθιζαν να έχουν προσωπικές σχέσεις εμπιστοσύνης με τους τραπεζικούς υπαλλήλους, γεγονός που σήμερα φθίνει, θα ήταν καλό να επανέλθει το μοντέλο αυτό. Αναπτύσσοντας και πάλι σχέσεις εμπιστοσύνης, θα συγκρατηθεί το οποιοδήποτε κύμα μετακύλησης στην κατηγορία των ληξιπρόθεσμων οφειλετών. Βέβαια με δεδομένη τη συρρίκνωση των καταστημάτων των τραπεζών ίσως αυτή η πρόταση να φαντάζει ανέφικτη όμως δεν είναι. Οι διοικήσεις των τραπεζών θα πρέπει να βρουν τρόπους ώστε στα εναπομείναντα καταστήματα, να δημιουργήσουν τμήματα επικοινωνίας δανειοληπτών και να τα στελεχώσουν με το καλύτερο δυναμικό τους, καθώς θα κληθούν να αντιμετωπίσουν την απογοήτευση και τις αντιδράσεις όλων αυτών που εν καιρώ κρίσης κατάφεραν να παραμείνουν τυπικοί στις συμβατικές τους υποχρεώσεις. Η διατήρηση του υγιούς χαρτοφυλακίου και η ανάπτυξή του μετακυλύοντας εκεί πελάτες που ρύθμισαν τις οφειλές τους και είναι ενήμεροι για διάστημα μεγαλύτερο του έτους είναι το κλειδί στη λύση των ΜΕΔ που αναζητούν οι τράπεζες για να διορθώσουν το πρόβλημα που τις ταλανίζει. Η επένδυση λοιπόν στο ανθρώπινο δυναμικό και στην καλλιέργεια σωστής επικοινωνίας δανειοληπτών είναι αυτή που μακροπρόθεσμα θα συγκρατήσει και οποιοδήποτε νέο κύμα καθυστερήσεων τυχόν προκύψει.

Επιπλέον αν η διάκριση των δανειοληπτών σε στρατηγικούς κακοπληρωτές και μη πετύχει και για τους πρώτους προκύψουν οι νόμιμες συνέπειες, πέραν του γεγονότος ότι οι τράπεζες θα μπορέσουν να εισπράξουν τις οφειλές με στοχευμένες κινήσεις, θα συμβάλλει και στη συγκράτηση του κλίματος αναταραχής στους δανειολήπτες που συγκαταλέγονται στο υγιές χαρτοφυλάκιο. Θα δημιουργηθεί ένα κλίμα δικαιοσύνης και θα συνειδητοποιήσουν ότι το βέλτιστο που μπορούν να κάνουν είναι να διατηρηθούν σε αυτό του τμήμα του χαρτοφυλακίου

και όχι να μεταπηδήσουν στο τμήμα των ΜΕΔ, καθώς αυτό δύναται να επιφέρει δυσμενείς για τους ίδιους συνέπειες.

4.3 Η ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών των τραπεζικών ιδρυμάτων σε συνδυασμό με την ανάγκη ύπαρξης κρατικής παρέμβασης.

4.3.1 Πρωτοβουλίες τραπεζών

Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα που τα ΜΕΑ γιγαντώνονται στην ελληνική αγορά, οι τράπεζες με τη δημιουργία προϊόντων ρυθμίσεων και την επιδίωξη της ρευστοποίησης των απαιτήσεών τους έδειξαν διάθεση συγκράτησης του κλίματος που δημιουργήθηκε. Παρόλα αυτά το γεγονός ότι οι ρυθμίσεις συχνά δεν εξυπηρετούνται και οι πλειστηριασμοί σε μεγάλο ποσοστό κηρύσσονται άγονοι, δημιουργούν την ανάγκη οι τράπεζες να αναλάβουν περαιτέρω πρωτοβουλίες ώστε να επιλύσουν το πρόβλημα αυτό. Ήδη για το 2018 στους 14.900 πλειστηριασμούς συνολικής αξίας 4 δις ευρώ που διεξήχθησαν μόλις το 32% ολοκληρώθηκε επιτυχώς με κατακύρωση ακινήτου και αποτελούσε μόνο 1δις. Στους περισσότερους δε, πλειοδότησε η ίδια η τράπεζα σε ποσοστό περίπου 85%⁸⁸. Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν την ανάγκη εξεύρεσης νέων λύσεων οι οποίες όμως θα πρέπει να διαμορφωθούν με γνώμονα την κοινωνική ευθύνη και άρα σε συνδυασμό με την κρατική συνεργασία.

Η απομόχλευση είναι αυτή που θα βοηθήσει σημαντικά τα τραπεζικά ιδρύματα να διορθώσουν τους ισολογισμούς τους και να τις βγάλουν από τη δυσμενή κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει. Ιστορικά η BIS⁸⁹ παρατήρησε ότι στο 85% των τραπεζικών κρίσεων που καταγράφηκαν, η απομόχλευση ήταν φυσική συνέπεια. Η διάκρισή της σε θετική και αρνητική σχετίζεται με την οικονομική αποτελεσματικότητα στους ισολογισμούς. Αρνητική θεωρείται όταν υπάρχει μειωμένη ροή χρηματοδότησης προς την οικονομία, ενώ θετική θεωρείται όταν συνοδεύεται με την απομάκρυνση από τον ισολογισμό προβληματικών assets (π.χ. καθυστερούμενα δάνεια, distressed assets)⁹⁰. Άλλωστε κοιτώντας το παράδειγμα των αμερικανικών τραπεζών που ακολούθησαν αυτή την τακτική παρατηρείται η επιτυχία της θετικής της προέκτασης. Έτσι οι αμερικανικές τράπεζες τιτλοποιώντας το στεγαστικό τους χαρτοφυλάκιο και μεταφέροντας το στις Government Sponsored Entities (GSEs) πέτυχαν τη

⁸⁸ Άγονοι οι περισσότεροι πλειστηριασμοί ακινήτων το 2018, 2019 , BusinessNews / Ανάπτυξη & Οικονομία, <https://www.businessnews.gr/article/139329/agonoi-oi-perissoteroi-pleistirasmoi-akiniton-2018>

⁸⁹ BIS : Bank of International Settlements (Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών)

⁹⁰ Νίκου Μαραγκόπουλου – Κώστα Μελά, 2012, ΑΠΟΜΟΧΛΕΥΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

θεράπεια μεν του προβλήματος μεγαλώνοντας όμως την έκθεσή τους σε εκτός ισολογισμού δραστηριότητες.

Η διαδικασία όμως αυτή δεν έρχεται χωρίς συνέπειες. Αυτές θα ποικίλουν ανάλογα με το αν τα τραπεζικά ιδρύματα μιας χώρας θα μπορέσουν να καλύψουν το κενό που θα δημιουργηθεί. Αν δηλαδή θα μπορέσουν να αυξήσουν τη χρηματοδότηση ως αντιστάθμισμα της μείωσης δανεισμού από τις ευρωπαϊκές τράπεζες. Επιπλέον σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσουν και οι αγορές. Παράλληλα η πώληση περιουσιακών των τραπεζών μπορεί να οδηγήσει σε πτώση των μετοχών τους. Η μειωμένη ρευστότητα που θα προκύψει θα έχει ως αποτέλεσμα τη πώληση των τίτλων σε χαμηλότερες τιμές από τις αναμενόμενες και επομένως, οι τράπεζες που θα αναγκαστούν να πουλήσουν ακόμα περισσότερα στοιχεία και να μειώσουν περαιτέρω το ενεργητικό τους.

Στο παράδειγμα των αμερικανικών τραπεζών ο ρόλος των αγορών ήταν ιδιαίτερα σημαντικό καθώς η μείωση δανεισμού από τις τράπεζες αντισταθμίστηκε από τις αγορές.

Έχοντας λοιπόν λάβει υπόψη η ΤτΕ την ανάγκη εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου ώστε να υπάρξει επανεκκίνησή της χρηματοδότησης της οικονομίας η οποία στερείται κεφαλαίων όλα αυτά τα χρόνια εκπόνησε ένα σχέδιο που προβλέπει τη μεταφορά χαρτοφυλακίου εκτός του ισολογισμού. Ένας επιπλέον στόχος που έθεσε είναι να δώσει επιπλέον όπλα στις τράπεζες ώστε να ξαναβγούν στις αγορές καθυστερώντας παράλληλα τους επενδυτές που λόγω των κακών αποδόσεων φοβούνται μια ενδεχόμενη κρατικοποίηση των ελληνικών τραπεζών.

Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό σχεδιάζεται η μεταφορά 40 δισ. ευρώ ΜΕΔ των οποίων οι συμβάσεις έχουν καταγγελθεί σε ένα όχημα ειδικού σκοπού (SPV). Στο όργανο αυτό που θεωρείται νομική προσωπικότητα, τα τραπεζικά προϊόντα θα τιτλοποιηθούν. Η διαδικασία αυτή άλλωστε έγινε ευρύτερα γνωστή διεθνώς καθώς αποτέλεσε τη λύση στο πρόβλημα που δημιουργούσαν τα ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών.

Στο πλαίσιο της συνολικής εξυγίανσης το κράτος θα παραιτηθεί από τον φόρο επί μελλοντικών κερδών των τραπεζών. Η πρακτική αυτή που πρόκειται να εφαρμοστεί και στη χώρα μας, θεωρείται ότι θα συνδράμει στην αντιστάθμιση της ζημίας που υπέστησαν τα τραπεζικά ιδρύματα μετά την εφαρμογή του PSI και το haircut των ομολόγων. Υπολογίζεται ότι ο αναβαλλόμενος φόρος (DTC) που θα μεταφερθεί στο SPV και μέρος του συμπεριλαμβάνεται στα κεφάλαιά τους ανέρχεται περίπου στα 7,5 δισ. ευρώ. Επιπλέον στην περίπτωση που οι τράπεζες είναι κερδοφόρες, ο σχετικός νόμος προβλέπει ότι ο φόρος δεν θα καταβάλλεται στο κράτος, ενώ αντίθετα αν παρουσιαστούν ζημίες, το Δημόσιο θα είναι υποχρεωμένο να

αγοράσει μετοχές ισόποσες με το 30% της ζημίας που θα καταγραφεί χωρίς αυτό να θεωρηθεί κρατική ενίσχυση. Με αυτόν τον τρόπο εξαλείφεται η δυνατότητα ενεργοποίησης του αναβαλλόμενου φόρου στην περίπτωση αν παρουσιαστούν ζημίες και άρα αποτρέπεται το οποιοδήποτε σενάριο κρατικοποίησης των τραπεζών. Έτσι δημιουργείται ένα κλίμα ασφάλειας στους επενδυτές που δίσταζαν να επεκταθούν στην ελληνική αγορά φοβούμενοι για το υψηλό ρίσκο.

Στα πλαίσια του σχεδίου αυτού που εκπόνησε η ΤτΕ προβλέπεται ότι θα επιτευχθεί μείωση των ΜΕΔ κατά 46%, ενώ συνδράμει και στην τελική σύνθεση των κεφαλαίων των τραπεζών, οι οποίες στη συνέχεια θα κληθούν σε δεύτερο χρόνο να προσφύγουν στις αγορές για να καλύψουν το μέρος των κεφαλαίων που χάνουν από τον αναβαλλόμενο φόρο με την έκδοση ομολόγων Tier II.

Βέβαια όπως είναι φυσικό, τα ΜΕΔ αυτά δεν θα μεταφερθούν στο όχημα ειδικού σκοπού στην ονομαστική τους αξία αλλά σε πολύ χαμηλότερη η οποία εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ως εξής:

- Καταναλωτικά Δάνεια \Rightarrow 4% της αξίας τους
- Στεγαστικά Δάνεια \Rightarrow 30% της αξίας τους
- ΜΜΕ \Rightarrow 27,5% της αξίας τους
- Πολύ μικρών επιχειρήσεων \Rightarrow 22,5% της αξίας τους
- Ναυτιλιακά \Rightarrow 30% της αξίας τους

Το SPV αφού ολοκληρώσει την αγορά των προϊόντων αυτών θα πραγματοποιήσει μια χαρτογράφηση τους και ανάλογα με το ρίσκο που θα προκύπτει θα τα τιτλοποιήσει εκδίδοντας ομόλογα 3 κατηγοριών όπως περιγράφονται στην παρακάτω εικόνα:

Εικόνα 4

Πως λειτουργεί το SPV

Πηγή: Η Καθημερινή, Οι 3 στόχοι του σχεδίου μείωσης των κόκκινων δανείων της ΤτΕ

Η τιμή πώλησης των προϊόντων στο SPV δεν θα καθορίσει τη βιωσιμότητα καθώς η ίδια η δομή του μαρτυρά έναν ανθεκτικό μηχανισμό. Παρόλα αυτά θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην περαιτέρω θετική πορεία της τράπεζας που θα μεταφέρει εκεί το χαρτοφυλάκιο της. Αν λοιπόν πωληθούν σε υψηλές τιμές τότε πιθανά δεν θα απαιτηθεί στο μέλλον μια νέα ανακεφαλαιοποίησή της αφού τη διαφορά θα μπορέσει να την καλύψει πιθανά από τις αγορές.

Τα Senior Class Notes (υψηλής διαβάθμισης) θα συμπεριληφθούν στους ισολογισμούς των τραπεζών ενώ τα υπόλοιπα θα πουληθούν σε επενδυτές⁹¹. Η διαχείρισή τους θα περάσει σε εταιρείες που θα αναλάβουν την είσπραξή τους και η διαφορά που θα προκύψει θα καταβληθεί από το κράτος είτε με μετρητά είτε με εγγυήσεις και ομόλογα.

Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι το SPV έχει κάποια σχέση με μια «bad bank». Οι διαφορές τους είναι μεγάλες και είναι αυτές που αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα του οχήματος ειδικού σκοπού, αφού μοναδικός σκοπός του είναι η τιτλοποίηση των ΜΕΔ, και όχι η απλή μεταφορά του προβλήματος εκτός του ισολογισμού της τράπεζας. Η «bad bank» αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου το προβληματικό χαρτοφυλάκιο συμπεριλαμβανομένης και της περιουσίας που το ακολουθεί και ως εκ τούτου καλείται να

⁹¹ Τζώρτζη Ευγενία, 2018, Οι 3 στόχοι του σχεδίου μείωσης των κόκκινων δανείων της ΤτΕ, Η Καθημερινή

ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της διαχείρισής της. Επιπλέον ενώ το SPV συνδράμει στην εξυγίανση και άρα δεν ελλοχεύει ο κίνδυνος πτώχευσης, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τη «bad bank» η οποία εμφανίζει υψηλό ρίσκο⁹².

4.3.2. Κρατικές Πρωτοβουλίες

Ο μηχανισμός αυτός, που περιεγράφηκε παραπάνω, θα βοηθήσει τα τραπεζικά ιδρύματα να ξεφύγουν από τα προβλήματα που τους δημιουργεί η συγκέντρωση των ΜΕΔ στο χαρτοφυλάκιο τους. Είναι όμως αναγκαίο το κράτος να παρέμβει και να βρει έναν τρόπο να βοηθήσει και τους πολίτες που έχουν εμπλακεί στο φαύλο κύκλο της υπερβολικής δανειοδότησης. Άλλωστε τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι ένα θέμα που αφορά και τις τράπεζες και τους πολίτες και άρα θα πρέπει να βρεθούν λύσεις που εξυπηρετούν και τα 2 μέρη.

Συνοψίζοντας τις πρωτοβουλίες που έχει έως τώρα λάβει το Ελληνικό κράτος για να προστατεύσει και να βοηθήσει τους δανειολήπτες να ανταποκριθούν στο πρόβλημα που τους έχει δημιουργήσει η υπερβολική δανειοδότηση την τελευταία δεκαετία, προκύπτουν οι εξής βασικές δράσεις:

- ✓ Ν.3758/2009- Εταιρείες Ενημέρωσης Οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ν.3869/2010- Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ν.4224/2013- Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, Αξιοποίηση Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις.
- ✓ Ν.4469/2017- Εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων και άλλες διατάξεις.
- ✓ Ίδρυση Ε.Γ.Δ.Ι.Χ. με το Ν. 4389/2016.

Πέραν αυτών, η σημασία των οποίων δεν μπορεί να αγνοηθεί είτε η εφαρμογή τους κρίθηκε επιτυχής είτε όχι, είναι ανάγκη σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον

⁹² Το όχημα ειδικού σκοπού (SPV) ως μηχανισμός ελάφρυνσης του ενεργητικού των τραπεζών μέσω τιτλοποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 38, 2019, σσ. 66-85

το κράτος να αναλάβει περαιτέρω πρωτοβουλίες. Ήδη με τη ψήφιση του Ν. 4605/2019 -Μέρος Ζ- Πρόγραμμα Επιδότησης Αποπληρωμής Στεγαστικών και Επιχειρηματικών Δανείων με Υποθήκη σε Κύρια Κατοικία γίνονται βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον το κράτος έχοντας την εμπειρία του ν.3869/2010, δημιούργησε ένα πλαίσιο τόσο αυστηρό, ώστε να μην μπορέσουν οι στρατηγικοί κακοπληρωτές να το χρησιμοποιήσουν ως καταφύγιο και να προστατευτούν οι άνθρωποι εκείνοι που πραγματικά το έχουν ανάγκη. Συγκεκριμένα υπολογίζεται ότι αυτοί που βρήκαν καταφύγιο αποτελούν το 25% των αιτούντων προστασία.

Σύμφωνα με το κείμενο του νόμου⁹³ δίνεται η δυνατότητα στους δανειολήπτες προστασίας της πρώτης κατοικίας τους, είτε πρόκειται για φυσικά πρόσωπα είτε για επιχειρηματίες που δανειοδοτήθηκαν προσφέροντας ως εμπράγματα εξασφάλιση την κύρια κατοικία τους. Εφόσον λοιπόν δημιούργησαν οφειλές ως την 31 Δεκεμβρίου 2018 και πληρούν 5 βασικά κριτήρια σωρευτικά, που αναφέρονται παρακάτω, μπορούν να κάνουν χρήση των διατάξεών του.

1. Το υπόλοιπο της οφειλής, συμπεριλαμβανομένων και των τόκων δεν θα πρέπει να ξεπερνάει τις 130.000€ ανά πιστωτή ή τις 100.000€ ανά πιστωτή αν στις οφειλές αυτές περιλαμβάνονται επιχειρηματικά δάνεια.
2. Η αξία της κύριας κατοικίας, για την οποία ζητείται η δεν υπερβαίνει τα 175.000 ευρώ, αν συμπεριλαμβάνονται επιχειρηματικά δάνεια, και τα 250.000 ευρώ αν αυτές προκύπτουν από αμιγώς στεγαστικά δάνεια.
3. Το συνολικό εισόδημα δανειολήπτη που προσφεύγει στις διατάξεις του νόμου δεν υπερβαίνει τα 12.500 ευρώ, ποσό που προσαυξάνεται κατά 8.500 ευρώ για τον σύζυγο (σύνολο 21.000€) και 5.000 ευρώ για κάθε εξαρτώμενο μέλος με μέγιστο αριθμό τα 3 προστατευόμενα μέλη.
4. Η συνολική οικογενειακή περιουσία, πέραν της πρώτης κατοικίας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 20.000 ευρώ, ενώ η αξία των μεταφορικών μέσων τα 80.000 ευρώ .
5. Οι καταθέσεις του δανειολήπτη και των μελών της οικογένειας (σύζυγος και προστετευόμενα μέλη) δεν θα πρέπει να ξεπερνούν τις 15.000€.

⁹³ ΦΕΚ 52/ 1-4-2019, Νόμος 4605/2019 -Μέρος Ζ- Πρόγραμμα Επιδότησης Αποπληρωμής Στεγαστικών και Επιχειρηματικών Δανείων με Υποθήκη σε Κύρια Κατοικία

Επιπλέον των παραπάνω κριτηρίων εξαιρούνται του νόμου όσοι έχουν λάβει απορριπτική απόφαση από τις διατάξεις του ν.3869/2010 για υπερχρέωση με δόλιο τρόπο ή λόγω επαρκούς περιουσίας ή αν απλά εξέπεσε του νόμου.

Οι αιτήσεις όσων επιθυμούν την ένταξη τους στο νέο νόμο θα υποβάλλονται σε μία πλατφόρμα που θα δημιουργηθεί στην Ειδική Γραμματεία Ιδιωτικού Χρέους η οποία θα συνδέεται απευθείας με την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων όπου θα συμπληρώνονται όλα τα οικονομικά στοιχεία του αιτούντα. Αν ο οφειλέτης περάσει τον πρωτογενή έλεγχο που σχετίζεται με τα βασικά οικονομικά κριτήρια, τότε η συνεξετάζοντας τα εισοδήματά τους και την περιουσιακή του κατάσταση τράπεζα θα προβαίνει στην εκπόνηση σχεδίου ρύθμισης που θα έχει τους εξής βασικούς άξονες:

- ✓ Δυνατότητα αποπληρωμής έως και 25 χρόνια.
- ✓ Επιτόκιο σταθερό 2%+ euribor.
- ✓ Δυνατότητα μείωσης της προς ρύθμιση οφειλής ως το 120% της εμπορικής αξίας του ακινήτου αν την ξεπερνά . Αν δηλαδή η οφειλή είναι 120.000 ευρώ και η εμπορική αξία του ακινήτου είναι 80.000 ευρώ τότε διαγράφεται ποσό έως και 24.000 ευρώ.

Εξαιτίας του τρόπου που έχει δομηθεί η διαδικασία υποβολής των αιτήσεων, επιτυγχάνεται κάτι πολύ σημαντικό που θα βοηθήσει στο ξεκαθάρισμα του πελατολογίου των τραπεζών. Αυτό είναι το γεγονός ότι «ανοίγουν» τα οικονομικά στοιχεία των δανειοληπτών. Η ΑΑΔΕ θα συμπληρώνει αυτόματα τα οικονομικά τους δεδομένα και πλέον οι οφειλέτες που έχουν την οικονομική δυνατότητα δεν θα μπορούν να κρυφτούν από τους πιστωτές τους. Τυχόν πρακτικές που ακολουθούσαν μεταφέροντας τις καταθέσεις τους σε άλλο τραπεζικό ίδρυμα που δεν είχαν οφειλές, για να μην κινδυνεύσουν θα πάψουν να ευδοκιμούν. Με αυτό τον τρόπο θα αναγκαστούν να συνεργαστούν με τους πιστωτές καθώς πλέον ούτε να ενταχθούν στις διατάξεις του ν.3869/2010 θα μπορούν αλλά και δεν θα μπορούν να επικαλεστούν καμία αδυναμία πληρωμής κατά τυχόν διαπραγματεύσή τους με την τράπεζα για ρύθμιση της οφειλής τους. Επιπλέον οι μελλοντικές διαπραγματεύσεις με στρατηγικούς κακοπληρωτές θα γίνονται σε άλλη βάση και θα συνυπολογίζονται οι πραγματικές οικονομικές τους δυνατότητες με αποτέλεσμα να επιτύχουν άμεσες εξοφλήσεις και υγιής αναχρηματοδοτήσεις οφειλών. Πέραν της καλύτερης χαρτογράφησης του χαρτοφυλακίου τους οι τράπεζες μέσω αυτού θα μπορέσουν να καθησυχάσουν και τους πελάτες με υγιή δάνεια ότι δεν αδικούνται αλλά αντίθετα κάθε στρατηγικός κακοπληρωτής εντοπίζεται και βρίσκεται μπρος των ευθυνών του.

Όμως η καινοτομία αυτής της πρωτοβουλίας είναι ότι, πέραν του γεγονότος ότι υποχρεώνονται οι τράπεζες και οφειλέτες να συνεργαστούν, το ίδιο το δημόσιο θα συνεισφέρει σε αυτή την προσπάθεια διευθέτησης των οφειλών καταβάλλοντας μέρος της μηνιαίας δόσης που θα προκύψει. Παρόλα αυτά και πάλι εμφανίζεται μια γκρίζα ζώνη που θίγει την ίδια τη διαδικασία. Ο νομοθέτης προβλέπει ότι ακόμη και αν ο δανειολήπτης είναι συνεπής στην καταβολή του τμήματος της δόσης που του αναλογεί, αλλά δεν είναι το Δημόσιο, τότε ο αιτούντας κινδυνεύει με έκπτωση από τη ρύθμιση, όταν συμπληρωθούν ληξιπρόθεσμες δόσεις 9 μηνών. Στο σημείο αυτό εγείρεται ένα εύλογο ερώτημα που σχετίζεται με την ελληνική γραφειοκρατία. Αν λοιπόν όλα έχουν γίνει σωστά από τα 2 μέρη (πιστωτής – οφειλέτης) και η δόση που αντιστοιχεί στο Δημόσιο δεν εκταμιευθεί και καταβληθεί γιατί μπορεί να εκκρεμεί ένα εσωτερικό γραφειοκρατικό θέμα (π.χ. αλλαγή διοίκησης της αρμόδιας υπηρεσίας), οι συνέπειες θα βαρύνουν πάλι το αδύναμο μέρος, δηλαδή τον δανειολήπτη που ψάχνει μια λύση. Γνωρίζοντας τη δυσκαμψία του Δημοσίου Τομέα, μια τέτοια περίπτωση είναι πολύ πιθανή και το αποτέλεσμα αυτού θα πυρπολήσει όλο το εγχείρημα.

Για αυτούς που έχουν υποβάλει αίτηση για υπαγωγή στο ν. 3869/2010 και εκκρεμεί η εκδίκαση της, θα πρέπει να προηγηθεί η αίτηση τους στην πλατφόρμα ώστε να διαπιστωθεί εάν πληρούν τα υφιστάμενα κριτήρια ένταξης με σκοπό να διαπιστωθεί πρωτογενώς αν πληρούν τα κριτήρια και να μην συνεχίσουν στη δικαστική προστασία. Ακόμη όμως και αν τα πληροί και έχει δικαίωμα να συνεχίσει καλείται πλέον να καταβάλει το 30% της τελευταίας ενήμερης δόσης μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσής του, έναντι του 10% που ισχύει ως σήμερα⁹⁴.

Αν και διαπιστώνονται κενά στο νομοθέτημα, η πρόθεση είναι πράγματι να βρεθεί η χρυσή τομή και να ενταχθούν περίπου 170.000 δανειολήπτες συνολικής οφειλής 10 δισ. Ευρώ, οι οποίοι αποτελούν περίπου το 40% των δανειοληπτών που έχουν οφειλές με εξασφάλιση την πρώτη κατοικία τους. Επιπλέον το αυστηρό πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί έχει ως σκοπό την προστασία αυτών που πραγματικά το έχουν ανάγκη και να απομονώσει τους στρατηγικούς κακοπληρωτές που κρύβονται πίσω από τις προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις. Παρόλα αυτά δεν γίνεται και πάλι πρόβλεψη για ενδεχόμενη «μόλυνση» του υγιούς χαρτοφυλακίου υποθέσεων που ασφαίζονται με ακίνητα. Οι ήδη ενήμεροι δανειολήπτες που κατάφεραν να παραμείνουν συνεπείς σε ένα περιβάλλον οικονομικής δυσπραγίας όχι μόνο δεν επιβραβεύονται αλλά θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αδικούνται όταν ανεξάρτητα με τη σημερινή αξία του ακινήτου τους εκείνοι πληρώνουν το σύνολο του δανείου τους.

⁹⁴ Ευγενία Τζώρτζη, 2019, Το νέο καθεστώς προστασίας πρώτης κατοικίας, Η Καθημερινή

Ένα ακόμη πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι στην Ελλάδα οι αντικειμενικές αξίες των ακινήτων, δεδομένου ότι απουσιάζει μια ενημερωμένη και αξιόπιστη βάση δεδομένων αξιών. Έτσι κατά τη διαδικασία της αυτόματης επιλογής ένταξης του δανειολήπτη στις διατάξεις του νόμου, όπου χρησιμοποιείται η αντικειμενική αξία, κινδυνεύουν να παρατηρηθούν αστοχίες και αδικίες. Άλλωστε η δημιουργία μιας τέτοιας βάσης θα εξυπηρετήσει και άλλους σκοπούς, κυρίως φορολογικούς, προς διευκόλυνση των αρμόδιων αρχών.

Πέραν των παραπάνω ο νόμος αυτός σε συνδυασμό με τη δυνατότητα προσφυγής στο δικαστήριο και όλο το υπόλοιπο νομοθετικό πλαίσιο που έχει στήσει το κράτος γύρω από την προστασία των δανειοληπτών, αποτελεί ένα δαιδαλώδες τοπίο για τον απλό πολίτη. Αν λοιπόν ένας δανειολήπτης έχει οφειλές από ατομική επιχείρηση που δεν έχει παύσει τις εργασίες της, οφειλές σε ΔΕΚΟ και εφορία και έστω ένα στεγαστικό δάνειο χωρίς δεν μπορεί να επιλέξει ποιος νόμος τον συμφέρει. Και αν η απάντηση φαντάζει εύκολη, δηλαδή ότι θα πρέπει να ενταχθεί Εξωδικαστικό Μηχανισμό Ρύθμισης Οφειλών επιχειρήσεων, δεν είναι. Αυτό συμβαίνει γιατί η επιχείρηση μπορεί να μην έχει ικανό κύκλο εργασιών από όπου να εμφανίζεται ξεκάθαρα η μελλοντική της ευρωστία. Επιπλέον το κόστος συγκέντρωσης των απαιτούμενων είναι απαγορευτικό για πολλούς επιχειρηματίες που δυσκολεύονται σε περίοδο κρίσης να διατηρήσουν την επιχείρησή τους. Για παράδειγμα, απαιτείται η κατάθεση ολόκληρης μελέτης κατά την οποία θα πρέπει να αναλυθούν οι λόγοι που οδήγησαν την επιχείρηση στην οικονομική του αδυναμία και στην ίδια να παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο όπου θα αποτυπώνονται οι προοπτικές που διαθέτει η επιχείρησή. Ευνόητο είναι ότι μια τέτοια μελέτη μπορεί να κοστίζει χιλιάδες ευρώ, ποσό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη άλλων αναγκών.

4.4 Ενισχύοντας τη διαμεσολάβηση και άλλες λύσεις

Πλατφόρμα-Φίλτρο δανειοληπτών

Σε συνέχεια όλων των παραπάνω και δεδομένου λοιπόν ότι το κράτος επιθυμεί να συνδράμει καθοριστικά στη λύση των ληξιπρόθεσμων δανείων, όπως φαίνεται και από την απόφαση της στον πιο πρόσφατο νόμο να συμμετάσχει καταβάλλοντας μέρος της δόσης που θα προκύψει, θα έπρεπε να βοηθήσει τους δανειολήπτες να ανταποκριθούν και στο κόστος συγκέντρωσης αυτών των δικαιολογητικών. Σε καμία περίπτωση βέβαια αυτό δεν θα πρέπει να γίνει άκριτα.

Έτσι η πλατφόρμα που θα χρησιμοποιηθεί στην εφαρμογή του νόμου 4605/2019 μπορεί να αποτελέσει το γενικότερο φίλτρο σε όλη τη δεξαμενή των δανειοληπτών. Εφόσον δημιουργηθεί θα μπορούσε να προσαρμοστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να υποχρεώνει όλους όσους επιθυμούν οποιαδήποτε προστασία να υποβάλλουν πρώτα τα στοιχεία τους εκεί ώστε να διαπιστωθεί αυτόματα ότι δικαιούνται την ένταξή τους σε κάποιον από τους σχετικούς νόμους. Με τον τρόπο αυτό θα εντοπιστούν άμεσα οι στρατηγικοί κακοπληρωτές και θα αποσυμφορηθούν όλες οι διαδικασίες που έχουν ως τώρα σχεδιαστεί, αφού θα αποκλείονται αυτόματα. Επιπλέον το αποτέλεσμα που θα προκύπτει θα μπορούσε, με κάποια κρυπτογράφηση ώστε να μην παραβιάζονται τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών να κοινοποιείται στις τράπεζες ανεξάρτητα αν θα γίνει χρήση κάποιων εκ των νόμων από τους δανειολήπτες. Αυτή η πρακτική θα βοηθήσει τα τραπεζικά στελέχη να προτείνουν κατάλληλες και δίκαιες λύσεις στους οφειλέτες ανάλογα με την πραγματική τους οικονομική δυνατότητα.

Επιπρόσθετα αυτή η πρακτική θα βοηθήσει το κράτος να ασκήσει ένα είδος εποπτείας στα τραπεζικά ιδρύματα και στο πελατολόγιο που προτείνουν ρυθμίσεις. Θα μπορεί αντλώντας τα στοιχεία των επιλέξιμων από την πλατφόρμα αυτή να τα συγκρίνει με τα προγράμματα ρυθμίσεων οφειλών που δίνουν οι τράπεζες και να διαπιστωθεί αν πράγματι λειτούργησαν με γνώμονα την κοινωνική τους ευθύνη ή όχι. Ως εκ τούτου οι ίδιοι οι δανειολήπτες που με τον καιρό έχασαν την εμπιστοσύνη τους στους πιστωτές τους θα μπορούν να είναι βέβαιοι ότι τους προτάθηκε μια δίκαιη λύση απογυμνωμένη από συμφέροντα.

Στους οφειλέτες λοιπόν αυτούς που θα κριθεί μέσω της πλατφόρμας ότι παρουσιάζουν αντικειμενική αδυναμία πληρωμής, θα πρέπει το κράτος να συνδράμει οικονομικά ώστε να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά που θα τους επιτρέψουν μια καλύτερη διαπραγμάτευση με την τράπεζα-πιστωτή. Η παροχή αυτή σε συνδυασμό με την πρόθεση του κράτους να συμβάλει ακόμα και στη μηνιαία δόση θα προσφέρει άμεσα μια ανάσα στους οφειλέτες, ενώ παράλληλα θα διευκολύνει την ίδια τις ίδιες τις διαδικασίες που σκοντάφτουν στα κόστη αυτά.

Περαιτέρω αναμόρφωση του ν.3869/2010

Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι ο διάσημος νόμος Κατσέλη πραγματοποίησε μια βαθιά τομή στην τραπεζική αγορά και στην κοινωνία γενικότερα. Η κατάργησή του ενδεχομένως να μην διορθώσει την προβληματική κατάσταση που έχει σήμερα δημιουργηθεί αλλά ενδεχομένως να την οξύνει. Οι δανειολήπτες που ζητούν λύσεις στο

πρόβλημα της υπερχρέωσης δεν είναι μόνο επιχειρηματίες που εντάσσονται στην εξωδικαστική λύση ή νοικοκυριά που έχουν μόλις μία κατοικία. Στη χώρα μας ιδιαίτερα οι πολίτες συνήθως διαθέτουν τουλάχιστον ένα επιπλέον ακίνητο χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι αυτό είναι πολυτελές και οι ίδιοι πλούσιοι. Συνήθως πρόκειται για ακίνητα στους τόπους καταγωγής τους η αξία των οποίων δεν καλύπτουν τις οφειλές τους και άρα η ρευστοποίησή τους δεν αποτελεί λύση ούτε στο πρόβλημα των τραπεζών. Θα ήταν χρήσιμο λοιπόν ο νόμος 3869/2010 να αναμορφωθεί κατάλληλα ώστε να καλύπτει περισσότερους δανειολήπτες που τον έχουν ανάγκη και σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες νομοθετικές ρυθμίσεις να αποτελούν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο κρατικής πρωτοβουλίας.

Πάντα κάνοντας χρήση της πλατφόρμας-φίλτρο θα πρέπει οι πολίτες που δεν εμφανίζουν κρυφά εισοδήματα να μπορούν να προσφύγουν στις διατάξεις του νόμου, ο οποίος όμως θα πρέπει να χωριστεί σε 3 κατηγορίες:

- Υποθέσεις οφειλετών χωρίς περιουσιακά στοιχεία.
- Υποθέσεις οφειλετών με μοναδικό περιουσιακό στοιχείο την κύρια κατοικία τους.
- Υποθέσεις οφειλετών με επιπλέον περιουσιακά στοιχεία πέραν της κύριας κατοικίας τους.

Η κατηγοριοποίηση αυτή θα βοηθήσει αφενός τα δικαστήρια να χαρτογραφήσουν καλύτερα τις υποθέσεις και να τις προτεραιοποιήσουν ακόμα, καθώς ανάλογα με την κατηγορία που ανήκει προκύπτει και το επείγον της κατάστασης οπότε θα μπορούν να ορίζουν τις σχετικές δικασίμους ανάλογα με την ανάγκη αυτή. Για παράδειγμα όπου υφίσταται ακίνητη περιουσία αντί να προγραμματίζονται μακρινές δικάσιμοι και να απαιτείται η αίτηση προσωρινής διαταγής, δηλαδή ενός ακόμα δικαστηρίου, θα μπορεί να ορίζεται το κύριο δικαστήριο σύντομα, στην ημερομηνία που θα συζητούνταν το ενδιάμεσο δικαστήριο. Άλλωστε δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι όλες οι πλευρές έχουν συμφέρον να επισπευσθεί η διαδικασία όπου υφίσταται ακίνητη περιουσία. Έτσι αποφεύγονται περιττά έξοδα από όλες τις πλευρές και επιταχύνονται όλες οι ενέργειες.

Αν και στο νόμο Κατσέλη προβλέπεται η εκποίηση περιουσίας στις περιπτώσεις όπου υφίστανται ακίνητα πέραν της πρώτης κατοικίας, πρακτικά αυτό δεν έχει εφαρμοστεί επιτυχώς. Για τους δανειολήπτες αυτούς που εντάσσονται στην Τρίτη κατηγορία θα πρέπει να διαμορφωθεί μια σύντομη και ολοκληρωμένη λύση. Εφόσον η πλατφόρμα αποδείξει ότι δεν διαθέτουν κρυφά εισοδήματα, θα πρέπει με τη συνδρομή του κράτους να γίνεται εντός 1 μήνα εκτίμηση στο ύψος της εμπορικής τους αξίας όλων των ακινήτων και αμέσως το δικαστήριο να

αποφανθεί ποια από αυτά πρέπει να εκποιηθούν και κατόπιν να ορίζει εκπρόσωπο ο οποίος θα φροντίσει για την άμεση ρευστοποίησή τους εντός 6 μηνών. Στην περίπτωση που αυτά δεν εκποιηθούν θα πρέπει να μπορούν οι πιστωτές να τα αγοράσουν και να τα διαθέσουν κατόπιν οι ίδιοι όπως επιθυμούν. Η όλη διαδικασία θα πρέπει εκ του νόμου να διαρκεί το μέγιστο 8 μήνες ώστε να λύνεται άμεσα το πρόβλημα.

Τελευταίας προτεραιότητας θα πρέπει να είναι οι υποθέσεις πελατών χωρίς ακίνητη περιουσία, όχι γιατί δεν πρέπει να διευθετηθούν αλλά γιατί η επίλυσή τους είναι εκ των πραγμάτων ευκολότερη και εξαρτάται αποκλειστικά από την οικονομική δυνατότητα του δανειολήπτη ως προς το ποσό που θα μπορεί να καταβάλλει και θα οριστεί από το αρμόδιο δικαστήριο.

Στην εύλογη ερώτηση αν τα Ελληνικά Ειρηνοδικεία μπορούν να σηκώσουν το βάρος αυτού του σχεδιασμού, η απάντηση είναι ότι και πάλι το κράτος θα πρέπει να αναλάβει την πρωτοβουλία να προκηρύξει νέες θέσεις δικαστών και να δώσει τους κατάλληλους πόρους ώστε να δημιουργηθούν τμήματα που θα ασχολούνται μόνο με αυτές τις υποθέσεις. Επιπλέον θα πρέπει να χρηματοδοτήσει-πριμοδοτήσει την εξειδίκευση και τη συνεχή εκπαίδευση των δικαστών που θα κληθούν να αποφασίσουν για τις υποθέσεις αυτές που έχουν κοινωνική και οικονομική προέκταση. Ως εκ τούτου η ισχυρή παρουσία του κρατικού μηχανισμού κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να επιτύχει μια τέτοια αναμόρφωση.

Οι παραπάνω διορθώσεις θα καλύψουν μεγαλύτερο τμήμα δανειοληπτών και θα απομονώσουν τους στρατηγικούς κακοπληρωτές που θα αποκλειστούν εξ αρχής από την πλατφόρμα-φίλτρο. Αντίθετα η κατάργηση του νόμου θα στερήσει από τους δανειολήπτες περισσότερες ευκαιρίες διευθέτησης της οφειλής τους μέσω του κράτους.

Σε ότι αφορά τις τράπεζες, μια τέτοια αλλαγή στις διατάξεις του νόμου θα βοηθήσει στη γρήγορη διεκπεραίωση των εκκρεμοτήτων που δημιουργούν οι δικαστικές διαδικασίες και θα μπορέσουν και οι ίδιες να σχεδιάσουν τις κατάλληλες που ταιριάζουν στο προφίλ αυτών των κατηγοριών υποθέσεων και να τις προτείνουν κατά την ακροαματική διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση η σύμπτυξη των χρονοδιαγραμμάτων που προτείνεται παραπάνω μόνο βοήθεια μπορούν να προσφέρουν στη γρήγορη επίλυση της δικαστικής διαφοράς και γενικότερα στο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η διαμεσολάβηση ως αρωγός

Όπως περιεγράφηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, στην Ελλάδα από το 2010 με το ν.3898 εισήχθη η έννοια της διαμεσολάβησης η οποία αναθεωρήθηκε το 2018 με το ν.4512 ώστε να μπορέσει να εφαρμοστεί σε περισσότερες περιπτώσεις όπου υφίστανται διενέξεις. Η ύπαρξη ενός τρίτου προσώπου με αντικειμενική θέση στην οποιαδήποτε διαφορά μπορεί να δώσει λύσεις και κατευθύνσεις εκεί που η συνεννόηση των μερών αποτυγχάνει. Δυστυχώς όμως ούτε έχει ακόμα εφαρμοστεί σε μεγάλη έκταση αλλά και η σημασία της δεν έχει αναδειχθεί όπως έπρεπε. Στη χώρα μας ο θεσμός δεν έχει αφομοιωθεί στη νοοτροπία των πολιτών και η ύπαρξή του θεωρείται βάρος ή απλά μια ακόμα διαδικασία που απαιτεί κόστος. Η πραγματικότητα όμως είναι τελείως διαφορετική. Αν και ο διαμεσολαβητής μέσω του ρόλου του δεν μπορεί να υποχρεώσει τα μέρη σε μία συγκεκριμένη λύση με δεσμευτικό χαρακτήρα, μπορεί εντούτοις να ανοίξει το δρόμο της συνεργασίας και να δώσει τις κατάλληλες κατευθύνσεις. Ιδιαίτερα στο πεδίο των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η διαμεσολάβηση μπορεί να δώσει λύσεις εκεί που οι αυστηρές διαδικασίες που ακολουθούν οι τράπεζες ή τα δικαστήρια σκοντάφτουν.

Για παράδειγμα σε ότι αφορά τις απλές διαπραγματεύσεις που γίνονται στα πλαίσια ρύθμισης των οφειλών εξωδικαστικά η παρουσία του διαμεσολαβητή θα μπορούσε να προσφέρει πραγματική λύση. Εξετάζοντας τα συμφέροντα και των δύο πλευρών, τις οικονομικές δυνατότητες του δανειολήπτη, την αξία της εμπράγματης εξασφάλισης, όπου υφίσταται, αλλά τις δυνατότητες που έχει η τράπεζα καθώς καλείται με την αναχρηματοδότηση ενός προϊόντος να δεσμεύσει κεφάλαια για περισσότερο καιρό από ότι είχε αρχικά προγραμματίσει μπορεί να συστήσει μια ενδιάμεση λύση. Αν αναλογιστεί κανείς λοιπόν ότι συχνά οι ρυθμίσεις δεν είναι βιώσιμες και καταλήγουν και πάλι σε ληξιπρόθεσμες οφειλές μπορεί να αντιληφθεί ότι το πρόβλημα έγκειται στο ότι η κάθε πλευρά δεν εξετάζει διεξοδικά τις δυνατότητες της άλλης. Το μόνο ζητούμενο και για τους δύο είναι να κλείσουν γρήγορα την εκκρεμότητα που έχουν και έτσι δεν εξετάζουν σε βάθος τη μελλοντική δυνατότητα του διακανονισμού στον οποίο συμφωνούν. Η ύπαρξη ενός τρίτου ανεξάρτητου μέρους μπορεί να εξετάσει όλα τα παραπάνω απαλλαγμένο από οποιαδήποτε συμφέροντα και να συστήσει την κατάλληλη λύση που θα καλύπτει τις απαιτήσεις των μερών και θα συγκλίνουν στην πραγματική τους δυνατότητα. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να επιτευχθούν βιώσιμες λύσεις που θα λύσουν δια παντός το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η παρουσία της διαμεσολάβησης στα πρώτα στάδια διαπραγμάτευσης ενός οφειλέτη με τον πιστωτή θα πρέπει να γίνει υποχρεωτική προκειμένου έτσι να διαπιστώνεται αν

υφίσταται δυνατότητα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς τους. Άλλωστε το κάθε δάνειο αποτελεί μια ξεχωριστή και μοναδική υπόθεση όπου ο κάθε αντισυμβαλλόμενος παρουσιάζει διαφορετικό προφίλ.

Ακολουθώντας αυτή την τακτική τα οφέλη είναι πολλά. Αρχικά οι διακανονισμοί που θα συμφωνηθούν θα είναι βιώσιμοι και δύσκολα θα ξαναοδηγήσουν σε καθυστερημένες οφειλές. Επιπλέον για τις περιπτώσεις που δεν θα βρεθεί λύση παρουσία του διαμεσολαβητή, οι τράπεζες θα μπορούν εκ των προτέρων να γνωρίζουν αν αυτές δεν διεκπεραιώθηκαν γιατί το άλλο μέρος απλά διαφωνεί αλλά παρόλα αυτά έχει την οικονομική ικανότητα να ανταπεξέλθει. Έτσι θα μπορούν να επισπεύσουν τις ενέργειες αναγκαστικής είσπραξης των οφειλών τους χωρίς να χρονοτριβούν στην διερεύνηση των υποθέσεων ώστε να καταλήξουν σε αυτό το αποτέλεσμα όπως γίνεται σήμερα. Πέρα από αυτό αν η διαμεσολάβηση αποτύχει γιατί πράγματι κανένα μέρος δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα προτεινόμενα τότε θα μπορούν να προσφύγουν σε κάποιον εκ των νόμων που έχει θεσπίσει το κράτος για τη διευθέτηση αυτών των διαφορών (ν.3869/2010, ν.4605/2019, ν.4469/2017). Στην περίπτωση αυτή το πρακτικό του διαμεσολαβητή θα μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη νέα διαπραγμάτευση που θα γίνει στα πλαίσια των νόμων αυτών και να κάνει τη διαδικασία που ακολουθείται σε κάθε περίπτωση πιο σύντομη και το αποτέλεσμα αυτής θα είναι πιο στοχευμένο.

Μείζον θέμα όμως για όσους εντάσσονται στην τελευταία κατηγορία είναι το κόστος που συνοδεύει το θεσμό της διαμεσολάβησης. Στο σημείο αυτό το κράτος θεσπίζοντας κάποια κριτήρια μπορεί και πάλι να συνδράμει. Θα μπορούσε λοιπόν να επιδοτήσει μέρος της αμοιβής του διαμεσολαβητή ώστε να βοηθήσει όλες τις ομάδες να έχουν πρόσβαση σε αυτή τη δυνατότητα. Μια ακόμα λύση είναι να κινητροδοτήσει τους ήδη κρατικούς λειτουργούς ώστε να λάβουν την απαραίτητη διαπίστευση και κατόπιν να συνδράμουν ως διαμεσολαβητές από τη θέση ευθύνης τους. Ιδανικά θα πρέπει να συσταθεί ξεχωριστή υπηρεσία που θα παρέχει κρατικούς υπαλλήλους- διαμεσολαβητές υπό την αιγίδα των Υπουργείων Οικονομικών και Δικαιοσύνης. Για ένα τέτοιο εγχείρημα πιθανότατα δεν απαιτείται επιπλέον προσωπικό και ως εκ τούτου δεν θα επιβαρυνθεί σημαντικά ο κρατικός προϋπολογισμός. Αντίθετα θα δημιουργηθεί μια υπηρεσία με καταρτισμένους υπαλλήλους που θα μπορούν να προσφεύγουν για συμβουλές στα αρμόδια υπουργεία και παράλληλα να εξυπηρετήσουν το έργο αυτό που θα βοηθήσει αφενός χιλιάδες δανειολήπτες και αφετέρου θα βοηθήσουν τις τράπεζες να αποκτήσουν μια καλύτερη και πιο αντικειμενική σκοπιά του χαρτοφυλακίου τους και έτσι να καταλήξουν στις καλύτερες δυνατές λύσεις.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όσα περιεγράφηκαν στην παρούσα εργασία, η ύπαρξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων στην ελληνική αγορά είναι ένα θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με ψυχραιμία εξετάζοντας όλες τις πλευρές. Κάθε μέρος έχει τρόπους να αμυνθεί και να διεκδικήσει το αποτέλεσμα που θεωρεί εκείνο συμφέρον. Μέσα από τους τρόπους όμως άμυνας που μπορεί να ακολουθήσει η κάθε πλευρά, προκύπτουν μοιραία τρόποι αντίδρασης και άμυνας της άλλης πλευράς. Όλη αυτή η πρακτική έχει οδηγήσει τα τελευταία χρόνια στη διόγκωση του προβλήματος και δεν έχει επέλθει μια ουσιαστική και μόνιμη λύση. Συμπερασματικά η συνεργασία των μερών είναι μονόδρομος και για τους δύο αν πράγματι επιθυμούν μια δίκαιη και βιώσιμη λύση.

Παίρνοντας αυτό ως δεδομένο και καθώς σήμερα προσφέρονται μια σειρά από λύσεις που καλύπτουν κάθε επιθυμία μπορεί να βρεθεί ο κατάλληλος τρόπος διευθέτησης. Σε κάθε βήμα της διαδικασίας αυτής το κράτος πρέπει να σταθεί αρωγός και να συνδράμει με κάθε τρόπο. Ήδη οι πρωτοβουλίες που έχει λάβει τείνουν προς την σωστή κατεύθυνση και κινούνται στον άξονα της κοινωνίας και του πιστωτικού συστήματος, όμως χρειάζονται σίγουρα διορθώσεις και προσθήκες ώστε να βοηθήσει περαιτέρω στην επίλυση του θέματος.

Επιπλέον απαιτείται και από την πλευρά των τραπεζών να λάβουν πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση ώστε να απομονώσουν τους στρατηγικούς κακοπληρωτές, να βοηθήσουν τους έχοντες πραγματική διάθεση συνεργασίας και να διορθώσουν τους ισολογισμούς τους. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν και πάλι να διαθέσουν κεφάλαια στην αγορά και θα βοηθήσουν συνολικά την εγχώρια οικονομία.

Βιβλιογραφία

1. BusinessNews / Ανάπτυξη & Οικονομία. (2019, 4 4). Ανάκτηση από BusinessNews / Ανάπτυξη & Οικονομία: <https://www.businessnews.gr/article/139329/agonoi-oi-perissoteroi-pleistiriamoi-akiniton-2018>
2. Ευγενία, Τ. (2018). Οι 3 στόχοι του σχεδίου μείωσης των κόκκινων δανείων της ΤτΕ. Η Καθημερινή, 1.
3. Μαλλιάρια, Ν. (2018). Οι πέντε «φυλές» των στρατηγικών κακοπληρωτών. Νέα αναβολή για τους φυσικούς πλειστηριασμούς. Η Καθημερινή, 1.
4. Μελά Ν., Μαραγκόπουλου Κ. (2012). ΑΠΟΜΟΧΛΕΥΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ. Αθήνα.
5. Μουζαλας Σ., Παναγόπουλος Γ., Πελετίδης Ι. (2019, 2). Το όχημα ειδικού σκοπού (SPV) ως μηχανισμός ελάφρυνσης του ενεργητικού των τραπεζών μέσω τιτλοποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ», σσ. 66-85.
6. Αρταβάνης Ν., (2019, 3 4). Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/1012786/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/nikolaos-artavanhs-strathgikoi-kakoplhrwtes-roi-oi-einai-kai-poso-mas-kostizoun>
7. Τζώρτζη, Ε. (2019, 4 4). [mononews.gr](https://www.mononews.gr). Ανάκτηση από [mononews.gr](https://www.mononews.gr): <https://www.mononews.gr/trapezes/apothrasinonte-i-stratigiki-kakoplirotetes-ta-kolpa-gia-mploko-stous-plistiriamous>
8. Τζώρτζη, Ε. (2019). Το νέο καθεστώς προστασίας πρώτης κατοικίας. Η Καθημερινή.
9. Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ΦΕΚ 52/1-4-2019. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ.4605,. (2019, 4 1).

Συνολική Βιβλιογραφία

1. Ν.1608/2014 ΑΠ, 1608/2014 ΑΠ (Αρειος Πάγος Ιούλιος 22, 2014).
2. Η Καθημερινή. (2006, 1 28). Ανάκτηση από Η Καθημερινή:
<http://www.kathimerini.gr/240357/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/oi-prosfores-kai-ta-programmata>
3. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3758 - ΦΕΚ Α 68/5-5-2009. (2009, 5 5).
4. olympiakos.org, 2012, [Ηλεκτρονικό] Available at:
<http://www.olympiacos.org/sites/default/files/points2012013.pdf>
5. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2013, 12 31). ΦΕΚ 288 Α/31.12.2013. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4224 Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες επείγουσες διατάξεις.
6. εκποιζω., 2015. εκποιζω. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<https://www.ekpizo.gr/el/%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF-%CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF-%CE%BC%CE%B1%CF%82/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%82-%CE%BF%CF%86%CE%B5%CE%B9%CE%BB%CF%8E%CE%BD>
7. Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ΦΕΚ 5/17.01.2018. (2018, 1 17). Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις. Αθήνα.
8. Αιτιολογική Έκθεση (2018), Ν. 4549/2018 (ΦΕΚ Α' 105/14.06.2018) Διατάξεις για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας Δημοσιονομικών Στόχων και Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2019-2022 και λοιπές διατάξεις. Αθήνα: Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ .
9. *BusinessNews / Ανάπτυξη & Οικονομία*, 2019. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.businessnews.gr/article/139329/agonoi-oi-perissoteroi-pleistirasmoi-akinton-2018>
10. Εφημερίδα της Κυβέρνησης, ΦΕΚ 52/1-4-2019. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ.4605,. (2019, 4 1).
11. <https://www.hba.gr>, χ.χ. <https://www.hba.gr>. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.hba.gr/Eti/default.asp?Menu=11>
12. Anon., χ.χ. *BIPBILHS FINANCIAL SOLUTIONS ΕΠΕ*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://virvilis.gr/banking/maslow-bank-special-9.html>

13. *Κρίθηκαν καταχρηστικοί 14 όροι σε τραπεζικές συμβάσεις.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.taxheaven.gr>
14. Εφημερίδα της Κυβέρνησης, χ.χ. *ΝΟΜΟΣ 5076 της 30 Ιουν./7 Ιουλ. 1931 (ΦΕΚ Α' 186).* s.l.:s.n.
15. *Συμβαση χορήγησης Προσωπικού-Καταναλωτικού Δανείου,Οροι Χορηγησης.* s.l.:Eurobank.
16. Capital.gr, 2019. *Capital.gr.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.capital.gr/oikonomia/3345944/sustithike-i-enosi-etaireion-diaxeirisis-apaitiseon-apo-daneia-kai-pistoseis>
17. Louzis D, Vouldis A. , Metaxas V., 2011. *Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans.* Athens: s.n.
18. <http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi>, 2017. *enikos.gr.* [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.enikos.gr/society/430395/minysi-kata-tou-sorra-gia-egklimatiki-organosi>
19. Louzis D, Vouldis A. , Metaxas V., 2010. *MACROECONOMIC AND BANK-SPECIFIC DETERMINANTS OF NONPERFORMING LOANS IN GREECE: A COMPARATIVE STUDY OF,* Athens: BANK OF GREECE.
20. Standard&Poor's, 2014. *Financial Literacy Around the World,* s.l.: Standard & Poors.
21. Valliant, I., χ.χ. *Forbearance definitions and upcoming work ,* s.l.: s.n.
22. Αθανασάκη, Β., 2018. *Ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων του ν. 4469/2017 μετά τις τροποποιήσεις με το ν. 4549/2018,* Αθήνα: Taxheaven.
23. Αθανασίου Μ., Αλεξανδρόπουλος Α.,Κωστάκου Ν., Μάκαρη Σ., Πανταζής Φ.,Πουρνάρα Κ., 2016. *Υπερχρεωμένοι Οφειλέτες: από τις οφειλές προς τις τράπεζες στις οφειλές προς το δημόσιο.* Αθήνα: Σάκκουλα.
24. Ακουμιανάκης, Ε., 2010. *Η κοινωνία των αναγκών.* p. 1.
25. Βελεσιώτη, Α., 2017. *Μαζικό «κούρεμα» σε κόκκινα δάνεια και κάρτες από τις τράπεζες. Ελεύθερος Τύπος.*
26. Βαρουφάκης Γ., Πατωκός Τ., Τσερκεζής Λ., Κουτσοπέτρος Χ., 2011. *Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011,* Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ.
27. Γ.Προβόπουλος - Χ.Γκόρτσος, 2004. *Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον . Τάσεις και προοπτικές,* Αθήνα: Αντ.Ν.Σάκκουλα - Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.

28. Γαλενιανός, Μ., 2015. *Η Ελληνική Κρίση: Αίτια και Επιπτώσεις*, Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ).
29. Αντωνόπουλος Γ., 2018. *Dikaiologitika News*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/oikonomia/207827/afksimeno-endiaferon-gia-tin-rythmisi-kokkinon-daneion-anamenoun-mesa-stin-epomeni-dietia>
30. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2013, 12 31). ΦΕΚ 288 Α/31.12.2013. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4224 Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες επείγουσες διατάξεις.
31. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016, 9 5). Τροποποίηση της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) 42/30.05.2014, «Πλαίσιο εποπτικών υποχρεώσεων για τη διαχείριση των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων». Αρ. Φύλλου 2779. Αθήνα: Η ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ.
32. Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016, 08 02). ΦΕΚ ' Β 2376/02.08.2016, Αναθεώρηση του κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013. ΦΕΚ ' Β 2376/02.08.2016. Αθήνα.
33. Τράπεζα της Ελλάδος, 2014. *Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος .
34. Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. *Εκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
35. Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. *Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής αριθμ.102/30.8.2016*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
36. Τράπεζα της Ελλάδος, 2018. *Έκθεση για τους Επιχειρησιακούς Στόχους Μη Εξυπηρετούμενων Ανοιγμάτων*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.
37. Ευγενία, Τ., 2018. Οι 3 στόχοι του σχεδίου μείωσης των κόκκινων δανείων της ΤτΕ. *Η Καθημερινή*, ρ. 1.
38. Τέντες Ι., 2017. *Αναγκαστική Εκτέλεση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
39. Μπέης Κ., 2006. *Κατάσχεση κινητών στα χέρια του οφειλέτη*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=3&mid=1096&mnu=1&id=21186>
40. Κασσιμάτης, Α., 2017. Εξαφανίστηκαν 150.000 «κόκκινοι» δανειολήπτες. *Το Πρώτο Θέμα*, ρ. 2.
41. Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, χ.χ. www.efpolis.gr. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.efpolis.gr/en/diasfalisi-oikonomikon-symefronton-katanoloton/xrimatopistotikes-ypireseies/1474-2012-06-08-11-30-06.html>

42. Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, χ.χ. *www.efpolis.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.efpolis.gr/en/diasfalisi-oikonomikon-symefronton-katanaloton/xrimatopistotikes-gypireseies/1474-2012-06-08-11-30-06.html>
43. Καπόπουλος Κ., Ψαράκης Γ., 2017. *ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ: ΤΑ ΤΡΙΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΜΠΛΟΚΗ*, Αθήνα: Γιανათσης-Ψαράκης LAW FIRM.
44. Στεργίου Λ., 2004. *ΤΑ ΝΕΑ GR*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.tanea.gr/news/economy/article/4345166/?iid=2>
[Πρόσβαση 24 6 2018].
45. Ψαλιδόπουλος Μ., 2014. *Η Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος*. Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος- Κέντρο Πολιτισμού Έρευνας & Τεκμηρίωσης.
46. Μαλλιάρα, Ν., 2018. *Ναυτεμπορική*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1296738/strofi-ton-trapezon-sto-irlandiko-protupo>
47. Μαλλιάρα, Ν., 2018. Οι πέντε «φυλές» των στρατηγικών κακοπληρωτών. Νέα αναβολή για τους φυσικούς πλειστηριασμούς. *Η Καθημερινή*, π. 1.
48. Μαλλιάρα, Ν., 2019. *capital.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.capital.gr/oikonomia/3337089/ti-suzitoun-oi-trapezes-gia-to-kourema-ton-stegastikon-daneion>
49. Μελά Ν., Μαραγκόπουλου Κ., 2012. *ΑΠΟΜΟΧΛΕΥΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ*, Αθήνα: s.n.
50. Σταθόπουλος Μ., 2004. *Τραπεζικά Θέματα*, Αθήνα: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.
51. Μιχάλης Ε. Αγγελάκης , 2005. *ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ ΕΜΠΛΟΚΕΣ*. Αθήνα: s.n.
52. Μουζαλας Σ., Παναγόπουλος Γ., Πελετίδης Ι., 2019. Το όχημα ειδικού σκοπού (SPV) ως μηχανισμός ελάφρυνσης του ενεργητικού των τραπεζών μέσω τιτλοποίησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. «*ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ*», 2, pp. 66-85.
53. Αρταβάνης Ν., 2019. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.kathimerini.gr/1012786/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/nikolaos-artavanhs-strathgikoi-kakoplhrwtes-poi-oi-einai-kai-poso-mas-kostizoun>
54. Παπαδόγιαννης, Γ., 2018. *Η Καθημερινή*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.kathimerini.gr/953010/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/strathgikoi-kakoplhrwtes-pisw-apo-to-40-twn-kokkinwn-daneiwn>

55. Πολυχρονόπουλος, Γ. Μ. Κ. & Γ., χ.χ. *Το Πλαίσιο της Περιφερειακής Πολιτικής μέσα από τους Αναπτυξιακούς Νόμους*, σ.λ.: σ.π.
56. Προβόπουλος, Γ., 2014. *Ομιλία του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος*. Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος, pp. 4-7.
57. Στάθης, Π., 2018. *capital.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.capital.gr/epikairoτητα/3302533/o-sorras-allazei-onomastin-ellinon-suneleusis-kai-katebainei-stis-ekloges>
58. Στεφάνου, Κ., χ.χ. *Ελλάδα - Ευρώπη : Η ατελής συσσωμάτωση*, σ.λ.: σ.π.
59. Συνήγορος του Καταναλωτή, χ.χ. *Συνήγορος του Καταναλωτή*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>
60. Τσαχιριδής Σ., χ.χ. Η σύμβαση δανείου εξ απόψεως ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου. *Νομική Εφημερίδα CURIA.GR*.
61. Τζώρτζη, Ε., 2017. Με πλειστηριασμούς απειλούνται 300.000 μη συνεργάσιμοι δανειολήπτες. *Η Καθημερινή*, p. 1.
62. Τζώρτζη, Ε., 2018. «Κούρεμα» έως 95% προτείνουν στους οφειλέτες οι τράπεζες. *Η Καθημερινή*, p. 1.
63. Τζώρτζη, Ε., 2019. *mononews.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.mononews.gr/trapezes/apothrasinonte-i-stratigiki-kakoplirotes-ta-kolpa-gia-mploko-stous-plistiriasmous>
64. Τζώρτζη, Ε., 2019. Το νέο καθεστώς προστασίας πρώτης κατοικίας. *Η Καθημερινή*.
65. Τύπος, Ε., 2018. *enikonomia.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.enikonomia.gr/my-money/188126,irlandiko-montelo-gia-485000-kokkina-stegastika-daneia.html>
66. Φεφές, Μ., 2004. *Εισαγωγή στο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
67. Γκόρτσος Χ., 2009. *Διεθνές Δίκαιο Συναλλαγών*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
68. Χάικου, Ρ., 2013. 6 τρόποι για ευνοϊκή ρύθμιση δανείων με τις τράπεζες!. *Ο Τύπος της Κυριακής (ένθετο Έξυπνο Χρήμα του Τύπου της Κυριακής)*, p. 2.
69. Χονδρόγιαννος, Θ., 2017. *VICE*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.vice.com/gr/article/gvqzey/perasa-dyo-mhnes-sta-grafeia-mias-organwshs-toy-artemh-swrra>
70. Κίτσιος Χ., 2017. *euro2day.gr*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1576394/pos-koyreyogyn-oi-trapezes-ta-kokkina-stegastika.html>